

Πρωταγόρας

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

Επιτομή & ἀφίερον διαιρέσει

Ἡ εἰσαγωγή, τὰ εἰδικὰ πρὸς ἀνάπτυξιν θέματα καὶ ἡ ἐκλογή τῶν εἰκόνων εἶναι ἐργασία τῶν κ.κ. Νικηφόρου καὶ Καλλιροῆς Ἐλεοπούλου, αἱ δὲ ἐκλογαὶ τοῦ κειμένου καὶ αἱ ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις τοῦ κ. Νικολάου Ζαφειρίου.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1952

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπὸς καὶ ἀξία τοῦ ἔργου.

Ἰδιάζουσαν θέσιν μεταξὺ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων ἔχει ὁ προκειμένος διάλογος καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον καὶ διὰ τὴν τεχνικὴν του σύνθεσιν. Εἰς αὐτὸν ἐμφανίζεται ἡ ἀντίθεσις τῆς γνησίας φιλοσοφικῆς σκέψεως πρὸς τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐπιδείξεις ἐκείνων, οἵτινες νομίζονται σοφοί, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Τοῦτο εἶναι τὸ κύριον θέμα τοῦ διαλόγου καὶ τὸ θέμα αὐτὸ πλαισιώνεται μὲ τεχνικὴν πλοκὴν τῶν ἐπεισοδίων καὶ μὲ τελείαν ἠθοποιίαν τῶν προσώπων. Τοιοῦτοτρόπως ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ διατριβὴ ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ λογοτεχνικὸν ἀριστούργημα.

2. Οἰκονομία τοῦ ἔργου.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον παρουσιάζεται ὁ Σωκράτης διαλεγόμενος πρὸς τινὰ ἐταῖρον, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς. Εἰς τὰ λοιπὰ 39 κεφάλαια διμλεῖ μόνον ὁ Σωκράτης, ἐνῶ ὁ ἐταῖρος ἀκούει συνεχῆ διήγησιν τοῦ Σωκράτους, χωρὶς καθόλου νὰ τὸν διακόψῃ. Κατὰ τὴν διήγησιν αὐτὴν ὁ Σωκράτης περιγράφει συγκέντρωσιν σοφῶν ἀνδρῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσιωτάτου Καλλίου καὶ ἐπαναλαμβάνει ἕνα μακρότατον διάλογον, τὸν ὁποῖον εἶχε μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς σοφοὺς καὶ ἰδίᾳ μὲ τὸν σοφώτατον Πρωταγόραν.

Ἡ συνάντησις αὐτὴ ὑποίθεται γενομένη περὶ τὰ 432 π.Χ., ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῆς ὑποδηλουμένης ἡλικίας τῶν κυρίων προσώπων, (κεφ. 5, 7, 8, 10 καὶ 40), πάντως ὄχι μετὰ τὸ 432, διότι δὲν γίνεται ἐν τῷ διαλόγῳ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη μνεία τῶν γεγονόνων, τὰ ὁποῖα συνετάραξαν τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαλόγου οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα φρονοῦντες εἰσέτι διὰ τὴν ἡγεμονίαν καὶ διὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα αἰγλην τῆς πόλεως των, ἠδύνατο ν' ἀπολαμβάνουν τὴν ἐξαιρετικὴν ἡδονὴν τῶν φιλοσοφικῶν λόγων, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ μετ' ὀλίγον ἐπακολουθήσαντος πολέμου.

3. Σοφιστική και σοφισταί.

Περί τούς χρόνους τούτους συμπίπτει καί ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ νέου τρόπου τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης καί τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἣτις εἶναι γνωστή ὑπό τὸ ὄνομα σοφιστικῆ. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένοι οἱ λόγοι καί οἱ σκοποὶ τῆς νέας πνευματικῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία ἐσημειώθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἡ φιλοσοφία ἐν Ἑλλάδι εἶχε συστηματοποιηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἤδη αἰῶνος, ὅποτε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐπεχείρησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν γένεσιν τῶν ὄντων ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Ἐσημείωσε δὲ σημαντικὴν ἐξέλιξιν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, αἵτινες ἰδρῦθησαν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καὶ Ἰταλιτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν σχολῶν τούτων περιέλαβον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν των ἔρευναν προβλήματα κοσμογονικά, ἠθικά, γνωσιολογικά καὶ θεολογικά, διεμόρφωσαν δὲ φιλοσοφικά συστήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι θαύματα διανοητικῆς συλλήψεως καὶ ἐρμηνευτικῆς ἀλληλουχίας.

Περί τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὁ Σάμιος Πυθαγόρας ἐ συστηματοποίησε πλήρη κοσμοθεορίαν, ἐρμηνεύων τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὀλίγον ἀργότερον, περί τὸ 500, ἤκμασεν ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῆς Ἑλέας ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης Παρμενίδης ἀπέρριπτε τὴν ἀλήθειαν τοῦ γίγνεσθαι καὶ διεκήρυττεν ὅτι μόνον τὸ εἶναι εἶναι πραγματικὴ κατάστασις, συλλαμβανομένη διὰ τοῦ νοῦ. Τὸ γίγνεσθαι εἶναι ἀπατηλὴ ἐντύπωσις τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθήσεων, αἱ ὁποῖα εἶναι κακοὶ μάρτυρες τῆς ἀληθείας. Καὶ ἐπειδὴ μόνον διὰ τῶν αἰσθήσεων γνωρίζομεν τὰ περί ἡμᾶς ὄντα, ἡ θεωρία τῶν Ἐλεατῶν ἠρνεῖτο τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως.

Ἐπίσης περί τὸ 500 ἐφιλοσόφησεν ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος ἀπορίπτων καὶ οὗτος τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων γνῶσιν. Ἀντιθέτως ὁμοῦς πρὸς τούς Ἐλεάτας ἐδίδασκεν, ὅτι μόνον τὸ γίγνεσθαι καὶ ἀδιάλειπτος ροὴ τῶν ὄντων ὑπάρχει (πάντα ἕξει), τὸ δὲ εἶναι οὔτε ὑπάρχει οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ.

Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργεῖτο τὸ πρόβλημα πόθεν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτῆ τὴν γνῶσιν καὶ ἂν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Ἐκτοτε δὲ αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι δὲν ἠδύνατο νὰ παραβλέψουν τὸ πρόβλημα

τοῦτο. Ἠκολούθησαν κατόπιν τὰ φιλοσοφικά συστήματα τοῦ Δημοκρίτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε φιλοσοφία προσέφερε μόνον δογματικὰς λύσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ κάποτε ἀντίδρασις εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐρεύνης καὶ νὰ μὴ πιστεύουν πλέον οἱ διανοούμενοι ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεῖα τῶν ὄντων. Διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία παραιτουμένη ἀπὸ πάσης κοσμογονικῆς ἐρεύνης, στρέφεται πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ ἀρχίζει νὰ μελετᾷ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀμεσώτερον ἐνδιαφέρουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν του ζωὴν. Ἡ ἀμφιβολία δὲ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως ὠδήγησεν εἰς τὴν ὑπερβολὴν ὅτι ἀπόλυτος γνῶσις δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀλήθεια εἶναι ὅ,τι πιστεῖται ἕκαστος ὡς ἀληθές.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ἀνωτέραν παιδευσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο ὁ πολίτης νὰ διακριθῇ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἀξιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου ἔπρεπε νὰ ἐκλαϊκνωθῶν μὲ συστηματικὴν διδασκαλίαν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θὰ ἐξετιμῶντο κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν κρίσιν ἑκάστου, ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ πεπαιδευμένος εὐχέρειαν εἰς τὸ λέγειν καὶ πείθειν, διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπόψεις του.

Κατὰ τὴν τροπὴν αὐτὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς ἐδημιουργήθη ἡ σοφιστικὴ, ἣτις θεωρητικῶς δύναται νὰ ὀρισθῇ ὡς σύστημα ἀνωιότης ἐκπαιδεύσεως, τὸ ὁποῖον α) ἀπολυτρῶνει τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ ἀπὸ παλαιὰ δόγματα καὶ διακηρύττει, ὅτι κριτήριον τῆς ἀληθείας εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος (μέτρον χρῆμάτων ἄνθρωπος), β) εἰσάγει τὸν μαθητὴν εἰς ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, καὶ γ) ἀσκεῖ αὐτὸν νὰ ἐκφράξῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλῆτερον τὰς προσωπικὰς του γνώμας. Τοιοῦτον ἐμφανίζεται τὸ ἔργον τῆς σοφιστικῆς, ἐφ' ὅσον αὐτὴ διετῆρει τὸν σοβαρὸν της χαρακτῆρα.

Ἐὰν ὁμως ἤθελε κανεὶς νὰ ὀρίσῃ τί εἶναι σοφιστής, θὰ ἐδυσκολεύετο νὰ τὸ κάμῃ, ὅπως ἀκριβῶς ἐδυσκολεύοντο καὶ οἱ σύγχρονοι τῶν σοφιστῶν καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ θαυμασταὶ των (βλ. κεφ. 3-5). Καὶ τοῦτο διότι ἡ λέξις σοφιστής εἶχε μεταβάλει σημασίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αἰῶνος 500-400. Παλαιότερον σοφιστής ἦτο τίτλος, τοῦ ὁποίου ἠξιοῦντο καὶ ποιηταὶ καὶ νομοθέται καὶ φιλόσοφοι, διότι ἐσήμαινε τὸν

κατέχοντα τὴν σοφίαν. Μετὰ τὴν επικράτησιν τοῦ συστήματος τῆς ἀνωτάτης παιδείας, σοφιστὴς ἐλέγετο ὁ μεταδίδων ἀνωτάτην παιδείαν ἐπαγγελματικῶς ἐπὶ μισθῷ. Καὶ τέλος, ἐπειδὴ τινες τῶν σοφιστῶν ἐζήτουν νὰ κάμουν ἐντύπωσιν μὲ ἐπιδείξεις παρασυλλογισμῶν, ὁ ὄρος σοφιστῆς ἐσημαίνει τὸν ἀνοήτως λεπτολογοῦντα κατὰ τοὺς τύπους τῆς λογικῆς ἀληθοφανείας καὶ παραγνωρίζοντα τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπειδὴ ἀκόμη τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ εἰς τὴν ἐξάσκησίν του ἐξέπιπτε συχνὰ εἰς ἀπάτην καὶ εἰς κερδοσκοπίαν, ὁ τίτλος τοῦ σοφιστοῦ κατήντησεν ὄχι μόνον φορτικός, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντος (κεφ. 3). Οἱ συντηρητικοὶ μάλιστα πολῖται εἶχαν πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις διὰ τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἔδιδον εἰς τοὺς νέους ἐλευθερίαν γνώμης καὶ τάσιν νὰ ἀμφισβητοῦν ἀνεγνωρισμένας ἀληθείας. Ἄλλὰ γενικῶς ἡ κοινωρία τοὺς ἐθαύμαζεν, ἄνδρες δὲ διακρινόμενοι ἐπὶ παιδείᾳ ἠκροῶντο τῶν εἰδικῶν μαθημάτων ἐκάστου. Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐδίψα διὰ μάθησιν, ὁ προσφέρων ταύτην ἦσκει μέγα γόητρον, ὅταν μάλιστα συνέπιπτε νὰ εἶναι πράγματι εὐφυῆς καὶ πεπαιδευμένος.

Οἱ μάλιστα εὐδοκίμησάντες σοφισταὶ ἦσαν ὁ Κεῖος Πρόδικος, ὁ Ἡλείος Ἰππίας, ὁ Δεοντύιος Γοργίας καὶ ὑπὲρ πάντας διαπρέψας ὁ Ἀβδηρίτης Πρωταγόρας, ὅστις κυρίως ἐκπροσωπεῖ τὸν τύπον τοῦ σοφιστοῦ εἰς τὸν παρόντα διάλογον.

4. Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου.

Τὸν ἐπιφανέστατον τοῦτον σοφιστὴν ἐμφανίζει ἐδῶ ὁ Πλάτων ὡς ἐπιτήδειον ἔμπορον τῆς γνώσεως, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὸ ἔργον του μὲ πολλὴν κερδοξίαν καὶ οἷσιν καὶ δὲν γνωρίζει κἄν τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται. Ἄλλη ὁμως εἶναι ἡ πραγματικότης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη (ἀπὸ τοῦ 456 - 415 περίπου) ἦσκησε τὸ σοφιστικὸν τοῦ ἔργου εἰς τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ τὴν σχέσιν των οἱ σοβαρώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του καὶ αὐτὸς ὁ Περικλῆς. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Πρωταγόρου συμπίπτει περὶ τὸ 440, ὅποτε ἔγινε καὶ ἡ πρώτη του διατριβὴ ἐν Ἀθῆναις. Τότε ὁ ἡγέτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν νὰ συγγράψῃ νόμους διὰ τὴν προσφάτως ἰδρυθεῖσαν ἀποικίαν τῶν Θουρίων.

Ὁ Πρωταγόρας πρῶτος εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διδάξῃ συστηματικῶς «τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν», ἣτις ἐσήμαινε κατ' αὐτὸν τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων, δι' ὧν εὐδοκιμεῖ τις καὶ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον. Δὲν ἦτο δὲ μόνον σοφιστὴς ὁ Πρωταγόρας, ἀλλὰ ἠσχολεῖτο καὶ μὲ τὰ βαθύτατα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε πλεῖστα καὶ ποικιλωτάτου περιεχομένου συγγράμματα, κυριώτατον τῶν ὁποίων ἦτο τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἀλήθεια», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι περιορισμένη καὶ σχετικὴ. Ἐν γένει τὸ παιδευτικὸν καὶ φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Πρωταγόρου ἐξετιμήθη καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του καὶ ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ τελευταία διαμονὴ τοῦ Πρωταγόρου ἐν Ἀθήναις ὑπολογίζεται περὶ τὸ 415, ὁπότε ὁ σοφιστὴς κατηγγέλθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ φεύγων εἰς Σικελίαν ἐνανάγησε.

Καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν ἡ τέχνη ἐξετελιζέται εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, ἐνῶ καὶ αὐτῶν ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ ἀξία ἦτο ἀνεγνωρισμένη. Ὁ Πρόδικος, κατὰ 15-20 ἔτη νεώτερος τοῦ Πρωταγόρου, ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀκροατὰς του, ὅπως καὶ ὁ Πρωταγόρας, καὶ ἐπηρέασεν εἰς τὸ συγγραφικὸν ὕψος τὸν Εὐριπίδην, τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Ἰσοκράτη. Εἰδικῶς ἡ διδασκαλία του ἐστρέφετο εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν λογοτεχνικοῦ ὕψους. Κατ' ἐξοχὴν ἐθανυμάζετο διὰ τὰς μελέτας καὶ τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς κυριολεξίας (περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος). Ἐπὶ πλέον ἠδοκίμησεν ὡς δημόσιος ρήτωρ καὶ ὡς συγγραφεὺς. Ἦτο δὲ πανελληνίως γνωστὸς διὰ τὸ βιβλίον του «Ὡραί», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὸ περὶ ἀρετῆς θέμα. Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ παρεδόθη ὁ μῦθος περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἡρακλέους μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας. Καὶ ὁ Πρόδικος ἦλθε πολλὰκις εἰς Ἀθήνας ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πόλεώς του καὶ συγχρόνως ἐξασκῶν τὸ σοφιστικὸν του ἔργον.

Ἐπίσης ὁ Ἰππίας, ἠλικιώτης τοῦ Προδίκου, ἐφημίζετο διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη ὡς σοφιστὴς. Αἱ γνῶσις του ἦσαν ποικιλώταται ἀναφερόμεναι εἰς ἀστρονομίαν, μαθηματικά, γραμματικὴν, μουσικὴν, θεολογίαν, μυθολογίαν κ.ἄ. Τὴν πολυμάθειαν ταύτην ἐπιδεικνύων ἀνοήτως καὶ ἀκαίρως, ἐπέσυρε συχνὰ τὰς εἰρωνείας καὶ αὐτῶν τῶν συναδέλφων του. Ἦτο ὁμως πράγματι πολυμερέστατος νοῦς καὶ ἱκανοποιεῖ τὴν φιλομάθειαν τῶν ἀκροατῶν του ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν θεμάτων.

Πιστεύεται ότι από νεανικόν ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους ὁ Πλάτων παρεποίησεν ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ τὴν προσωπικότητα τῶν ἐξοχωτέρων σοφιστῶν. Πράγματι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν πρώτων, τὰ ὁποῖα συνέγραψεν ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ πιθανότατα τὸ πρῶτον, συγγραφὴν ἴσως ζῶντος ἔτι τοῦ Σωκράτους. Ὁ σκοπὸς ἐξ ἄλλου τοῦ ἔργου δὲν ἦτο νὰ δώσῃ ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τῶν προσώπων τούτων, ἀλλὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σωκράτους ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς πωλοῦντας ἐπὶ μισθῷ τὴν παιδείαν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι καὶ οἱ τρόποι τῶν σοφιστῶν διαγράφονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ φαίνεται τὸ ψεκτὸν μέρος τῆς σοφιστικῆς διδασκαλίας.

Καὶ τὰ δευτερεύοντα ἐξ ἄλλου πρόσωπα ἠθογραφοῦνται ὡς υπερβολικοὶ τύποι κατὰ τὸ γενικὸν τοῦτο σχέδιον τοῦ διαλόγου. Ὁ Καλλίας ὁ Ἴππονίκου, ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστόν, ὅτι «τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι», ἐπεδείκνυε τόσῃ «φιλοσοφίαν» (φιλομάθειαν), ὥστε νὰ μεταβάλλῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκίαν του εἰς ξενῶνα σοφιστῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὡς φανατικὸς θαυμαστὴς τοῦ Σωκράτους κατεξεντελλίζει τὸν Πρωταγόραν καὶ μὲ νεανικὸν πείσμα ἐπιδιώκει ν' ἀναγνωρισθῇ ἢ ἀξία τοῦ διδασκάλου του. Τέλος ὑπερβολικὸς τύπος τοῦ ἐνθουσιῶντος πρὸς μάθησιν εἶναι ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου εἰσαγόμενος Ἴπποκράτης, ὅστις ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἔλεγχον ἢ ἐπαγγελία τοῦ Πρωταγόρου, ὅτι διδάσκει τὴν ἀρετὴν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης εἶναι περισσότερον σωκρατικὸς, παρὰ εἰς οἰονδήποτε ἄλλο ἔργον τοῦ Πλάτωνος.

Τοιοιουτρόπως ἐμφανίζων ὁ συγγραφεὺς μὲ δραματικὴν ἔντασιν ὅ,τι ἀξιοκατάκριτον ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἔργον τῶν σοφιστῶν καὶ ὅ,τι ἐπαινετὸν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους, καθιστᾷ ἐναργέστερον τὸ φιλοσοφικὸν μάθημα, τὸ ὁποῖον παρέχει ὁ διάλογος.

5. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Σωκράτους.

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν σοφιστῶν περιελάμβανον εἰς τὴν διδασκαλίαν των καὶ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἠθικὴν. Ἀνεξαρτήτως δὲ τῶν εἰδικῶν γνώσεών του, ἕκαστος ἐπηγγέλλετο ἐπισήμως, ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Τὴν ἀρετὴν ἐν τούτοις ἐθεώρουν

ἐντελῶς κατὰ τὴν δημώδη ἀντίληψιν, ἦτοι ὡς σύνολον ἐπὶ μέρους ἰδιοτήτων, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν ν' ἀποκτιῶνται διὰ τῆς ἀσκήσεως, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Δύναται π.χ. νὰ εἶναι τις ἀνδρεῖος, χωρὶς νὰ εἶναι δίκαιος ἢ νὰ εἶναι ὄσιος, ὄχι ὄμως καὶ σόφρων. Μολονότι δὲ ἡ σοφιστικὴ παρουσιάζετο μὲ ἀξιώσεις ἀνωτάτης παιδείας, διεμέρφωνε τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶχε διαμορφώσει τὸ παλαιὸν ἔπος καὶ ἡ βιοσοφία τῶν λυρικῶν ποιητῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐδιδάσκοντο εἰς τὰ σχολεῖα, ὡς ἠθικολογικὸν μάθημα. Καὶ ἡ μὲν ἥρωικὴ ποίησις παρεῖχεν ὑποδείγματα πράξεων πρὸς μίμησιν, χωρὶς νὰ παρουσιάζῃ πλήρεις ἠθικοὺς τύπους, οἱ δὲ λυρικοὶ διεκρήρυττον, ὅτι ἡ ἠθικὴ τελειότης εἶναι ἀνέφικτος διὰ τὸν ἄνθρωπον· ἕνας μέσος τύπος ἠθικῆς εἶναι ὁ μόνος δυνατός νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἱκανοποιῇ τὰς ἠθικὰς μας ἀπαιτήσεις.

Ἡ ὑψηλότερα ἀντίληψις περὶ ἀρετῆς προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀγνήν ἰδεολογίαν καὶ ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν σκέψιν τοῦ Σωκράτους. Ὁ,τι ἐπετέλεσεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς γνώσεως, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ὄλην αὐτοῦ εἰσφορὰν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ Σωκράτους, πρέπει ν' ἀναγνωρισθῇ γενικῶς ἡ κατεύθυνσις καὶ ἡ ἀξία τῆς σωκρατικῆς διανοήσεως.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Σωκράτους καὶ σοφιστῶν ἦτο ἤδη φανερὰ εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν πρωτότυπον καὶ ἑπαγωγὸν διδασχὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὄμως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ ἦτο ριζικὴ. Πράγματι οἱ σοφισταὶ ἦσαν μόνον ἀρνηταὶ τῶν παλαιότερων φιλοσοφικῶν δοξασιῶν καὶ εἰς τοῦτο συνίστατο ἡ καινοτομία των. Ἐφεκτικὸς ἦτο καὶ ὁ Σωκράτης διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἀνακαλύψεις τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦ. Δι' αὐτὸν ὄμως ἡ ἀλήθεια δὲν ἦτο κάτι ἀνύπαρκτον, ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ μόνος ἄξιος καὶ πραγματικὸς σκοπὸς πάσης πραγματικῆς ἐρεῦνης. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου τοῦ σκοποῦ ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε μίαν θετικὴν καινοτομίαν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις. Εἰσήγαγε καὶ ἐτελειοποίησε μέθοδον πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Ἡ μέθοδος αὕτη ὠνομάσθη διαλεκτικὴ, ὡς πραγματοποιοῦσα τὴν ἀνάλυσιν καὶ διευκρίνησιν τῶν ἐννοιῶν δι' ἐρωτήσεως καὶ ἀπαντήσεως ἐν διαλόγῳ. Ἄγει δὲ εἰς συμπεράσματα κατὰ πολὺ ἀσφαλέστερα παρὰ ὁ συνεχῆς λόγος,

εἰς τὸν ὅποιον πολλοὶ ὄροι καὶ ἐκφράσεις μένουσιν ἀσαφεῖς ἢ παρερχόμεναι ἀπαραιρέτοι. Ἡ κατόπιν συστηματοποίησις τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἐξηκρίβωσεν ὅτι βάσις τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους εἶναι ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγὴ.

Ἡ διαλεκτικὴ αὕτη μέθοδος ἐφαρμοζομένη καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς ἀναζητήσεις πείθει, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι ἀχώριστον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πωλῆται ἐπὶ μισθῷ· ὅτι δὲν εἶναι ὅπως πιστεῦσιν οἱ πολλοὶ καὶ ὅπως διδάσκουσιν οἱ σοφισταί, σύνολον ἐπὶ μέρους ἰδιοτήτων, ἀλλ' ὅτι μία εἰς τὸ σύνολόν της εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἡ γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ. Ὡς γνῶσις δὲ ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητον θέμα φιλοσοφικῆς συζητήσεως· διότι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀλήθειαν ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ γνησίως πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ἔργον εἶναι νὰ ἐξετάξῃ ἀδιαλείπτως: Πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἡ ἀρετὴ.

Ἡ ἔρρενα αὕτη, ἐπιμένει ὁ Σωκράτης, δὲν κατορθοῦται μὲ τὰς δημηγορικὰς ἐπιδείξεις τῶν σοφιστῶν οὔτε μὲ κομποῦς μετασχηματισμοὺς τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν ποιημάτων. Ἡ μόνη μέθοδος πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ αὐστηρὰ ἀνάλυσις τῶν ἐννοιῶν, ἡ βραχυλογικὴ συζήτησις, ἣτις ἐξακριβώνει τὰς ἐπὶ μέρους ἀληθείας καὶ μᾶς βοηθεῖ ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἀνθρώπον, τὸ ἀπολύτως ἠθικόν.

Καὶ εἰς τὰ ἄλλα τοῦ ἔργου παρέστησεν ὁ Πλάτων τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς συμβατικῆς ἠθικῆς, τὴν ὅποιαν ἐπρέσβενον οἱ σοφισταί, καὶ τῆς ἠθικῆς ἰδεολογίας τοῦ Σωκράτους, τὴν ὅποιαν ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπραγματώσεν ὁ φιλόσοφος. Τῷ ὄντι ἐνῶ οἱ σοφισταὶ φιλοξενούμενοι εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων, ἐξεμεταλλεύοντο ἐπαγγελματικῶς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν, οὗτος «ἐν πενίᾳ μυρίᾳ» διατελῶν, ἐτέλει τὸ ἀποστολικὸν ἔργον νὰ προτρέπῃ ἕνα ἕκαστον τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς «τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων». Ἄλλ' ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ παραστατικώτερον καταδεικνύει ὁ σωκρατικὸς μαθητὴς ὡς φιλόσοφος - καλλιτέχνης τὴν ἐπιφανειακὴν καὶ σχετικὴν ἀξίαν τῶν σοφιστικῶν μαθημάτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θεϊκὴν σοφίαν ἐκείνου, ὅστις «οὐδενὸς πρόποτε διδάσκαλος ἐγένετο», ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπῆρξεν αὐτὸς πρότυπον ἀρετῆς καὶ ἠτοίμασε τὰ πνεύματα πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν τῶν ἠθικῶν ἀξιών.

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

✍ ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΕΤΑΪΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ,
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ, ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ ✍

ΚΕΦ. Α' (Περίληψις). Ὁ Σωκράτης παρακληθεὶς ὑπὸ τινος ἀνωνύμου ἐταίρου του διηγεῖται εἰς αὐτὸν ὅσα διελέχθη μετὰ τοῦ Ἀβδηρίτου Πρωταγόρου, ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου διὰ τὴν σοφίαν.

ΚΕΦ. Β'. Τῆς παρελθούσης νυκτὸς ταυτησί, ἔτι βαθέος ὄρθρου, Ἴπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δὲ ἀδελφός, τὴν θύραν τῆ βακτηρία πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέφξέ τις, εὐθὺς εἶσω ἦει ἐπειγόμενος καὶ τῆ φωνῇ μέγα λέγων, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις; καὶ ἐγὼ τὴν φωνὴν γινὼς αὐτοῦ, Ἴπποκράτης, ἔφην, οὗτος μὴ τι νεώτερον ἀγγέλλεις; Οὐδὲν γ', ἢ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθὰ γε. Εὐ ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγώ· ἔστι δὲ τί, καὶ τοῦ ἔνεκα τηνικάδε ἀφίκου; Πρωταγόρας, ἔφη, ἦκει, στὰς παρ' ἐμοί. Πρήην, ἔφην ἐγώ· σὺ δὲ ἄρτι πέπυσαι; Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἐσπέρας γε· καὶ ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου, καὶ εἶπεν· Ἐσπέρας δῆτα, μάλα γε ὀψὲ ἀφικόμενος ἐξ Οἰνός. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα. καὶ δῆτα μέλλων σοι φράζειν, ὅτι διωξοίμην αὐτόν, ὑπὸ τινος ἄλλου ἐπελαθόμεν· ἐπειδὴ δὲ ἦλθον καὶ δεδειπνηκότες ἦμεν καὶ ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι ἦκει Πρωταγόρας· καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθὺς παρὰ σὲ ἵεναι, ἔπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι· ἐπειδὴ δὲ τάχιστα με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνήκεν, εὐθὺς ἀναστὰς οὕτω δεῦρο ἐπορευόμεν. καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο; μὴν τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; καὶ ὅς γελάσας, Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἔστι σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφην ἐγώ, ἂν αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πείθης ἐκείνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἢ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἶη ὡς οὗτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἦκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γὰρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δὲ οὐδὲ ἐόρακα Πρωταγόραν πώποτε· οὐδ' ἀκήκοα

οὐδέν' ἔτι γὰρ παῖς ἦ, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν· ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσι καὶ φασὶ σοφώτατον εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵνα ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλλίᾳ τῇ Ἰππονίκου· ἀλλ' ἴωμεν· καὶ ἐγὼ εἶπον· Μήπω γ', ὠγαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν, πρῶ γὰρ ἐστίν, ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλήν καὶ περιμόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἶτα ἴωμεν. καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον διατρίβει. ὥστε, θάρρει, καταληψόμεθα αὐτόν, ὡς τὸ εἶκός, ἔνδον.

ΚΕΦ. Γ'. Μετὰ ταῦτα ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλήν περιῆμεν· καὶ ἐγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἰπποκράτους τῆς βῶμης διεσκόπουν αὐτὸν καὶ ἠρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἰππόκρατες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι, ἀργύριον τελῶν ἐκείνῳ μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίνα ἀφιζόμενος καὶ τίς γενησόμενος; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν σεαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἰπποκράτη τὸν Κῶνον, τὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σεαυτοῦ μισθὸν ἐκείνῳ, εἴ τίς σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὦ Ἰππόκρατες, Ἰπποκράτει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι; τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν, ἔφη, ὅτι ὡς ἱατρῷ. Ὡς τίς γενησόμενος; Ὡς ἱατρὸς, ἔφη. Εἰ δὲ παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φειδίαν τὸν Ἀθηναῖον ἐπενόεις ἀφικόμενος μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ τελεῖν ἐκεῖνοις, εἴ τίς σε ἤρετο· Τελεῖν τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τίνι ὄντι ἐν νῶ ἔχεις Πολυκλείτῳ τε καὶ Φειδίᾳ, τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν ὡς ἀγαλαματοποιοῖς. Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐτός; Δῆλον ὅτι ἀγαλαματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ· παρὰ δὲ δὴ Πρωταγόραν νῦν ἀφικόμενοι ἐγὼ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνῳ μισθὸν ἐτοῖμοι ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικνῆται τὰ ἡμέτερα χρήματα καὶ τούτοις πεῖθωμεν αὐτόν, εἰ δὲ μή, καὶ τὰ τῶν φίλων

προσαναλίσκοντες. εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦτα οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο· Εἶπέ μοι, ὦ Σώκρατες τε καὶ Ἴππόκρατες, ὡς τίνι ὄντι τῷ Πρωταγόρᾳ ἐν νῷ ἔχετε χρήματα τελεῖν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμεθα; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν, ὡσπερ περὶ Φειδίου ἀγαλματοποιὸν καὶ περὶ Ὀμήρου ποιητὴν; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν; Σοφιστὴν δὴ τοι ὀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη. Ὡς σοφιστῆ ἄρα ἐρχόμεθα τελοῦντες τὰ χρήματα; Μάλιστα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τις σε προσέροιτο· Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τίς γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγόραν; καὶ ὅς εἶπεν ἐρυθρίασας — ἤδη γὰρ ὑπέφαινε τι ἡμέρας, ὥστε καταφανῆ αὐτὸν γενέσθαι — Εἰ μὲν τι τοῖς ἔμπροσθεν ἔοικε, δῆλον ὅτι σοφιστὴς γενησόμενος. Σὺ δέ, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἑλληνας σαυτὸν σοφιστὴν παρέχων; Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἶπερ γε ἅ διανοοῦμαι χρὴ λέγειν· Ἄλλ' ἄρα, ὦ Ἴππόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἔσσεσθαι, ἀλλ' οἷα περ ἢ παρὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κηθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου; τούτων γὰρ σὺ ἐκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημιουργὸς ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

ΚΕΦ. Δ'. Οἶσθα οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἢ σε λανθάνει; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι; Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν τὴν σαυτοῦ παρασχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρὶ, ὡς φῆς, σοφιστῆ· ὃ τι δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐστί, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι· εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδὲ ὅτω παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὐτ' εἰ ἀγαθῷ οὐτ' εἰ κακῷ πράγματι. Οἶμαί γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σοφιστὴν; Ἐγὼ μὲν, ἦ δ' ὅς, ὡσπερ τοῦνομα λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐ-

κοῦν, ἣν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἴ τις ἔροιτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγράφοι ἐπιστήμονες, εἴπομεν ἄν που αὐτῷ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τάλλα οὕτως· εἰ δέ τις ἐκεῖνο ἔροιτο, Ὁ δὲ σοφιστῆς τῶν τί σοφῶν ἐστιν; τί ἂν ἀποκρινοίμεθα αὐτῷ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης; Τί ἂν εἴπομεν αὐτὸν εἶναι, ὧ Σώκρατες, ἢ ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν; Ἰσως ἂν, ἣν δ' ἐγώ, ἀληθῆ λέγομεν, οὐ μέντοι ἱκανῶς γε ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἢ ἀποκρίσις ἡμῖν δεῖται, περὶ ὅτου ὁ σοφιστῆς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὡσπερ ὁ κιθαριστῆς δεινὸν δήπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὐπερ καὶ ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως· ἢ γάρ; Ναί. Εἶεν· ὁ δὲ δὴ σοφιστῆς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν; ἢ δῆλον ὅτι περὶ οὐπερ καὶ ἐπίσταται; Εἰκός γε. Τί δὴ ἐστι τοῦτο περὶ οὗ αὐτός τε ἐπιστήμων ἐστὶν ὁ σοφιστῆς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι ἔχω σοι λέγειν.

4

ΚΕΦ. Ε'. Καὶ ἐγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο· Τί οὖν; οἶσθα εἰς οἷόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχὴν; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῷ, διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρόν, πολλὰ ἂν περιεσκεψώ, εἴτ' ἐπιτραπετέον εἴτε οὐ, καὶ εἰς συμβουλήν τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεῖς καὶ τοὺς οἰκείους, σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὁ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστὶ τὰ σὰ ἢ εὐ ἢ κακῶς πράττειν χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῷ ἀδελφῷ ἐπεκοινώσω οὔτε ἡμῶν τῶν ἐταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτραπετέον εἴτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐσπέρας ἀκούσας, ὡς φῆς, ἔρθριος ἦκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον οὐδὲ συμβουλήν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἐτοῖμος δ' εἰ ἀναλίσκειν τὰ τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων

χρήματα, ὡς ἤδη διεγνωκώς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρα, ὃν οὔτε γινώσκεις, ὡς φήσῃ, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε, σοφιστήν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστήν, ὃ τί ποτ' ἔστι, φαίνει ἀγνοῶν, ᾧ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπεις; καὶ ὅς ἀκούσας, Ἔοικεν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἄρ' οὖν, ὦ Ἰππόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὧν ἔμπορός τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται; Φαίνεται γὰρ ἔμοιγε τοιοῦτός τις τρέφεται δέ, ὦ Σώκρατες, ψυχὴ τίμη; Μαθήμασιν δῆπου, ἣν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ὦ ἑταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσῃ ἡμᾶς, ὡσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορός τε καὶ κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτε αὐτοὶ ἴσασιν ὃ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσι δὲ πάντα πωλοῦντες, οὔτε οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη γυμναστικός ἢ ἰατρὸς ὧν. οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ ἄει ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάντα ἃ πωλοῦσι, τάχα δ' ἂν τινες, ὦ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὃ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχὴν· ὡς δ' αὐτῶς καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη περὶ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἰατρικὸς ὧν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων τί χρηστὸν καὶ πονηρὸν, ἀσφαλές σοι ὠνεῖσθαι μαθήματα καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ παρ' ἄλλου ὁπουοῦν· εἰ δὲ μή, ὄρα, ὦ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυθεύης τε καὶ κινδυνεύης. καὶ γὰρ δὴ καὶ πολλὸ μεΐζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὧν ἢ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. Ἔσιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον παρὰ τοῦ καπήλου καὶ ἐμποροῦ ἐξέστιν ἐν ἄλλοις ἀγγείοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πιόντα ἢ φαγόντα, καταθέμενον οἵκῳδε ἐξέστιν συμβουλεύσασθαι, παρακαλέσαντα τὸν ἐπαίοντα, ὃ τί τε ἐδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὃ τι μή, καὶ ὁπόσον

καὶ ὁπότε ὥστε ἐν τῇ ὠνῇ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος· μαθήματα δὲ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῃ ἀγγελίῃ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη, καταθέντα τὴν τιμὴν, τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτα οὖν σκοπώμεθα καὶ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τοσοῦτον πρᾶγμα διελέσθαι. νῦν μέντοι, ὡσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἀνδρός, ἔπειτα ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινωσώμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγόρας αὐτόθι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Ἴππίας ὁ Ἡλείος· οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον· καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοί.

ΚΕΦ. Γ'. Δόξαν ἡμῖν ταῦτα ἐπορευόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, στάντες περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, ὅς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἴν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν, ἐπιστάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι ὁ θυρωρός, εὐνοῦχος τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, Ἔα, ἔφη σοφισταὶ τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ· καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἶός τ' ἦν ἐπήραξεν· καὶ ἡμεῖς πάλιν, ἐκρούομεν, καὶ ὅς ἐγκληκλήμενης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηκόατε, ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ; Ἄλλ', ὠγαθέ, ἔφη ἐγώ, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταὶ ἐσμεν· ἀλλὰ θάρρει· Πρωταγόραν γὰρ τοι δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν· εἰσάγειλον οὖν. μόγις οὖν ποτε ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέφεξε τὴν θύραν.

ΚΕΦ. Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ εἰσῆλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώφῳ περιπατοῦντα, ἐξῆς δ' αὐτῷ συμπεριεπάτουν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἴππονίκου καὶ

ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ Περικλέους, καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκιωτος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ἐάνθιππος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει ὡς σοφιστῆς ἐσόμενος· τούτων δὲ οἱ ὅπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων, τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὓς ἄγει ἐξ ἐκάστων τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὅσπερ Ὀρφεύς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν ἔπονται κεικλημένοι· ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ. τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστα ἔγωγε ἰδὼν ἤσθη, ὡς καλῶς ἠύλαβουστο μηδέποτε ἐμποδῶν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφει καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περιεσχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήμοσι ἔθθεν καὶ ἔθθεν καὶ ἐν κύκλῳ περιόντες ἀεὶ εἰς τὸ ὅπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα, ἔφη Ὀμηρος, Ἴππιαν τὸν Ἡλείων, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστόφῳ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθηγτο ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχος τε ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖται τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἄττα διερωτῶν τὸν Ἴππιαν· ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διέκρινε καὶ διεξῆγει τὰ ἐρωτώμενα.

Καὶ μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γε εἰσεῖδον· ἐπεδήμει γὰρ ἄρα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δὲ ἐν οἰκῆματί τινι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμειῶ ἐχρήτο Ἴππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλυόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις κατάλυσιν πεποίηκεν. ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν κηδίσι τισὶ καὶ στρώμασι καὶ μάλα πολλοῖς, ὡς

ἐφαίνετο· παρεκάθηγτο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίμαις Πausανίας τε ὁ ἐκ Κεραμίων καὶ μετὰ Πausανίου νέον τι ἔτι μειράκιον. ἔδοξα δ' ἀκοῦσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα. τοῦτ' ἦν τὸ μειράκιον καὶ τὸ Ἀδειμάντω ἀμφοτέρω, ὃ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο. περὶ δὲ ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἔγωγε μαθεῖν ἕξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου· — πάσσοφος γάρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος· — ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκῆματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσεληλύθειμεν κατόπιν δὲ ἡμῶν ἐπισηλθον Ἀλκιβιάδης τε ὁ καλός, ὡς φῆς σὺ καὶ ἐγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλλαίσχρου.

ΚΕΦ. Η'. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσήλθομεν, ἔτι σμίκρ' ἄττα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεασάμενοι προσῆμιν πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἦλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἴπποκράτης οὗτος. Πότερον, ἔφη, μόνω βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων; Ἡμῖν μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δέ, οὐ ἕνεκα ἦλθομεν αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δὴ ἐστίν, ἔφη, οὐ ἕνεκα ἦκατε. Ἴπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος, αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τοῖς ἡλικιώταις· ἐπιθυμεῖν δέ μοι δοκεῖ ἐλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει, τοῦτο δὲ οἴεται οἱ μάλιστ' ἂν γενέσθαι, εἰ σοὶ συγγένοιτο. ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶει δεῖν διαλέγεσθαι πρὸς μόνους ἢ μετ' ἄλλων. Ὅρθῶς, ἔφη, προμηθεῖ, ὦ Σώκρατες, ὑπὲρ ἐμοῦ. ξένον γὰρ ἄνδρα καὶ ἰόντα εἰς πόλεις μεγάλας, καὶ ἐν ταύταις πείθοντα τῶν νέων τοὺς βελτίστους ἀπολείποντας τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκειῶν καὶ ὀθνεῶν, καὶ πρεσβυτέρων

καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς βελτίους ἔσομένους διὰ τὴν ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρῆ ἐυλαθεῖσθαι τὸν ταῦτα πράττοντα· οὐ γὰρ σμικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε γίγνονται καὶ ἄλλαι δυσμένειαι τε καὶ ἐπιβουλαί. ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθῆς αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὅμηρον τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὐτὸν τελετάς τε καὶ χρησιμῶδας, τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον· ἐπίους δέ τινες ἤσθημαι καὶ γυμναστικὴν, οἷον Ἴκκος τε ὁ Ταραντίνος καὶ ὁ νῦν ἔτι ὢν οὐδενὸς ἤττων σοφιστῆς Ἡρόδικος ὁ Σηλυμβριανός, τὸ δὲ ἀρχαῖον Μεγαρεύς· μουσικὴν δὲ Ἀγαθοκλῆς τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποιήσατο, μέγας ὢν σοφιστῆς, καὶ Πυθοκλείδης ὁ Κεῖτος καὶ ἄλλοι πολλοί. οὗτοι πάντες, ὥσπερ λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχναις ταύταις παραπετάσασιν ἐχρήσαντο· ἐγὼ δὲ τούτοις ἅπασιν κατὰ τοῦτο εἶναι οὐ ξυμφέρομαι· ἠγοῦμαι γὰρ αὐτοὺς οὐ τι διαπράξασθαι, ὃ ἐβουλήθησαν· οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων τοὺς δυναμένους ἐν ταῖς πόλεσι πράττειν, ὧν περ ἕνεκα ταῦτ' ἐστὶ τὰ προσχήματα· ἐπεὶ οἱ γε πολλοί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν αἰσθάνονται, ἀλλ' ἄττ' ἂν οὗτοι διαγγέλλωσι, ταῦτα ὑμνοῦσιν. τὸ οὖν ἀποδιδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι, ἀλλὰ καταφανῆ εἶναι, πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ πολὺ δυσμενεστέρους παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀνθρώπους· ἠγοῦνται γὰρ τὸν τοιοῦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πανοῦργον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστῆς εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ εὐλαθεῖαν ταύτην οἶμαι βελτίω ἐκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μᾶλλον ἢ ἕξαρνον εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτην ἔσκεμμαι, ὥστε σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστῆς

εἶναι. καίτοι πολλά γε ἔτη ἤδη εἰμι ἐν τῇ τέχνῃ. καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλά μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου οὐ πάντων ἄν ὕμων καθ' ἡλικίαν πατήρ εἶην· ὥστε πολὺ μοι ἡδιστόν ἐστιν, εἴ τι βούλεσθε περὶ τούτων ἀπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιῆσθαι. καὶ ἐγὼ — ὑπώπτευσα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν τῷ τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἴππία ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπίσασθαι, ὅτι ἐρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἰμεν — Τί οὖν, ἔφη ἐγὼ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἴππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ἡμῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθιζόμενοι διαλέγησθε; Ἐδόκει χρῆναι· ἄσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς, ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σοφῶν, καὶ αὐτοὶ ἀντιλαθόμενοι τῶν βάθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν παρὰ τῷ Ἴππία· ἐκεῖ γὰρ προὔπηρχε τὰ βάθρα· ἐν δὲ τούτῳ Καλλίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἡκέτην ἄγοντε τὸν Πρόδικον, ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Προδίκου.

ΚΕΦ. Θ'. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωταγόρας, Νῦν δὴ ἄν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ οἶδε πάρεσι, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μνεῖαν ἐποιού πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. καὶ ἐγὼ εἶπον ὅτι Ἡ αὐτῇ μοι ἀρχή ἐστιν, ὦ Πρωταγόρα, ἧπερ ἄρτι περὶ ὧν ἀφικόμεν. Ἴπποκράτης γὰρ ὅδε τυγχάνει ἐν ἐπιθυμίᾳ ὧν τῆς σῆς συνουσίας· ὅ τι οὖν αὐτῷ ἀποθήσεται, ἐάν σοι συνῆ, ἡδέως ἄν φησι πυθέσθαι· τοσοῦτος ὁ γε ἡμέτερος λόγος. ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρωταγόρας εἶπεν· ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐάν ἐμοὶ συνῆς, ἢ ἂν ἡμέρα ἐμοὶ συγγένη, ἀπιέναι οἴκαδε βέλτιονι γεγονότι, καὶ ἐν τῇ ὑστεραία ταῦτά ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. καὶ ἐγὼ ἀκούσας εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις, ἀλλὰ εἰκός, ἐπεὶ κἂν σύ, καίπερ τηλικούτος ὧν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τίς σε διδάξειεν ὁ

μή τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο. ἀλλὰ μή οὐ-
 τως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν
 Ἴπποκράτης ὅδε ἐπιθυμήσειε τῆς συνοουσίας τούτου τοῦ νεα-
 νίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζεῦξιππου τοῦ Ἡρα-
 κλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτόν, ὥσπερ παρὰ σὲ νῦν,
 ἀκούσειεν αὐτοῦ ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ὅτι ἐκάστης ἡμέρας
 ξυνὼν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει, εἰ αὐτόν ἐπανέροιτο.
 Τί δὴ φῆς βελτίω ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσειν; εἴποι ἂν
 αὐτῷ Ζεῦξιππος, ὅτι πρὸς γραφικὴν. κὰν εἰ Ὀρθαγόρα τῷ
 Θηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταῦτά ταῦτα, ἅπερ
 σοῦ, ἐπανέροιτο αὐτόν εἰς ὃ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται
 συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἴποι ἂν, ὅτι εἰς αὐλήσιν· οὕτω δὴ
 καὶ σὺ εἶπέ τῷ νεανίσκῳ καὶ ἐμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι,
 Ἴπποκράτης ὅδε Πρωταγόρα συγγενόμενος, ἢ ἂν αὐτῷ ἡμέρα
 συγγένηται, βελτίων ἅπεισι γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν
 ἐκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὦ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ;
 καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρω-
 τᾶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω
 ἀποκρινόμενος. Ἴπποκράτης γὰρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ
 πείσεται, ἅπερ ἂν ἔπαθεν ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφι-
 στῶν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας
 αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὐτῶν ἄγοντες ἐμβάλλουσιν
 εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν
 καὶ μουσικὴν διδάσκοντες — καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἴππίαν ἀπέβλε-
 ψε — παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου του
 ἢ περὶ οὗ ἦκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων,
 ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικῶσι, καὶ περὶ τῶν τῆς
 πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράτ-
 τειν καὶ λέγειν. Ἔρα, ἔφην ἐγὼ, ἐπομαί σου τῷ λόγῳ;
 δοκεῖς γὰρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχεῖσθαι

ποιεῖν ἀνδρας ἀγαθούς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

ΚΕΦ. Γ'. Ἡ καλόν, ἣν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησαι, εἶπερ κέκτησαι· οὐ γάρ τοι ἄλλο πρὸς γε σὲ εἰρήσεται ἢ ἄπερ νοῶ. ἐγὼ γάρ τοῦτο, ὦ Πρωταγόρα, οὐκ ἔμην διδακτὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως ἀπιστῶ. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι μῆδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγὼ γάρ Ἀθηναίους, ὡσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνας, φημί σοφὸς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγώμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πράξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς, καὶ τὰλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητὰ τε καὶ διδακτὰ εἶναι· ἐὰν δὲ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἂν ἢ αὐτὸς ἀποστῇ ὃ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθείς, ἢ οἱ τοξέται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν ἢ ἐξάρωνται κελευόντων τῶν πρυτάνεων. περὶ μὲν οὖν ὧν οἶονται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴ δὲ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι, συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεὺς σκυτοτόμος, ἔμπορος ναύκληρος, πλούσιος πένης, γενναῖος ἀγενῆς, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο ἐπιπλήττει ὡσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθὼν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδακτὸν εἶναι· μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι καὶ ἀριστοὶ τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν ἔχουσιν, οὐχ οἰοί τε ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς, ὃ

τουτωνι των νεανίσκων πατήρ, τούτους ἃ μὲν διδασκάλων εἶχετο καλῶς καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἃ δὲ αὐτὸς σοφός ἐστιν οὔτε αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῆ ἄλλῃ παραδίδωσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περιιόντες νέμονται ὡς περ ἄφεται, ἐάν που αὐτόματοι περιτύχῃσι τῇ ἀρετῇ. εἰ δὲ βούλει, Κλεινίαν, τὸν Ἀλκιβιάδου τουτουῖ νεώτερον ἀδελφόν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δεδιώς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθαρῆ δὴ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου, ἀποσπᾶσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρίφρονος ἐπαίδευσ' καὶ πρὶν ἕξ μῆνας γεγονέναι, ἀπέδωκε τούτῳ οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσαιτο αὐτῷ. καὶ ἄλλους σοὶ παμπόλλους ἔχω λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώποτε βελτίω ἐποίησαν οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἀλλοτρίων. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, εἰς ταῦτα ἀποβλέπων οὐχ ἠγοῦμαι διδασκτὸν εἶναι ἀρετῆν. ἐπειδὴ δὲ σοὺ ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαι τί σε λέγειν διὰ τὸ ἠγεῖσθαι σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγονέναι, πολλὰ δὲ μεμαθηκέναι, τὰ δὲ αὐτὸν ἐξηυρηκέναι. εἰ οὖν ἔχεις ἐναργέστερον ἡμῖν ἐπιδειξαι, ὡς διδασκτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετῇ, μὴ φθονήσης, ἀλλ' ἐπίδειξον. Ἄλλ', ὦ Σώκратες, ἔφη, οὐ φθονήσω· ἀλλὰ πότερον ὑμῖν, ὡς πρεσβύτερος νεωτέροις, μῦθον λέγων ἐπιδείξω ἢ λόγῳ διεξιελθῶν; πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον τῶν παρακαθημένων, ὁποτέρως βούλοιτο, οὕτω διεξιέναι. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν λέγειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἦν γὰρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν. θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μείξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννυται. ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμήσαι τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρέπει. Προμηθεὰ δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι· νείμαντος δ' ἐμοῦ, ἔφη, ἐπίσκεψαι. καὶ οὕτω πείσας νέ-

μει. νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὺν ἄνευ τάχους προσήπτε, τὰ δὲ ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δὲ ὤπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τίν' αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν· ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἤμπισχεν, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἠϋξε μεγέθει, τῷδε αὐτῷ αὐτὰ ἔσφριζεν, καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν ἔνεμεν· ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μή τι γένος ἀϊστωθείη. ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξί και στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ εἰς εὐνάς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι· τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω, καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὀπλαῖς, τὰ δὲ δέρμασι στερεοῖς καὶ ἀναίμοις. τοῦντεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζε, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφήν ζῶων ἄλλων βοράν. καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσήψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. ἅτε δὴ οὖν οὐ πᾶν τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὅ τι χρῆσαιτο· ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν, καὶ ὄρα τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον· ἤδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρήν, ἐν ἣ ἔδει καὶ ἄνθρωπον ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορία οὖν ἐχόμενος ὁ Προμηθεὺς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι, κλέπτει Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρὶ—ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῆ ἢ χρησίμην γενέσθαι—, καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἀνθρώπος ταύτῃ ἔσχε, τὴν δὲ πο-

λιτικήν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Διί· τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν, τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν, οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἑφαιστοῦ οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐπιλοτεχνεῖτην, λαθῶν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἑφαιστοῦ καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ· καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεὰ δὲ δι' Ἐπιμηθεὰ, ὕστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετέλλθεν.

ΚΕΦ. ΙΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῴων μόνον θεοὺς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρῦσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἠὔρετο· οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ἦσκον σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικήν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική· ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σφίζεσθαι κτίζοντες πόλεις. ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικήν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδανύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δεῖσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίῃ δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἰς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω

θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θεὸς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως. 4

Ὄβτω δὴ, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς· εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι· ὅταν δὲ εἰς συμβουλὴν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἵεναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως παντὸς ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσήκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλεις· αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἴνα δὲ μὴ οἷη ἀπατάσθαι, ὡς τῷ ὄντι ἡγούνται πάντες ἀνθρώποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον· ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἡντινοῦν τέχνην, ἣν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελωσῖν ἢ χαλεπαίνουσι, καὶ οἱ οἰκτεῖοι προϊόντες νοθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῇ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγούντο εἶναι, τάληθῇ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασὶ πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τε ὧσιν ἐάν τε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα δντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι

παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ἢ ἂν παραγίγηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νοθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ὦσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; ταῦτα μὲν γάρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἶ τε θυμοὶ γίγνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νοθετήσεις· ὧν ἔστιν ἓν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· ἔνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νοθετεῖ, δῆλον ὅτι ὧς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὕσης· εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὡς Σώκρατες, τοὺς ἀδικούντας τί ποτε δύναται, αὐτὸ σε διδάξει, ὅτι οἶ γε ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικούντας πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὡσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται. ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται — οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θείη —, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ, μήτε αὐτὸς οὕτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα· καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοι περ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἶ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν καὶ οὐχ

ἤμιστα Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδασκτὸν ἀρετῆν. ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκῶς καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδασκτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετῆν, ἀποδέδεικται σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

ΚΕΦ. ΙΔ'. "Ἐτι δὴ λοιπὴ ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δήποτε οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκουσιν, ἃ διδασκάλων ἔχεται, καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δὲ αὐτοὶ ἀρετῆν ἀγαθοί, οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσιν. τούτου δὴ πέρι, ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον. ὧδε γὰρ ἐνόησον. πότερον ἔστι τι ἔν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὐ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολῖτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστι καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐν οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κεραμεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι καὶ συλλήβδην ἐν αὐτὸ προσαγορεύω εἶναι ἀνδρὸς ἀρετῆν· εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὐ δεῖ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, ἐάν τι καὶ ἄλλο βούληται μανθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μὴ, ἢ τὸν μὴ μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν, καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὅς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος καὶ διδασκόμενος, ὡς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀποκτείνειν· εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μὴ, σκέψαι ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί. ὅτι μὲν γὰρ διδασκτὸν αὐτὸ ἡγοῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν· διδασκτοῦ δὲ ὄντος καὶ θεραπευτοῦ τὰ μὲν ἄλλα ἄρα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἢ

ζημία, ἐὰν μὴ ἐπίστωνται, ἐφ' ὧν δὲ ἦ τε ζημία θάνατος αὐ-
 τῶν τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ θεραπευθεῖσιν
 εἰς ἀρετὴν, καὶ πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καί,
 ὡς ἔπος εἰπεῖν, συλλήβδην τῶν οἴκων ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρα
 οὐ διδάσκονται οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; οἴεσθαι
 γε χρῆ, ὧ Σώκρατες.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι, μέχρι οὐπερ
 ἂν ζῶσι, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν. ἐπειδὴν θάπτον
 συνιῆ τις τὰ λεγόμενα καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς
 καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλ-
 τιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον δι-
 δάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδι-
 κον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὄσιον,
 τότε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ δὲ μὴ ποιεῖ· καὶ ἐὰν
 μὲν ἐκὼν πείθεται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ
 καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα
 εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖ-
 σθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως·
 οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὐ-
 γράμματα μάθωσι καὶ μέλλωσι συνήσειν τὰ γεγραμμένα,
 ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάρων
 ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν
 ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθητήσεις ἔνεισι, πολλαὶ
 δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγα-
 θῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέ-
 σθαι· οἱ τ' αὖ κιθαρισταί, ἕτερα τοιαῦτα, σωφροσύνης τε
 ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσι· πρὸς
 δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν
 ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρι-
 σματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἀρμονίας

Πηλοσάρχου «περὶ κλίσεων ζημιῶν»

ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παιδῶν, ἵνα ἡμερώτεροί τε ᾦσι, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοσσότεροι γινόμενοι χρήσιμοι ᾦσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρῖβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὔσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν· καὶ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι μάλιστα· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι· καὶ οἱ τούτων υἱεῖς πρῆφαίτατα εἰς διδασκάλων τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι φοιτᾶν ὀφθαίτατα ἀπαλλάττονται· ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἢ πόλις αὐ τοὺς τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν εἰκῆ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράφαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδῶσι καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὡς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράφασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· ὅς δ' ἂν ἐκτὸς βαίνη τούτων, κολάζει, καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτη καὶ παρ' ὑμῖν καὶ ἄλλοι πολλοῦ, ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης, εὐθῆναι· τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὔσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ θαυμάζεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπορεῖς, εἰ διδακτὸν ἐστὶν ἀρετῆς; ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδακτὸν.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίνονται; τοῦτο αὐ μάρθε· οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἴπερ ἀληθῆ ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι τοῦτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα

δεῖ ἰδιωτεύειν. εἰ γὰρ δὴ ὃ λέγω οὕτως ἔχει—ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως—, ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὀτιοῦν καὶ μαθημάτων προελόμενος. εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάντες αὐληταὶ ἦμεν, ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος, καὶ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶς πάντα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐπέπληττε τὸν μὴ καλῶς αὐλοῦντα, καὶ μὴ ἐφθόνηι τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ' ἀποκρύπτεται ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων· λυσιτελεῖ γάρ, οἶμαι, ἡμῖν ἢ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ· διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύμως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα· εἰ οὖν οὕτω καὶ ἐν αὐλήσει πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφθονίαν εἶχομεν ἀλλήλους διδάσκειν, οἶει ἂν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν ἀγαθοὺς αὐλητὰς τοὺς υἱεῖς γίγνεσθαι ἢ τῶν φαύλων; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφυέστατος γενόμενος εἰς αὐλησιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ἠὔξῃθῃ, ὅτου δὲ ἀφυῆς, ἀκλεῆς· καὶ πολλάκις μὲν ἀγαθοῦ αὐλητοῦ φαῦλος ἂν ἀπέβῃ, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός· ἀλλ' οὖν αὐληταὶ γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν αὐλήσεως ἐπαίοντας. οὕτως οἶου καὶ νῦν, ὅστις σοι ἀδικιώτατος φαίνεται ἄνθρωπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τεθραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς μήτε παιδεία ἐστὶ μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι μηδὲ ἀνάγκη μηδεμίᾳ διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελῆσθαι, ἀλλ' εἰεν ἄγριοί τινες, οἷοί περ οὖς πέρυσιν Φερεκράτης ὁ ποιητῆς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ· ἢ σφόδρα ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις γενόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ χορῇ μισάνθρωποι, ἀγαπήσαις ἂν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῃ, καὶ Φρυωνῶδα, καὶ ἀνολοφύραι' ἂν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων πονηρίαν· νῦν δὲ τρυφᾶς, ὦ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοί εἰσιν ἀρετῆς, καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος,

καὶ οὐδεὶς σοι φαίνεται εἶναι ὡσπερ ἂν εἰ ζητοῖς τίς διδάσκαλος τοῦ ἐλληνίζειν, οὐδ' ἂν εἰς φανεῖη, οὐδὲ γ' ἂν, οἶμαι, εἰ ζητοῖς τίς ἂν ἡμῖν διδάξειεν τοὺς τῶν χειροτεχνῶν υἱεὶς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ τοῦ πατρὸς μεμαθήκασι, καθ' ὅσον οἶός τ' ἦν ὁ πατήρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμότεχνοι, τούτους ἔτι τίς ἂν διδάξειεν; οὐ βῆδιον οἶμαι εἶναι, ὃ Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φανῆναι, τῶν δὲ ἀπειρῶν παντάπασι βῆδιον· οὕτω δὲ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἀλλὰ κἂν εἰ ὀλίγον ἔστι τις, ὅστις διαφέρει ἡμῶν προβιβάσαι εἰς ἀρετὴν, ἀγαπητόν. ὦν δὴ ἐγὼ οἶμαι εἰς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἂν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὀνήσαι τινα πρὸς τὸ καλὸν κάγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποιήμαι· ἐπειδὴν γάρ τις παρ' ἐμοῦ μάθη, ἐὰν μὲν βούληται, ἀποδέδωκεν ὃ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μὴ, ἐλθὼν εἰς ἱερόν, ὁμόσας, ὅσου ἂν φῆ ἀξία εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκε.

Τοιοῦτόν σοι, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἶρηκα, ὡς διδακτὸν ἀρετῆ καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἠγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεὶς γίγνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς· ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεὶς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδε ἠλικιωταί, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσί, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δὲ οὕτω ἀξίον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσιν ἐλπίδες· νέοι γάρ.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Πρωταγόρας μὲν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου. καὶ ἐγὼ ἐπὶ μὲν πολλὸν χρόνον κεκηλημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔβλεπον ὡς ἐροῦντά τι ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ἠσθόμην ὅτι τῷ ὄντι πεπαυμένος εἶη, μόγις πως ἐμαυτὸν ὡσπερ εἰ συναγεῖρας εἶπον, βλέ-

φας πρὸς τὸν Ἴπποκράτη· ὦ παῖ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν
 σοι ἔχω ὅτι προὔτρεφάς με ὧδε ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιού-
 μαι ἀκηκοέναι ἅ ἀκήκοα Πρωταγόρου. ἔγωγε ἐν μὲν τῷ ἔμ-
 προσθεν χρόνῳ ἠγγούμην οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν,
 ἢ ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ γίνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι. πλὴν σμι-
 κρὸν τί μοι ἐμποδῶν, ὃ δῆλον ὅτι Πρωταγόρας βραδίως ἐπεκ-
 διδάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐξεδίδαξε· καὶ γὰρ εἰ
 μὲν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγένοιτο ὄψοιεν τῶν δημη-
 γόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιοῦτους λόγους ἀκούσειεν ἢ Περικλέους
 ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δὲ ἐπανέροίτο τινὰ τι
 ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε αὐτοὶ
 ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐάν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτήσῃ τι τῶν ῥηθέν-
 των, ὥσπερ τὰ χαλκεία πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει,
 ἐάν μὴ ἐπιλάβηται τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτη-
 θέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρωταγόρας δὲ ὄδε
 ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ δηλοῖ,
 ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρό-
 μενος περιμεῖναι τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἅ δόλι-
 γοῖς ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν οὖν, ὦ Πρωταγόρα, σμικροῦ
 τινος ἐνδεῆς εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν ἀρε-
 τὴν φῆς διδακτὸν εἶναι, καὶ ἐγὼ, εἴπερ ἄλλῃ τῇ ἀνθρώπων,
 πειθοίμην ἂν καὶ σοί· ὃ δ' ἐθαύμασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι
 ἐν τῇ ψυχῇ ἀποπλήρωσον· ἔλεγες γὰρ ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν δικαιο-
 σύνην καὶ τὴν αἰδῶ πέμψειεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὐτὸν πολλα-
 χοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ ἢ δικαιοσύνη καὶ σωφρο-
 σύνη καὶ σοιότης καὶ πάντα ταῦτα ὡς ἐν τι εἴῃ συλλήβδην
 ἀρετῇ· ταῦτ' οὖν αὐτὰ διελθέ μοι ἀκριβῶς τῷ λόγῳ, πρότερον
 ἐν μὲν τί ἐστὶν ἡ ἀρετῇ, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἢ δικαιοσύνη καὶ
 σωφροσύνη καὶ σοιότης ἢ ταῦτ' ἐστὶ ἅ νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα
 ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς ὄντος· τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἔτι ἐπιποθῶ.

ΚΕΦ. ΙΗ'. Ἄλλὰ βῆδιον τοῦτό γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἐνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μῦρία ἐστὶν ἃ ἐρωτᾷς. Πότερον, ἔφην, ὥσπερ προσώπου τὰ μύρια μύρια ἐστὶ. στόμα τε καὶ ῥίς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα, ἢ ὥσπερ τὰ τοῦ χρυσοῦ μύρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀλλήλων καὶ τοῦ ὄλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι; Ἐκείνως μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μύρια ἔχει πρὸς τὸ ὄλον πρόσωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δὲ ἄλλο, ἢ ἀνάγκη, ἐάν πέρ τις ἐν λάβῃ, ἅπαντα ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοὶ εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αὖ, σοφοὶ δὲ οὐ. Ἔστι γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μύρια τῆς ἀρετῆς, ἔφην ἐγώ, σοφία τε καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη, καὶ μέγιστόν γε ἢ σοφία τῶν μορίων. Ἐκαστον δὲ αὐτῶν ἐστὶν, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο; Ναί. Ἡ καὶ δύναμιν αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἐστὶν ὀφθαλμὸς οἶον τὰ ὦτα, οὐδ' ἢ δύναμις αὐτοῦ ἢ αὐτή, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστὶν οἶον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα· ἄρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μύρια οὐκ ἐστὶ τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὸ οὔτε ἢ δύναμις αὐτοῦ; ἢ· δῆλα δὴ ὅτι οὕτως ἔχει, εἴπερ τῷ παραδείγματί γε ἔοικεν; Ἄλλ' οὕτως, ἔφη, ἔχει, ὦ Σώκρατες. Καὶ ἐγὼ εἶπον· Οὐδὲν ἄρα ἐστὶ τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλο οἶον ἐπιστήμη, οὐδ' οἶον δικαιοσύνη, οὐδ' οἶον ἀνδρεία, οὐδ' οἶον σωφροσύνη, οὐδ' οἶον σοσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δὴ, ἔφην ἐγώ, κοινῇ σκεψόμεθα ποῖόν τι αὐτῶν ἐστὶν ἕκαστον. πρῶτον μὲν τὸ τοιόνδε· ἢ δικαιοσύνη πράγμα τί ἐστὶν ἢ οὐδὲν πράγμα; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί; Κάμοι, ἔφη. Τί οὖν; εἴ τις ἔροιτο ἐμέ τε καὶ σέ; ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἶπετον δὴ μοι τοῦτο τὸ πράγμα, ὃ ὀνομάσατε ἄρτι, ἢ δικαιοσύνη,

αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν ἢ ἄδικον; ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τίν' ἂν ψῆφον θείῃ; τὴν αὐτὴν ἐμοὶ ἢ ἄλλην; Τὴν αὐτὴν, ἔφη. Ἔστιν ἄρα τοιοῦτον ἢ δικαιοσύνη οἷον δίκαιον εἶναι, φαίην ἂν ἔγωγε ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι· οὐκοῦν καὶ σὺ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο ἡμᾶς ἔροιτο· Οὐκοῦν καὶ σοσιότητά τινά φατε εἶναι; φαίμεν ἂν, ὡς ἐγῶμαι. Ναί, ἢ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο πρᾶγμα τι εἶναι; φαίμεν ἂν· ἢ οὐ; Καὶ τοῦτο συνέφη. Πότερον δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα φατέ τοιοῦτον πεφυκέναι οἷον ἀνόσιον εἶναι ἢ οἷον σοσιον; ἀγανακτήσαμε' ἂν ἔγωγ', ἔφην, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἵπομ' ἂν· Εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε· σχολῆ μεντάν τι ἄλλο σοσιον εἶη, εἰ μὴ αὐτὴ γε ἢ σοσιότης σοσιον ἔσται· τί δὲ σὺ; οὐχ οὕτως ἂν ἀποκρίναιο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ΚΕΦ. ΙΘ'. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο εἴποι ἐρωτῶν ἡμᾶς· Πῶς οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατήκουσα; ἐδόξατέ μοι φάναι τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια εἶναι οὕτως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον αὐτῶν οἷον τὸ ἕτερον· εἵπομ' ἂν ἔγωγε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ καὶ ἐμὲ οἶε εἰπεῖν τοῦτο, παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὅδε ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἐγὼ δὲ ἠρώτων. εἰ οὖν εἴποι· Ἀληθῆ ὅδε λέγει, ὦ Πρωταγόρα; φῆς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μόριον οἷον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὸς οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκρίναιο; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογεῖν. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινόμεθα αὐτῷ, ταῦτα ὁμολογήσαντες, ἐὰν ἡμᾶς ἐπανεῖρηται· Οὐκ ἄρα ἐστὶν σοσιότης οἷον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιοσύνη οἷον σοσιον, ἀλλ' οἷον μὴ σοσιον· ἢ δ' ὀσιότης οἷον μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἄδικον ἄρα, τὸ δὲ ἀνόσιον; τί αὐτῷ ἀποκρινόμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ γε ἑμαυτοῦ φαίην ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην σοσιον εἶναι καὶ τὴν σοσιότητα δίκαιον· καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ,

εἶ με ἐφῆς, ταῦτα ἂν ταῦτα ἀποκρινοίμην, ὅτι ἦτοι ταῦτόν γ' ἔστι δικαιοσύνη οἰότητα ἢ ὅ τι ὁμοίωτατον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τε δικαιοσύνη οἶον οἰότητος καὶ ἢ οἰότητος οἶον δικαιοσύνης. ἀλλ' ὅρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὡς Σώκρατες, οὕτως ἀπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τὴν τε δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν οἰότητα δίκαιον, ἀλλὰ τί μοι δοκεῖ ἐν αὐτῶν διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί τοῦτο διαφέρει; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν καὶ δικαιοσύνη ὅσιον καὶ οἰότητος δίκαιον. Μὴ μοι ἦν δ' ἐγώ· οὐδὲν γὰρ δέομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο καὶ εἰ σοὶ δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε καὶ σέ· τὸ δ' ἐμέ τε καὶ σέ τοῦτο λέγω, οἰόμενος οὕτω τὸν λόγον βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἰ τις τὸ εἰ ἀφέλοι αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι, ἢ δ' ὅς, προσείοικέ τι δικαιοσύνη οἰότητι· καὶ γὰρ ὅτιοῦν ὄψοῦν ἀμῆ γέ πη προσείοικε· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὅπη προσείοικε, καὶ τὸ σκληρὸν τῷ μαλακῷ, καὶ τὰλλα ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα εἶναι ἀλλήλοις· καὶ ἃ τότε ἔφαμεν ἄλλην δύναμιν ἔχειν καὶ οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, τὰ τοῦ προσώπου μόρια, ἀμῆ γέ πη προσείοικε καὶ ἔστι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον. ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ κἂν ταῦτα ἐλέγχῃς, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντά ἐστιν ὁμοῖα ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὁμοῖόν τι ἔχοντα ὁμοῖα δίκαιον καλεῖν, οὐδὲ τὰ ἀνόμοιόν τι ἔχοντα ἀνόμοια, κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὁμοῖον. καὶ ἐγὼ θαυμάσας εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡ γὰρ οὕτω σοὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὅσιον πρὸς ἀλλήλα ἔχει, ὥστε ὁμοῖόν τι σμικρὸν ἔχειν ἀλλήλοις; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὕτως, οὐ μέντοι οὐδὲ αὖ ὡς σοὶ μοι δοκεῖς οἶεσθαι. Ἀλλὰ μὴν, ἔφην ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τότε δὲ ἄλλο ὧν ἔλεγες ἐπισκεφώμεθα.

ΚΕΦ. Κ'. Ἀφροσύνην τι καλεῖς; Ἔφη. Τούτῳ τῷ πράγματι οὐ πᾶν τὸναντίον ἐστὶν ἡ σοφία; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Πότερον δὲ ὅταν πράττωσιν ἄνθρωποι ὀρθῶς τε καὶ ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοι δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ τοῦναντίον; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφροσύνη σωφρονοῦσιν; Ἄνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσι καὶ οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη. Τοῦναντίον ἄρα ἐστὶ τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως; Ἔφη. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνη πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνη; Ὁμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχύι πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενείᾳ, ἀσθενῶς; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδυτήτος, βραδέως; Ἔφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; Συνέφη. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστι τι ἀγαθόν; Ἔστιν. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστι τι δεξιὸν ἐν φωνῇ; Ἔφη. Τούτῳ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν τὸ βαρύν; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐναντίων ἐν μόνον ἐστὶν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά; Συνωμολόγει. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὠμολογημένα ἡμῖν. ὠμολογήκαμεν ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή; Ὁμολογήκαμεν. Τὸ δὲ ἐναντίως πραττόμενον ὑπὸ ἐναντίων πράττεσθαι; Ἔφη. Ὁμολογήκαμεν δὲ ἐναντίως πράττεσθα δ' ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ; Ἔφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ δὲ ἀφρόνως ὑπὸ ἀφροσύνης; Συνεχώρει. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπὸ ἐναντίου πράττειτ' ἂν; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δὲ ὑπὸ ἀφροσύνης; Ναί. Ἐναντίως; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπὸ ἐναντίων ὄντων; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἐστὶν ἀφροσύνη σωφροσύνη; Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν

ὁμολόγηται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφία ἐναντίον εἶναι; Συνωμολόγει. Ἐν δὲ ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι; Φημί. Πότερον οὖν, ὦ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων; τὸ ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκείνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μόνιον δὲ ἐκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῇ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια; πότερον οὖν δὴ λύσωμεν; οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφοτέροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται· οὐ γὰρ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις· πῶς γὰρ ἂν συνάδοιεν, εἴπερ γε ἀνάγκη ἐνὶ ἐν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή, τῇ δ' ἀφροσύνη ἐνὶ ὄντι σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὐ φαίνεται; ἢ γάρ, ὦ Πρωταγόρα, ἔφην ἐγώ, ἢ ἄλλως πως; Ὁμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἐν ἂν εἴη ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία; τὸ δὲ πρότερον αὐ ἐφάνη ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ δσιότης σχεδόν τι ταῦτόν ὄν. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα. Ἄρά τίς σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ; Αἰσχυνοίμην ἂν ἔγωγ' ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὁμολογεῖν. ἐπεὶ πολλοὶ γέ φασι τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσομαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη, πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν. Ἄλλ' οὐδέν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σύ γε ἀποκρίνη, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα εἶτε μή· τὸν γὰρ λόγον ἔγωγε μάλιστα ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως καὶ ἐμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐκαλλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ἠτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρίνεσθαι.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀποκρίναι. δοκοῦσί τινές σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες; Ἔστω, ἔφη.

Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὖ φρονεῖν ; Ἔφη. Τὸ δ' εὖ φρονεῖν εὖ βουλευέσθαι ὅτι ἀδικοῦσιν ; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὖ πράττουσιν ἀδικοῦντες ἢ εἰ κακῶς ; Εἰ εὖ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἅττα εἶναι ; Λέγω. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἃ ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις ; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, κἂν μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ἦ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθὰ. καὶ μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴ οὖν ἐώρων αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, εὐλαβοῦμενος ἡρέμα ἡρόμην. Πότερον, [ἦν δ' ἐγώ, λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα ; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς ; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστὶ, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δέ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ· τὰ δὲ βουσί μόνον, τὰ δὲ κυσί· τὰ δέ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ· τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθὰ, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρά, οἶον καὶ ἡ κόπρος, πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πτόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντα ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἅπασιν ἐστὶ πάγκρακον καὶ ταῖς θριξί πολεμιώτατον ταῖς τῶν ἄλλων ζῳῶν πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῆ ἄλλῃ σώματι. οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδαπόν, ὥστε καὶ ἐνταῦθα τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθὸν ἐστὶ τῆ ἀνθρώπου, τοῖς δ' ἐντὸς ταῦτὸν τοῦτο κάκιστον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἱατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσι τοῖς ἀσθενοῦσι μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅτι σμικροτάτῳ ἐν τούτοις οἷς μέλλει ἔδεσθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ῥινῶν γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὄφιοις.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Εἰπόντος οὖν ταῦτα αὐτοῦ οἱ παρόντες ἀνεθροῦθησαν ὡς εὖ λέγοι. καὶ ἐγὼ εἶπον. Ὡ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐάν τις μοι μακρὰ λέγη, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. ὥσπερ οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος ὢν, ὧν ἂν χρῆναι, εἴπερ ἔμελλές μοι διαλέξεσθαι, μείζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἐπιλήσμωνι ἐνέτυχες, σύντεμένε μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; ἢ βραχυτέρά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ δεῖ; Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἄλλ' ὅσα δεῖ; ἔφη. Ναί, ἦν δ' ἐγώ. Πότερα οὖν ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τσαυτὰ σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί; Ἀκήκοα γοῦν ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἶός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξαι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλη οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν, καὶ αὐ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶ τρόπῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογίᾳ. Ὡ Σώκратες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμεν ἄνθρωποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποιοῦν ὃ σὺ κελεύεις, ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διελεγόμεν, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλληνισιν. καὶ ἐγὼ — ἔγνω γὰρ ὅτι οὐκ ἤρρεσεν αὐτὸς ἑαυτῷ ταῖς ἀποκρίσεσι ταῖς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι οὐκ ἐθελήσοι ἐκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι — ἡγησάμενος οὐκέτι ἐμὸν ἔργον εἶναι παρῆναι ἐν ταῖς συνουσίαις, Ἄλλὰ τοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκοῦντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὴν σὺ βούλη διαλέγεσθαι ὡς ἐγὼ δύναμαι ἔπεσθαι, τότε σοὶ διαλέξομαι· σὺ μὲν γάρ, ὡς λέγεται περὶ σοῦ, φῆς δὲ καὶ αὐτὸς, καὶ ἐν μακρολογίᾳ καὶ ἐν βραχυλογίᾳ οἶός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γὰρ εἶ. ἐγὼ δὲ τὰ μακρὰ ταῦτα ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἶός

τ' εἶναι. ἀλλὰ σὲ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν, τὸν ἀμφοτέρα δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο· νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοί τις ἀσχολία ἐστὶ καὶ οὐκ ἂν οἶός τ' εἶην σοι παραμεῖναι ἀποτείνοντι μακροῦς λόγους — ἐλθεῖν γάρ ποί με δεῖ — εἴμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνιστάμην ὡς ἀπιών· καὶ μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλλίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τούτου, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ διάλογοι. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι ἡμῖν· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνδὸς ἡδίων ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγόμενων· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσι· καὶ ἐγὼ εἶπον — ἦδη δὲ ἀνειστήκη ὡς ἐξιὼν —, ὦ παῖ Ἰππονίκου, αἰεὶ μὲν ἔγωγέ σου τὴν φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαι σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο· νῦν δ' ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἰμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἔπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῶ ἢ τῶν ἡμεροδρόμων διαθεῖν τε καὶ ἔπεσθαι· εἵποιμι ἂν σοι ὅτι πολὺ σοῦ μᾶλλον ἐγὼ ἑμαυτοῦ δέομαι θέουσι τούτοις ἀκολουθεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι, ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐμέ τε καὶ Κρίσωνα θέοντας, τούτου δέου συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ θεῖν, οὗτος δὲ δύναται βραδέως· εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ Πρωταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου ὥσπερ τὸ πρῶτόν μοι ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα, οὕτω καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι· εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ὥμην εἶναι τὸ συνεῖναι τε ἀλλήλοις διαλεγόμενους καὶ τὸ δημηγορεῖν. Ἄλλ' ὄρας, ἔφη, ὦ Σώκρατες· δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας ἀξιῶν αὐτῷ τε ἐξεῖναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλεται καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὐτὸν σὺ βούλη.

ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς λέγεις, ἔφη, ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρα, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῃ ἀνθρώπων παραχωρεῖ. εἰ μὲν οὖν καὶ Πρωταγόρας ὁμολογεῖ φαυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλεχθῆναι, ἐξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δὲ ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἐκάστη ἐρωτήσῃ μακρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ οὐκ ἐθέλων διδόναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων ἕως ἂν ἐπιλάθωνται περὶ ὅτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀκουόντων· ἐπεὶ Σωκράτη γε ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλήσεσθαι, οὐχ ὅτι παίζει καὶ φησιν ἐπιλήσμων εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ ἐπιεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρὴ γὰρ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγῶμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπών. Ὡς Πρόδικε καὶ Ἰππία, Καλλίας μὲν οὖν δοκεῖ μοι μάλα πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δὲ αἰεὶ φιλόνομός ἐστι πρὸς ὃ ἂν ὀρμήσῃ· ἡμᾶς δὲ οὐδὲν δεῖ συμφιλονικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρα ἀλλὰ κοινῇ ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺ διαλῦσαι τὴν ξυνουσίαν.

Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρὴ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῖσδε λόγοις παραγινομένους κοινούς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν διαλεγομένοιν ἀκροατάς, ἴσους δὲ μὴ. ἔστι γὰρ οὐ ταῦτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ ἴσον δὲ νεῖμαι ἑκατέρῃ, ἀλλὰ τῇ μὲν σοφωτέρῃ πλέον, τῇ δὲ ἀμαθεστέρῃ ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, ἀξιῶ ὑμᾶς συγχωρεῖν καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισθετεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μὴ· ἀμφισθητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς

φίλοις, ἐρίζουσι δὲ οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις· καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἢ συνουσία γίγνοιτο· ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστα ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς ἀκούουσιν εὐδοκιμοῖτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκιμεῖν μὲν γὰρ ἔστι παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων ἄνευ ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δὲ ἐν λόγῳ πολλάκις παρὰ δόξαν ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες μάλιστα ἂν οὕτως εὐφραινοίμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἔστι μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἡδεσθαι δὲ ἐσθίοντά τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῇ τῇ σώματι. Ταῦτα οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸν Προδίκον Ἰππίας ὁ σοφὸς εἶπεν· ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστίν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν αἰσχρὸν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναι, σοφωτάτους δὲ ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μὴδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφῆνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φαυλοτάτους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεισθαι ἀλλήλοις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, συμβῆναι ἡμᾶς ὥσπερ ὑπὸ δαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβὲς τοῦτο εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἡδὺ Πρωταγόρα, ἀλλ' ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις, ἵνα μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσημονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται, μήτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρία ἐφέντα, φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν

λόγων, ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ μέσον τι ἀμφοτέρους τεμείν. ὡς οὖν ποιήσετε καὶ πείθεσθέ μοι βραβδούχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρύτανιν ἐλέσθαι, ὅς ὑμῖν φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἑκατέρου.

ΚΕΦ. ΚΕ'. Ταῦτα ἤρесе τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπήνεσαν, καὶ ἐμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν καὶ ἐλέσθαι ἐδέοντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι αἰσχρὸν εἶη βραβευτὴν ἐλέσθαι τῶν λόγων. εἴτε γὰρ χείρων ἔσται ἡμῶν ὁ αἰρεθείς, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχει τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἴτε ὁμοῖος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὁμοῖος ἡμῖν ὁμοῖα καὶ ποιήσει, ὥστε ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται. ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἰρήσεσθε· τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγῶμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τινα ἐλέσθαι· εἰ δὲ αἰρήσεσθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δέ, αἰσχρὸν καὶ τοῦτο τῷδε γίγνεται, ὥσπερ φαύλῳ ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἰρεῖσθαι, ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὕτωσι θέλω ποιῆσαι, ἔν', ὃ προθυμείσθε, συνουσία τε καὶ διάλογοι ἡμῖν γίγνωνται· εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρωτάτω, ἐγὼ δὲ ἀποκρινοῦμαι, καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖξαι, ὡς ἐγὼ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὅπόσ' ἂν οὗτος βούληται ἐρωτᾶν, πάλιν οὗτος ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως. ἐὰν οὖν μὴ δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθα αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ, μὴ διαφθεῖρειν τὴν συνουσίαν· καὶ οὐδὲν δεῖ τούτου ἕνεκα ἕνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε. ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι. καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ μὲν οὐκ ἠθελεν, ὅμως δὲ ἠναγκάσθη ὁμολογήσει.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Κεφ. 26 — 33 (338 Ε — 348 Γ)

Ἐφοῦ συνεφώνησαν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη προέδρου, ὁ πολυμήχανος Πρωταγόρας, διὰ τὸ καλύψῃ τὴν ἥτιάν του καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὴν ἐρμηνείαν ποιητῶν ἰκανότητός του, στρέφει τὸν λόγον εἰς τὸ Σιμωνίδειον ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κείος ποιητὴς ἐποίησε πρὸς τιμὴν τοῦ Σκόπα καὶ εἶχε τὸ αὐτὸ θέμα, τὴν ἀρετὴν τοῦ Σωκράτους δὲ ἐπαινέσαντος τὸ ᾄσμα, ὁ σοφιστὴς λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς περιπίπτει εἰς ἀντίφρασιν διότι ἰσχυρίζομενος οὗτος ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ τις ἀνὴρ ἀγαθός, προϊόντος τοῦ ᾄσματος φέγει τὸν Πιττακὸν λέγοντα τὸ αὐτὸ ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι τις ἀνὴρ ἀγαθός. Ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νὰ ἄρῃ τὴν ἀντίφρασιν, διαστέλλων τὸ γίγνεσθαι τοῦ εἶναι καὶ ἐπικαλούμενος τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ θεοὶ πρὸ τῆς ἀρετῆς ἐθήκαν πολλὸν πόνον (δύσκολον ἄρα νὰ γίνῃ τις ἀγαθός), ὅταν ὁμως φθάσῃ τις εἰς τὸ ἄκρον, ἦτοι ἀποκτήσῃ τὴν ἀρετὴν, εἶναι εὐκολον νὰ τὴν διαφυλάξῃ (σφάλλει ἄρα ὁ Πιττακὸς λέγων ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι τις ἀγαθός).

Εἰς ταῦτα ὁ Πρωταγόρας ἐπὶ τῆς κοινῆς ὁμολογίας στηριζόμενος, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σιμωνίδης θὰ ἦτο ἀμαθέστατος, ἂν κατὰ τὴν σωκρατικὴν ἐρμηνείαν ἰσχυρίζετο, ὅτι εἶναι εὐκολον νὰ μείνῃ τις ἀγαθός, ἐνῶ πάντες θεωροῦν τοῦτο δυσκολώτατον. Τότε ὁ Σωκράτης προσφεύγει εἰρωνεύομενος εἰς δευτέραν ἐρμηνείαν, στηριζομένην εἰς τὰ συνώνυμα τοῦ Προδίκου, κατὰ τὰ ὁποῖα τὸ χαλεπὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κακόν, καὶ ὁμολογοῦντος τοῦ Προδίκου λέγει ὅτι δικαίως ὁ Σιμωνίδης φέγει τὸν Πιττακὸν λέγοντα, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ νὰ εἶναι τις ἀγαθός! Τοῦτο δὲν ἀποδέχεται ὁ Πρωταγόρας καὶ ὁ Σωκράτης, πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τοῦ Προδίκου, ἀποσύρει τὴν ἐρμηνείαν ταύτην ὡς ἄστειαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σωκράτης ἐπαινέσας μετὰ θαυμαστοῦ σκόμματος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Κρητας ὡς ἀσχολουμένους περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὡς ἐπιφανεστάτους διὰ τὰ βραχέα καὶ εὐφυῆ ῥήματα, κάμνει διεξοδικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ᾄσματος καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δικαίως διαφωνεῖ ὁ Σιμωνίδης πρὸς τὸν Πιττακὸν διότι τὸ νὰ γίνῃ μὲν τις ἀγαθός εἶναι ὄντως δύσκολον, ἀλλ' ἄφοῦ γίνῃ τοιοῦτος, τὸ νὰ παραμένῃ ἀγαθός εἶναι

ἀδύνατον καὶ οὐχὶ ἀνθρώπινον, διότι τοῦτο τὸ γέρας ἔχει μόνον ὁ θεός, ὢν ἀναλλοιώτως ἀγαθός.

Ὁ Ἰππίας μετὰ θανάτου ἐπιδοκιμάζει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Σωκράτους καὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν τῶν ἀκροατῶν νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς ἐπίδειξιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄσματος. Ἀλλὰ τὸν πολὺν κενόδοξον ἄνδρα ἀποτρέπει ὁ Ἀλκιβιάδης, ζητῶν νὰ συνεχισθῇ ὁ διακοπεὶς διάλογος. Τότε καὶ ὁ Σωκράτης παραβάλλων τοὺς διαλεγομένους περὶ ποιημάτων πρὸς φαύλους καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὴ δυνάμενοι δι' ἀπαιδευσίαν νὰ διαλέγονται εἰς τὰ συμπόσια μὲ ἰδικὰς τῶν σκέψεις καὶ ἰδικὴν τῶν φωνῆν, ὅπως πράττουν οἱ πεπαιδευμένοι συμπόται, προσκαλοῦν ἀθλητοῖδας καὶ ὀρχηστοῖδας διὰ νὰ διασκεδάσουν, προτρέπει τὸν Πρωταγόραν νὰ συνεχίσῃ τὴν διακοπεῖσαν συζήτησιν. Ὁ σοφιστὴς βαρέως φέρων ὅτι ἀνεσκευάσθη, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ συζητήσῃ πλέον πρὸς τὸν Σωκράτη· ἀλλὰ αἱ πολλαὶ παρακλήσεις τοῦ Καλλίου καὶ τῶν λοιπῶν παρόντων ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ πολλῆς δυσφορίας νὰ δεχθῇ τὴν συνέχειαν τῆς συζητήσεως, λαμβάνων τὴν θέσιν τοῦ ἀποκρινομένου.

ΚΕΦ. ΔΓ'. Εἶπον δὴ ἐγὼ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ οἶου διαλέγεσθαι μέ σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ἂ αὐτὸς ἀπορῶ ἐκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γὰρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σύν τε δὺ' ἐρχομένῳ καὶ τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γὰρ πως ἅπαντές ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον καὶ λόγον καὶ διανόημα· **μουῖνος δ' εἶπερ τε νοήση**, αὐτίκα περιῶν ζητεῖ ὅτω ἐπίδειξεται καὶ μεθ' ὅτου βεβαιώσεται, ἕως ἂν ἐντύχη. ὥσπερ καὶ ἐγὼ ἔνεκα τούτου σοὶ ἠδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενός σε βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπεικῆ, καὶ δὴ περὶ ἀρετῆς. τίνα γὰρ ἄλλον ἢ σέ; ὅς γε οὐ μόνον αὐτὸς οἶει καλὸς καγαθὸς εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπεικειῖς εἰσιν, ἄλλους δὲ οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ καὶ ἄλλους οἴσς τ' εἶ ποιεῖν ἀγαθούς· καὶ οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε καὶ ἄλλων ταύτην τὴν

τέχνην ἀποκρυπτομένων σὺ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυξάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνησθαι. πῶς οὖν οὐ σέ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀνακρινούσθαι; οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ. καὶ νῦν δὴ ἐγὼ ἐκεῖνα, ἅπερ τὸ πρῶτον ἠρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγῶμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐπὶ ἐνὶ πράγματι ἐστίν, ἢ ἐκάστω τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία καὶ πρᾶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὄν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον; ἔφησθα οὖν σὺ οὐκ ὀνόματα ἐπὶ ἐνὶ εἶναι, ἀλλὰ ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπικεῖσθαι, πάντα δὲ ταῦτα μόρια εἶναι ἀρετῆς, οὐχ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια ὁμοῖά ἐστιν ἀλλήλοις καὶ τῷ ὄλφ, οὐ μόριά ἐστιν, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μόρια καὶ τῷ ὄλφ, οὐ μόριά ἐστι, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν ἔχοντα· ταῦτα εἰ μὲν σοι δοκεῖ ἔτι ὡσπερ τότε, φάθι, εἰ δὲ ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἐγωγε οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, εἴαν πη ἄλλη νῦν φήσης· οὐ γὰρ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τότε ἀποπειρώμενός μου ταῦτα ἔλεγες.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Ἄλλ' ἐγὼ σοι, ἔφη, λέγω, ὦ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μόρια μὲν ἐστὶν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρει πάντων τούτων. ὡδε δὲ γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἔχε δὴ, ἔφη, ἐγὼ· ἄξιον γάρ τοι ἐπισκέψασθαι ὃ λέγεις· πότερον τοὺς ἀν-

δρείους θαρραλέους λέγεις ἢ ἄλλο τι ; Καὶ ἴτας γ', ἔφη, ἐφ' ἃ οἱ πολλοὶ φοβοῦνται ἰέναι. Φέρε δὴ, τὴν ἀρετὴν καλὸν τι φῆς εἶναι καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτοῦ σὺ διδάσκαλον σαυτὸν παρέχεις ; Κάλλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαι γε. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν τι αὐτοῦ αἰσχρόν, τὸ δέ τι καλόν, ἢ ὄλον καλόν ; Ὅλον που καλὸν ὡς οἶόν τε μάλιστα. Οἶσθα οὖν τίνες εἰς τὰ φρέατα κολυμβῶσι θαρραλέως ; Ἐγώ γε, ὅτι οἱ κολυμβηταί. Πότερον διότι ἐπίστανται ἢ δι' ἄλλο τι ; Ὅτι ἐπίστανται. Τίνες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσὶν ; πότερον οἱ ἵππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι ; Οἱ ἵππικοὶ. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες ; οἱ πελταστικοὶ ἢ οἱ μῆ ; Οἱ πελταστικοί. καὶ τὰ ἄλλα γε πάντα, εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων θαρραλεώτεροί εἰσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν. Ἦδη δὲ τινες ἐόρακας, ἔφην, πάντων τούτων ἀνεπιστήμονας ὄντας, θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων ; Ἐγώ γε, ἦ δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρραλέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν ; Αἰσχρόν μεντὰν, ἔφη, εἶη ἢ ἀνδρεία ; ἐπεὶ οὗτοι γε μαινόμενοί εἰσιν. Πῶς οὖν, ἔφην ἐγώ, λέγεις τοὺς ἀνδρείους ; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι ; Καὶ νῦν γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαινόμενοι φαίνονται ; καὶ ἐκεῖ αὖ οἱ σοφώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσι, θαρραλεώτατοι δὲ ὄντες ἀνδρεϊότατοι ; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἢ σοφία ἢ ἀνδρεία εἶη ;

Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ ἀπεκρινόμην σοι. Ἐγώ γε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ σοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ θαρραλέοι εἰσὶν, ὡμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι, οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γὰρ με τότε ἤρου, εἶπον ἂν ὅτι οὐ πάντες· τοὺς δὲ ἀνδρείους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσὶ, τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὡμολόγησα.

ἔπειτα τοὺς ἐπισταμένους αὐτοὺς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀποφαίνεις καὶ μὴ ἐπισταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῃ οἶε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταῦτόν εἶναι. τούτῃ δὲ τῇ τρόπῳ μετιῶν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιῶν ἔροίό με, εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοὶ εἶσι, φαίην ἂν ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώτεροί εἶσι τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὐτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἂν ταῦτα δὲ ἐμοῦ ὁμολογήσαντος ἐξεῖη ἂν σοι χρωμένῃ τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις λέγειν, ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμολογίαν ἢ σοφία ἐστὶν ἰσχὺς. ἐγὼ δὲ οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθα ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς μὲντοι ἰσχυροὺς δυνατούς. οὐ γὰρ ταῦτόν εἶναι δύναμιν τε καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι, τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, ἰσχὺν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κἀκεῖ οὐ ταῦτόν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μὲντοι τοὺς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας· θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὡσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν γίγνεται.

ΚΕΦ. ΛΕ'. Λέγεις δὲ τινας, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς; Ἔφη. Ἐρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπος ἂν εὖ ζῆν, εἰ ἀνιώμενός τε καὶ ὀδυνώμενος ζῆν; Οὐκ ἔφη. Τί δ', εἰ ἠδέως βίους τὸν βίον τελευτήσειεν, οὐκ εὖ ἂν σοι δοκεῖ οὕτω βεβιωκέναι; Ἐμοιγ', ἔφη. Τὸ μὲν ἄρα ἠδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῆν ἠδόμενος. Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα; μὴ καὶ σύ, ὡσπερ οἱ πολλοί, ἠδέε' ἅττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιαρὰ ἀγαθὰ; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἠδέα ἐστίν, ἄρα κατὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὰ,

μή εἴ τι ἀπ' αὐτῶν ἀποθήσεται ἄλλο; καὶ αὐτίς αὖ τὰ ἀνιαρὰ ὡσαύτως οὕτως οὐ καθ' ὅσον ἀνιαρά, κακά; Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἀπλῶς οὕτως, ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἔμοι ἀποκριτέον ἐστίν, ὡς τὰ ἡδέα τε καὶ ἀγαθὰ ἐστὶν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιαρὰ κακά· ἀλλὰ μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἔμοι ἀσφαλέστερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἐστί μὲν ἃ τῶν ἡδέων οὐκ ἐστὶν ἀγαθὰ, ἐστὶ δ' αὖ καὶ ἃ τῶν ἀνιαρῶν οὐκ ἐστὶ κακά, ἐστὶ δ' ἃ ἐστὶ, καὶ τρίτον ἃ οὐδέτερα, οὔτε κακὰ οὔτ' ἀγαθὰ. Ἡδέα δὲ καλεῖς, ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιούντα ἡδονήν; Πάνυ γ', ἔφη. Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἐστίν, εἰ οὐκ ἀγαθὰ, τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν, εἰ οὐκ ἀγαθὸν ἐστίν. Ὡσπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἐκάστοτε, ὦ Σώκρατες, σκοπώμεθα αὐτό, καὶ ἐὰν μὲν πρὸς λόγον δοκῆ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται ἡδύ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή, τότε ἤδη ἀμφισβητήσομεν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι; Δίκαιος, ἔφη, σὺ ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τοῦ λόγου. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τῆδέ πη καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο; ὡσπερ εἴ τις ἄνθρωπον σκοπῶν ἐκ τοῦ εἶδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἄκρας εἴποι· ἴθι δὴ μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ μετάφρενον ἐπίδειξον, ἵνα ἐπισκέψωμαι σαφέστερον· καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν· θεασάμενος ὅτι οὕτως ἔχεις πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, ὡς φῆς, δέομαι τοιοῦτόν τι εἰπεῖν· ἴθι δὴ μοι, ὦ Πρωταγόρα, καὶ τότε τῆς διανοίας ἀποκάλυψον· πῶς ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην; πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ ὡσπερ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἄλλως; δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ' ἡγεμο-

νικόν οὐδ' ἀρχικόν εἶναι· οὐδὲ ὡς περὶ τοιοῦτου αὐτοῦ ὄντος διανοῦνται, ἀλλ' ἐνούσης πολλάκις ἀνθρώπῳ ἐπιστήμης οὐ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἄρχειν, ἀλλ' ἄλλο τι, τοτὲ μὲν θυμόν, τοτὲ δὲ ἡδονήν, τοτὲ δὲ λύπην, ἐνίοτε δὲ ἔρωτα, πολλάκις δὲ φόβον, ἀτεχνῶς διανοοῦμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὡσπερ περὶ ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. ἄρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἢ καλόν τε εἶναι ἢ ἐπιστήμη καὶ οἷον ἄρχειν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ ἐάν περ γιγνώσκῃ τις τὰγαθὰ καὶ τὰ κακά, μὴ ἂν κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστε ἄλλ' ἅττα πράττειν ἢ ἂν ἐπιστήμη κελεύῃ, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν βοηθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὡσπερ οὐ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἴπερ τῷ ἄλλῳ, αἰσχρόν ἐστι καὶ ἐμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην μὴ οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καλῶς γε, ἔφην ἐγώ, οὐ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἴσθα οὖν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοὶ τε καὶ σοὶ οὐ πειθονται, ἀλλὰ πολλοὺς φασὶ γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν πράττειν, ἐξόν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλα πράττειν· καὶ ὅσους δὴ ἐγὼ ἠρόμην ὃ τί ποτε αἰτιόν ἐστι τούτου, ὑπὸ ἡδονῆς φασὶν ἠττωμένους ἢ λύπης ἢ ὧν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τίνος τούτων κρατουμένους ταῦτα ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι. Ἴθι δὴ μετ' αὐτοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διδάσκειν ὃ ἐστὶν αὐτοῖς τούτο τὸ πάθος, ὃ φασὶν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἠττᾶσθαι, καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γιγνώσκειν γε αὐτά. ἴσως γὰρ ἂν λεγόντων ἡμῶν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἀνθρώποι, ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔροιντ' ἂν ἡμᾶς· Ὡ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τούτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστί, καὶ τί ὑμεῖς αὐτό φατε εἶναι; εἶπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώ-

κρατες, δεῖ ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀνθρώπων, οἳ ὅτι ἂν τύχῃσι τοῦτο λέγουσιν; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, εἶναί τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς τᾶλλα μύρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν σοι δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν, ἐμὲ ἠγγήσασθαι, ἢ οἶμαι ἂν ἔγωγε κάλλιστα φανερὸν γενέσθαι, ἔπου· εἰ δὲ μὴ βούλει, εἰ σοι φίλον, ἐὼ χαίρειν. Ἄλλ', ἔφη, ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέραινε ὥσπερ ἤρξω.

ΚΕΦ. ΛΣ'. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ ἔροιντο ἡμᾶς· τί οὖν φατε τοῦτο εἶναι ὃ ἡμεῖς ἤττω εἶναι τῶν ἡδονῶν ἐλέγομεν; εἴποιμ' ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτοὺς ὡδί· Ἀκούετε δὴ· πειρασόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι. ἄλλο τι γάρ, ὦ ἄνθρωποι, φατὲ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι ἐν ταῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων κρατούμενοι ἠδέων ὄντων, γινώσκοντες ὅτι πονηρὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ πράττειν; φαῖεν ἂν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτοὺς ἐγώ τε καὶ σὺ πάλιν· Πονηρὰ δὲ αὐτὰ πῆ φατε εἶναι; πότερον ὅτι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρέχει καὶ ἡδὴ ἐστίν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον νόσους τε ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ παρασκευάζει; ἢ κἄν εἴ τι τούτων εἰς τὸ ὕστερον μῆδὲν παρασκευάζει, χαίρειν δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως δ' ἂν κακὰ ἦν, ὅτι παθόντα χαίρειν ποιεῖ καὶ ὀπηοῦν; ἄρ' οἴομεθ' ἂν αὐτούς, ὦ Πρωταγόρα, ἄλλο τι ἀποκρίνασθαι, ἢ ὅτι οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς τῆς παραχρῆμα ἐργασίαν κακὰ ἐστίν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον γινόμενα, νόσους τε καὶ τᾶλλα; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτα ἀποκρίνασθαι. Οὐκοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ καὶ πενίας ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ; ὁμολογοῖεν ἂν, ὡς ἐγώμην. συνέφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὦ ἄνθρωποι, ὑμῖν, ὡς φαμεν ἐγώ τε

καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐδὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ ὄντα, ἢ διότι εἰς ἀνίας τε ἀποτελευτᾷ καὶ ἄλλων ἡδονῶν ἀποστερεῖ; ὁμολογοῖεν ἄν; συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν. οὐκοῦν πάλιν αὖ αὐτοὺς τὸ ἐναντίον εἰ ἐροίμεθα· ὦ ἄνθρωποι, οἱ λέγοντες αὖ ἀγαθὰ ἀνιαρὰ εἶναι, ἄρα οὐ τὰ τοιάδε λέγετε, ὅσον τὰ τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπείας τὰς διὰ καύσεών τε καὶ τομῶν καὶ φαρμακείων καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένας, ὅτι ταῦτα ἀγαθὰ μὲν ἔστιν, ἀνιαρὰ δέ; φαίεν ἄν. συνεδόκει. Πότερον οὖν κατὰ τόδε ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε, ὅτι ἐν τῷ παραχρῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀλγηδόνας, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίαιαί τε ἀπ' αὐτῶν γίγνονται καὶ εὐεξίαί τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σωτηρίαί καὶ ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι; φαίεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. συνεδόκει. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἔστι δι' ἄλλο τι, ἢ ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελευτᾷ καὶ λυπῶν ἀπαλλαγὰς τε καὶ ἀποτροπὰς; ἢ ἔχετε τι ἄλλο τέλος λέγειν, εἰς ὃ ἀποβλέψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε, ἀλλ' ἢ ἡδονὰς τε καὶ λύπας; οὐκ ἄν φαίεν, ὡς ἐγῶμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς ἀγαθὸν ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν; συνεδόκει. Τοῦτ' ἄρα ἡγεῖσθ' εἶναι κακόν, τὴν λύπην, καὶ ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακόν εἶναι, ὅταν μείζονων ἡδονῶν ἀποστερηῇ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει, ἢ λύπας μείζους παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν· ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ τὸ χαίρειν κακόν καλεῖτε καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες, ἔχοιτε ἄν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν· ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν, ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν ἀπαλλάττῃ ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο τι τέλος ἀπο-

βλέπετε, όταν καλήτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν, ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχετε ἡμῖν εἰπεῖν. ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Ἀληθῆ, ἔφη, λειγεις, ὁ Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφη ἐγὼ, εἰ με ἀνέροισθε, ὦ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δῆποτε ἕνεκα πολλὰ περὶ τούτου λέγεις καὶ πολλαχῆ; Συγγινώσκειτέ μοι, φαίην ἂν ἔγωγε. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ βράδιον ἀποδείξει τι ἐστὶ ποτε τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἥττω εἶναι· ἔπειτα ἐν τούτῳ εἰσι πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξεστιν, εἴ πη ἔχετε ἄλλο τι φάναι εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδονήν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ τὴν ἀνίαν· ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως καταβῶναι τὸν βίον ἄνευ λυπῶν; εἰ δὲ ἀρκεῖ καὶ μὴ ἔχετε μηδὲν ἄλλο φάναι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τελευτᾷ, τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούετε. φημί γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολλάκις γινώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος, ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως πράττει αὐτά, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος· καὶ αὐθις αὖ λέγετε, ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχρῆμα ἡδονάς, ὑπὸ τούτων ἥττώμενος.

ΚΕΦ. ΛΖ'. Ὡς δὲ ταῦτα γελοῖά ἐστι, κατὰδηλον ἔσται, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθα ἄρα ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ καὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνόμασιν προσαγορεύωμεν αὐτά, πρῶτον μὲν ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἔπειτα αὐθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ. θέμενοι δὴ οὕτω λέγομεν ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἔρηται διὰ τί, ἠττώμενος, φήσομεν. Ὑπὸ τοῦ; ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς· ἡμῖν δὲ ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτι ἔξεστιν εἰπεῖν· ἄλλο γὰρ ὄνομα μετεληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἀγαθόν· ἐκείνῳ δὴ ἀποκρινώμεθα καὶ λέγομεν, ὅτι ἠττώμενος — Ὑπὸ τίνος; φήσει. Τοῦ ἀγαθοῦ,

φήσομεν νῆ Δία. ἂν οὖν τύχη ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστῆς ὢν, γελάσεται καὶ ἐρεῖ· Ἡ γελοῖον λέγετε πράγμα, εἰ πράττει τις κακά, γιγνώσκων ὅτι κακά ἐστίν, οὐ δέον αὐτὸν πράττειν, ἠτῶμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἄρα, φήσῃ, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τὰ κακά, ἢ ἀξίων; φήσομεν δῆλον ὅτι ἀποκρινόμενοι, ὅτι οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημάρτανεν ὄν φαίμεν ἤττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δέ, φήσῃ ἴσως, ἀνάξιά ἐστι τάγαθὰ τῶν κακῶν ἢ τὰ κακά τῶν ἀγαθῶν; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν μείζω, τὰ δὲ σμικρότερα ἢ; ἢ πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω ἢ; οὐχ ἔξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο. Δῆλον ἄρα, φήσῃ, ὅτι τὸ ἠττᾶσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντὶ ἐλαττόνων ἀγαθῶν μείζω κακά λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω. μεταλάβωμεν δὴ τὰ ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδύ τε καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις, καὶ λέγωμεν ὅτι ἄνθρωπος πράττει, τότε μὲν ἐλέγομεν τὰ κακά, νῦν δὲ λέγωμεν τὰ ἀνιαρά, γιγνώσκων ὅτι ἀνιαρά ἐστίν, ἠτῶμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων νικᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀναξία ἡδονῆ πρὸς λύπην ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις; ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε καὶ σμικρότερα γιγνόμενα ἀλλήλων καὶ πλείω καὶ ἐλάττω καὶ μᾶλλον καὶ ἤττον. εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι Ἄλλὰ πολὺ διαφέρει, ὡς Σώκρατες, τὸ παραχρῆμα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ ἡδέος καὶ λυπηροῦ, Μῶν ἄλλῃ τῇ, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῆ καὶ λύπῃ; οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτῃ ἄλλῃ. ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἰσάναι ἄνθρωπος συνθεῖς τὰ ἡδέα καὶ συνθεῖς τὰ λυπηρά, καὶ τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῇ ζυγῇ, εἰπέ, πότερα πλείω ἐστίν. ἐὰν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰσθῆς, τὰ μείζω αἰεὶ καὶ πλείω ληπτέα· ἐὰν δὲ λυπηρά πρὸς λυπηρά, τὰ ἐλάττω καὶ σμικρότερα. ἐὰν δὲ ἡδέα πρὸς λυπηρά, ἐὰν μὲν τὰ ἀνιαρά ὑπερβάλληται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐὰν τε τὰ ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω, ἐὰν τε τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγύς, ταύτην τὴν πρά-

ξιν πρακτέον ἐν ἧ ἂν ταῦτ' ἐνή· ἐὰν δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνι-
 αρῶν, οὐ πρακτέα· μή πη ἄλλη ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὧ ἄν-
 θρωποι; οἷδ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοιεν ἄλλως λέγειν. συνεδόκει καὶ
 ἐκεῖνω. Ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει, τότε μοι ἀποκρίνασθε,
 φήσω· φαίνεται ὑμῖν τῆ ὄψει τὰ αὐτὰ μεγέθη ἐγγύθεν μὲν
 μεῖζω, πόρρωθεν δὲ ἐλάττω ἢ οὐ; Φήσουσι. Καὶ τὰ παχέα καὶ
 τὰ πολλὰ ὡσαύτως; καὶ αἱ φωναὶ αἱ ἴσαι ἐγγύθεν μὲν
 μεῖζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεραι; Φαίεν ἂν. Εἰ οὖν ἐν τού-
 τῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν μέγала μήκη καὶ
 πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φεύγειν καὶ μὴ
 πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου; ἄρα ἡ μετρη-
 τικὴ τέχνη ἢ ἡ τοῦ φαινομένου δύναμις; ἢ αὕτη μὲν ἡμᾶς ἐ-
 πλάνα καὶ ἐποίει ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμβάνειν
 ταῦτα καὶ μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐν ταῖς αἱρέσεσι
 τῶν μεγάλων τε καὶ σμικρῶν, ἢ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον μὲν ἂν
 ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθὲς ἡσυ-
 χίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ
 καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον; ἄρ' ἂν ὁμολογοῖεν οἱ ἄνθρωποι
 πρὸς ταῦτα ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σφίζειν ἂν τέχνην, ἢ ἄλλην;
 Τὴν μετρητικὴν, ὡμολόγει. Τί δ', εἰ ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ
 ἀρτίου αἱρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία τοῦ βίου, ὁπότε τὸ πλεόν
 ὀρθῶς ἔδει ἐλέσθαι καὶ ὁπότε τὸ ἔλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ
 ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, εἴτ' ἐγγύς εἴτε πόρρω εἴη, τί ἂν
 ἔσωζεν ἡμῖν τὸν βίον; ἄρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη; καὶ ἄρ' ἂν οὐ
 μετρητικὴ τις, ἐπειδὴ περ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν
 ἢ τέχνη; ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου, ἄρα ἄλλη τις ἢ
 ἀριθμητικὴ; ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ οὐ; Ἐδό-
 κουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογοῖεν. Εἶεν, ὧ ἄνθρωποι·
 ἐπειδὴ δὲ ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ αἱρέσει ἐφάνη
 ἡμῖν ἢ σωτηρία τοῦ βίου οὐσα, τοῦ τε πλείονος καὶ ἐλάττο-

νος και μεζονος και σμικροτέρου και πορρωτέρω και ἐγγυ-
 τέρω, ἄρα πρῶτον μὲν οὐ μετρητικὴ φαίνεται, ὑπερβολῆς τε
 και ἐνδείας οὔσα και ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σκέψις; Ἄλλ'
 ἀνάγκη. Ἐπειδὴ δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δῆπου τέχνη και ἐπιστή-
 μη. Συμφήσουσιν. Ἦτις μὲν τοίνυν τέχνη και ἐπιστήμη ἐστὶν
 αὕτη, εἰσαῦθις σκεψόμεθα· ὅτι δὲ ἐπιστήμη ἐστί, τοσοῦτον
 ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ και Πρωταγόραν ἀπο-
 δεῖξαι περὶ ὧν ἤρεσθε ἡμᾶς. ἤρεσθε δέ, εἰ μέμνησθε, ἦνίκα
 ἡμεῖς ἀλλήλοισ ὠμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον,
 ἀλλὰ τοῦτο αἰε κρατεῖν, ὅπου ἂν ἐνῆ, και ἡδονῆς και τῶν ἄλ-
 λων ἀπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρα-
 τεῖν και τοῦ εἰδότης ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ ὑμῖν οὐχ ὠμολο-
 γοῦμεν, μετὰ τοῦτο ἤρεσθε ἡμᾶς· Ὡ Πρωταγόρα τε και Σώ-
 κρατες, εἰ μή ἐστι τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἡττάσθαι, ἀλλὰ
 τί ποτ' ἐστί και τί ὑμεῖς αὐτό φατε εἶναι; εἶπατε ἡμῖν. εἰ
 μὲν οὖν τότε εὐθὺς ὑμῖν εἶπομεν ὅτι ἀμαθία, καταγελάτε
 ἂν ἡμῶν· νῦν δὲ ἂν ἡμῶν καταγελάτε, και ὑμῶν αὐτῶν
 καταγελάσεσθε· και γὰρ ὑμεῖς ὠμολογήκατε ἐπιστήμης
 ἐνδεία ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἴρεσιν και λυπῶν
 τοὺς ἐξαμαρτάνοντας — ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀγαθὰ τε και κακά —
 και οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ και εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ὠμο-
 λογήκατε ὅτι μετρητικῆς. ἣ δὲ ἐξαμαρτανομένη πράξις
 ἄνευ ἐπιστήμης ἴστε που και αὐτοὶ ὅτι ἀμαθία πράττεται.
 ὥστε τοῦτ' ἐστί τὸ ἡδονῆς ἡττω εἶναι ἀμαθία ἢ μεγίστη ἥς
 Πρωταγόρας ὄδε φησὶν ἰατρὸς εἶναι και Πρόδικος και Ἴπ-
 πίας· ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἶεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτε
 αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παιδας παρὰ τοὺς τούτων δι-
 δασκάλους τούδε τοὺς σοφιστὰς πέμπετε, ὡς οὐ διδασκτοῦ
 ὄντος, ἀλλὰ κηδόμενοι τοῦ ἀργυρίου και οὐ διδόντες τούτοις
 κακῶς πράττετε και ἰδία και δημοσίᾳ.

ΚΕΦ. ΔΗ'. Ταῦτα μὲν τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι ἂν ἦμεν. ὑμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ Ἰππία τε καὶ Πρόδικε — κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος —, πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν ἢ ψεύδεσθαι. Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὁμολογεῖτε ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν ἠδὲ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακόν; τὴν δὲ Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἠδὲ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτόν, εἴτε ὀπότεν καὶ ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτα ὀνομάζων, ὦ βέλτιστε Πρόδικε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γελάσας οὖν ὁ Πρόδικος συναμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δὴ, ὦ ἄνδρες, ἔφην ἐγώ, τὸ τοιόνδε; αἰ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ ἠδέως, ἄρ' οὐ καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθὸν τε καὶ ὠφέλιμον; Συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγώ, τὸ ἠδὲ ἀγαθὸν ἔστιν, οὐδεὶς οὔτε εἰδὼς οὔτε οἰόμενος ἄλλα βελτίω εἶναι, ἢ ἃ ποιεῖ, καὶ δυνατὰ, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, ἐξὸν τὰ βελτίω οὐδὲ τὸ ἦττω εἶναι αὐτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἔστιν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω ἑαυτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. Συνεδόκει πᾶσιν. Τί δὲ δὴ; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐφεῦσθαι περὶ τῶν πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων; Καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγώ, ἐπὶ γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἐκὼν ἔρχεται οὐδ' ἐπὶ ἃ οἴεται κακὰ εἶναι, οὐδ' ἔστι τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐπὶ ἃ οἴεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν· ὅταν τε ἀναγκασθῆ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μείζον αἰρήσεται ἐξὸν τὸ ἔλαττον; Ἄπαντα ταῦτα συνεδόκει ἅπασιν ἡμῖν. Τί οὖν; ἔφην ἐγώ. καλεῖτέ τι δέος καὶ φόβον; καὶ ἄρα ὅπερ ἐγώ; πρὸς σὲ λέγω, ὦ Πρόδικε. προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρα μὲν καὶ Ἰππία δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο,

Προδίκῳ δὲ δέος, φόβος δ' οὐ. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφην ἐγώ, ὦ Πρόδικε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε· εἰ ἀληθῆ τὰ ἔμπροσθέν ἐστιν, ἄρα τις ἀνθρώπων ἐθελήσει ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἢ δέδοικεν, ἐξόν ἐπὶ ἢ μή; ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὁμολογημένων; ἢ γὰρ δέδοικεν, ὁμολόγηται ἡγεῖσθαι κακὰ εἶναι· ἢ δὲ ἡγείται κακὰ, οὐδένα οὔτε ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἐκόντα. Ἐδόκει καὶ ταῦτα πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Οὕτω δὴ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρόδικέ τε καὶ Ἴππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἢ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο, πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἢ τὸ πρῶτον παντάπασι· τότε μὲν γὰρ δὴ πέντε ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δὲ αὐτοῦ ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἢ τὸ ὕστερον εἶπεν· τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέτταρα ἐπεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἐν πάνυ πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, τὴν ἀνδρείαν. γινώσεται δέ μ' ἔφη τεκμηρίῳ τῷδε· εὐρήσεις γάρ, ὦ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δέ· ὃ γινώσκει, ὅτι πολὺ διαφέρει ἢ ἀνδρεία τῶν ἄλλων μορίων τῆς ἀρετῆς. καὶ ἐγὼ εὐθὺς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὑμῶν διεξήλθον· ἡρόμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους· ὁ δέ, Καὶ ἴτας γ', ἔφη. μέμνησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, ταῦτα ἀποκρινόμενος; Ὁμολόγει. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, εἰπέ ἡμῖν, ἐπὶ τί λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἢ ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν ἐφ' ἕτερα; Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοί ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινά; Λέγεται δὴ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῆς ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά, ἡγουμέ-

νους δεινὰ εἶναι, ἢ ἐπὶ τὰ μῆ; Ἄλλὰ τοῦτό γ', ἔφη, ἐν οἷς
 σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπεδείχθη ἄρτι ὅτι ἀδύνατον. Καί
 τοῦτο, ἔφην ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις· ὥστε εἰ τοῦτο ὀρθῶς ἀπε-
 δείχθη, ἐπὶ μὲν ἃ δεινὰ ἡγεῖται εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ
 τὸ ἦττω εἶναι ἑαυτοῦ ἠρέθη ἀμαθία οὖσα. Ὁμολογεῖ. Ἄλλὰ
 μὴν ἐπὶ ἃ γε θαρροῦσι πάντες αὐτὸν ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀν-
 δρεῖοι, καὶ ταύτη γε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται, οἱ δειλοὶ τε καὶ οἱ
 ἀνδρεῖοι. Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πᾶν γε τούναντίον
 ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκα εἰς
 τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν. Πό-
 τερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὄν ἰέναι ἢ αἰσχρόν; Καλόν, ἔφη. Οὐ-
 κοῦν εἴπερ καλόν, καὶ ἀγαθὸν ὁμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἐμπρο-
 σθεν· τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἀπάσας ἀγαθὰς ὁμολογήσαμεν.
 Ἀληθῆ λέγεις, καὶ αἰεὶ ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ὅρθως γε, ἔφην
 ἐγώ. ἀλλὰ ποτέρους φῆς εἰς τὸν πόλεμον οὐκ ἐθέλειν ἰέναι,
 καλὸν ὄν καὶ ἀγαθόν; Τοὺς δειλοὺς, ἢ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν
 δ' ἐγώ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἡδύ; Ὁμολογῆται γοῦν,
 ἔφη. Ἄρ' οὖν γινώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ
 τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδίων; Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν
 ὁμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἐμπροσθεν ὁμολογίας.
 Τί δ' ὁ ἀνδρεῖος; οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδίων
 ἔρχεται; Ἀνάγκη, ἔφη, ὁμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι
 οὐκ αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδὲ αἰσchrά
 θάρρη θαρροῦσιν; Ἀληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσchrά; Ἄρ' οὐ
 καλὰ; Ὁμολογεῖ. Εἰ δὲ καλὰ, καὶ ἀγαθὰ; Ναί. Οὐκοῦν
 καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τούναντίον
 αἰσχροὺς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσchrά θάρρη θαρροῦσιν;
 Ὁμολογεῖ. Θαρροῦσι δὲ τὰ αἰσchrά καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ
 δι' ἀγνοίαν καὶ ἀμαθίαν; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν; τοῦτο,
 δι' ὃ δειλοὶ εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς; Δει-

λίαν ἔγωγ', ἔφη. Δειλοί δὲ οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες; Πάνυ γ', ἔφη. Διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀμαθίαν δειλοί εἰσιν; ὠμολόγει. Δι' ὃ δὲ δειλοί εἰσι, δειλία ὁμολογεῖται παρὰ σοῦ; συνέφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀμαθία δειλία ἂν εἴη; Ἐπένευσεν, Ἄλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγὼ, ἐναντίον ἀνδρεία δειλία. Ἐφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθία ἐστίν; Καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία; Πάνυ μόγις ἐνταῦθα ἐπένευσεν. Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστίν, ἐναντία οὖσα τῇ τούτων ἀμαθία; οὐκέτι ἐνταῦθα οὐτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν εἰσίγα τε. καὶ ἐγὼ εἶπον· Τί δή, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῆς ἃ ἐρωτῶ οὔτε ἀπόφης; Αὐτός, ἔφη, πέρανον. Ἐν δ', ἔφην ἐγὼ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σέ, εἴ σοι ὥσπερ τὸ πρῶτον ἔτι δοκοῦσιν εἶναί τινες ἀνθρωποὶ ἀμαθέστατοι μὲν, ἀνδρειότατοι δέ. Φιλονικεῖν μοι, ἔφη, δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· χαριουμαι οὖν σοι, καὶ λέγω ὅτι ἐκ τῶν ὠμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

ΚΕΦ. Μ'. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγὼ, ἄλλου ἕνεκα ἐρωτῶ πάντα ταῦτα ἢ σκέφασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἢ ἀρετή. οἶδα γὰρ ὅτι τούτου φανεροῦ γενομένου μάλιστ' ἂν κατάδηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγὼ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἐκάτερος ἀπετεινάμεν, ἐγὼ μὲν λέγων ὡς οὐ διδακτὸν ἀρετή, σὺ δ' ὡς διδακτὸν. καὶ μοι δοκεῖ ἡμῶν ἢ ἄρτι ἐξοδος τῶν λόγων ὥσπερ ἀνθρώπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελαῖν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν ὅτι Ἄτοποί γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατες τε καὶ Πρωταγόρα. σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδακτὸν ἐστὶν ἢ ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῇ τὰναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδείξαι ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἢ δικαιοσύνη καὶ ἢ σωφροσύνη

καὶ ἡ ἀνδρεία, ἢ τρόπῳ μάλιστα ἂν διδασκτὸν φανείη ἢ ἀρετῇ. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἦν ἢ ἐπιστήμη ἢ ἀρετῇ, ὡσπερ Πρωταγόρας ἐπεχειρεῖ λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδασκτὸν· νῦν δὲ εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδασκτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ διδασκτὸν τότε ὑποθέμενος νῦν τοῦναντίον ἔοικε σπεύδοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἤκιστα εἶη διδασκτὸν. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραττόμενα δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι, καὶ βουλοίμην ἂν ταῦτα διεξεληθόντας ἡμᾶς ἐξελεθεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὃ τι ἐστί, καὶ πάλιν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδασκτὸν εἴτε μὴ διδασκτὸν, μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει σφήλη ἐξαπατήσας, ὡσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἡμέλησεν ἡμῶν, ὡς φῆς σύ. ἤρесе οὖν μοι καὶ ἐν τῇ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς μᾶλλον τοῦ Ἐπιμηθέως· ὃ χρώμενος ἐγὼ καὶ προμηθούμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἑμαυτοῦ παντὸς πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέλεις, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἤδιστα ταῦτα συνδιασκοποίην. Καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων. καὶ γὰρ οὔτε τᾶλλα οἶμαι κακὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός τε ἤκιστ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ περὶ σοῦ πρὸς πολλοὺς δὴ εἶρηκα, ὅτι ὢν ἐντυγχάνω πολὺ μάλιστα ἀγαμαι σέ, τῶν μὲν τηλικούτων καὶ πάνυ· καὶ λέγω γε ὅτι οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν ἐλλογίμων γένοιο ἀνδρῶν ἐπὶ σοφία. καὶ περὶ τούτων δὲ εἰσαῦθις, ὅταν βούλη, διεξιμέν· νῦν δ' ὥρα ἤδη καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγὼ, οὕτω χρὴ ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ. καὶ γὰρ ἐμοὶ οἵπερ ἔφην ἵναί παλαι ὥρα, ἀλλὰ Καλλία τῇ καλῇ χαριζόμενος παρέμεινα. Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπήμην.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κεφάλαιον Β'.

βαθέος ὄρθρου : βλ. Πλ. Κρίτ. (43 Α, Κεφ. Α')—**Ἴπποκράτης :** νέος πλούσιος, ὀρεγόμενος ἀνωτέρας μορφώσεως· ὁ Ἴπποκράτης ὡς καὶ ὁ Φάσων δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστοί.— **τὴν θύραν... ἔκρουε :** αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων, ὅποια ἢ τοῦ Καλλίου, εἶχον θυρωροὺς δούλους, συνήθως δὲ πρὸς φύλαξιν τῆς εἰσόδου καὶ κύνα· ἀλλ' ἢ οἰκία τοῦ Σωκράτους ἦτο εὐτελεστάτη, ὁ ἴδιος δὲ ἐξετίμα αὐτὴν πέντε μνάς· δὲν ἔχει οὐδὲ ρόπτρον, διὸ ὁ Ἴππ. κρούει μὲ τὴν βακτηρίαν.— **νεώτερον (εὐφημ.)=** δυσάρεστον.— **εὖ ἂν λέγοις (ἐνν. εἰ ἀγαθὰ ἀγγέλοις)=** καλὰ, ὠραῖα!— **ἦν (α' πρόσ.), ἦ (γ'),** παρτκ. τοῦ ἡμί (= λέγω), ἐν χρήσει εἰς τὰς παρενθετικὰς φράσεις **ἦν δ' ἐγώ,** (= εἶπον ἐγώ), **ἦ δ' ὄς** (= εἶπεν οὗτος).— **πρώην=** προχθές.— **ἑσπέρας γε=** ναί, χθὲς βράδυ. Δὲν λέγει **χθὲς ἑσπέρας,** διότι παρ' Ἀθηναίους μία ἡμέρα ἐλογίζετο ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως τῆς ἐπομένης ἡμέρας.— **ἐπιψηλαφήσας :** ἕνεκα τοῦ σκότους ἀναζητεῖ ψηλαφητί· διὰ τὴν πενίαν ὁ Σω. δὲν ἀνάπτει τὴν αὐγὴν λύχων.— **οκίμπτους=** κλίνη εὐτελής καὶ χαμηλή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεπαύετο ὁ Σω.— **δήτα=** ναί.— **Οἰνόη :** δύο δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶχον τὸ ὄνομα τοῦτο, ὁ μὲν παρὰ τὸν Μαραθῶνα, ὁ δὲ παρὰ τὰς Ἐλευθεράς (ν. Μάζι) ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος, περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, διότι ἐντεῦθεν εὐκόλως οἱ δούλοι κατέφευγον εἰς τὴν Βοιωτίαν.— **καὶ δήτα=** καὶ λοιπόν.— **ὑπό τινος ἄλλου=** ἕνεκα ἄλλης τινὸς αἰτίας.— **καὶ ἔτι=** καὶ πάλιν, δηλ. ἂν καὶ ἦτο περασμένη ἢ ὥρα.— **Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης,** ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔσχεν ὁ διάλογος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 480 π. Χ. Οὗτος πρῶτος ὀνομάσας τὸν ἑαυτὸν του σοφιστὴν (Πρωταγ. 349 Α, Κεφ. 33) περιήρχετο τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος διδάσκων ἐπὶ μισθῷ τὸς πλουσιωτέρους τῶν νέων καὶ συναναστρεφόμενος ἄνδρας

1. Συνήθως ἐλάμβανε παρ' ἐκάστου μαθητοῦ ἑκατὸν μνάς.

κατέχοντας ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ κοινωσίᾳ. Τὸ 432 π. Χ. διατρίβων ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου Καλλίου συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Σωκράτους. Εἰς τὰς δυσμὰς δὲ τοῦ βίου του καταγγελλεῖς ἐπὶ ἀσεβείᾳ, διότι εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ Θεῶν ἐξέφραζεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἐξήτησε τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν περίπου, ἀφοῦ ἐπὶ 40 ἔτη συνεχῶς ἐδίδαξε.

Πλὴν τοῦ περὶ Θεῶν συγγράμματος ἔγραψε πολλὰ ἄλλα, τῶν ὁποίων μόνον τὰς ἐπιγραφὰς γνωρίζομεν (περὶ τοῦ ὄντος, περὶ ἀρετῶν, περὶ ὀρθοπεπείας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν γραμματικὴν, περὶ τεχνῶν κλπ.). Ἐδέχετο τὸ τοῦ Ἡρακλείτου «πάντα ῥεῖ» καὶ ἐδίδαξε τὸ περιβόητον «πάντων χρημάτων μέτρον ὁ ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι». Κατὰ ταῦτα ἀλήθειαν ἐξ ἀντικειμένου δὲν ἐδέχετο, ἀλλὰ μόνον ὑποκειμενικὴν. Περὶ τοῦ αὐτοῦ δηλ. ἀντικειμένου δύνανται νὰ ὑπάρχουν δύο ὄλως ἀντίθετοι γνῶμαι, ὅμως ἐξ Ἰσοῦ ἀληθεῖς· σοφὸς δὲ εἶναι ὁ δυνάμενος νὰ μεταβάλλῃ διὰ τοῦ λόγου τὴν γνῶμην τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ὄντα κακὰ, ὥστε νὰ πιστεύουν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἀντιστρόφως· — **πόρρω τῶν νυκτῶν** (γεν. διαιρ.) **εἶναι** = ὅτι εἶχε πολὺ προχωρήσει ἡ νύκτα. — **ἐπειδὴ τάχιστα** = εὐθὺς μόλις. — **ὁ ὕπνος ἐκ τοῦ κόπου** = ὁ ἐκ τοιοῦτου κόπου ὕπνος. — **ἀνίημι** = ἀφήνω. — **ἀνδρεία** = προθυμία, ζῆλος. — **πτοίησις** (πτόησις) = σφοδρὰ ἐπιθυμία, λαχτάρα. — **μῶν** = **μὴ οὖν**; = μήπως; — **εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἶη** = εἴθε τῷ ὄντι νὰ ἐξηρτάτο ἐκ τούτου μόνον, εἴθε αὕτη νὰ ἦτο ἡ δυσκολία. — **ἐπιλείπω** = ἀφήνω. — **αὐτὰ ταῦτα** = ἀκριβῶς διὰ τοῦτο. — **νεώτερος** = ὀλίγον νέος. — **ἦ, α'** πρὸς. παρτκ. τοῦ εἰμί. — **τὸ πρότερον** = τὴν προηγουμένην φορὰν· πιθανῶς τὸ 444 π. Χ. — **γάρ**, βεβαιωτικὸς. — **καταλαμβάνω** = εὐρίσκω. — **καταλύει** = φιλοξενεῖται. — **Καλλίας ὁ Ἰππονίκου**: κατήγετο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κηρύκων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο οἱ Κήρυκες καὶ οἱ Δαρδουχοὶ τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων. Ὁ πατὴρ τοῦ Ἰππόνικου νικήσας τὸ 426 π. Χ. τοὺς Βοιωτοὺς παρὰ τὴν Τανάγραν ἔπεισε δύο ἔτη βραδύτερον εἰς τὸ Δῆλιον ἀφήσας εἰς τὸν υἱὸν του μεγάλην περιουσίαν (200 ταλάντων), τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ἀκόρεστον φιλομάθειαν καὶ τὴν μεγάλην κενοδοξίαν κατεσπατάλησε. Τὸ 390 π. Χ. ἦτο στρατηγὸς εἰς τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον καὶ τὸ

372 π. Χ. ἤλθε πρεσβευτὴς εἰς Σπάρτην. Ἡ μήτηρ του διαζευχθεῖσα τὸν Ἰππώνικον συνεζεύχθη τὸν Περικλέα.— **θάρρει** = μένε ἤσυχος.

— **Ἐκτιμήσατε τὸν δραματικὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Πλάτων παριστᾷ τὴν πρὸς μάθησιν ὁρμὴν τοῦ Ἰπποκράτους.**

Κεφάλαιον Γ΄.

ἀποπειρώμενος = θέλων νὰ δοκιμάσω.— **ῥώμη** = ἰσχύς θελήσεως, ἀποφασιστικότης.— **τελῶν** = πληρῶνων.— **διασκοπῶ** = βολιδοσκοπῶ.— **μισθόν**, κτηρμ.— **ὥσπερ ἄν εἶ** = ὡς λ.χ. ἄν.— **ἐπινοῶ** = σκέπτομαι.— **Ἰπποκράτη τὸν Κῶν**: κατήγετο ἐκ τοῦ περιφήμου (ιατρικοῦ) γένους τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ ἐγεννήθη περὶ τὸ 460 π. Χ. Ἐδιδάχθη τὴν ἱατρικὴν παρὰ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἐκ Σηλυμβρίας Ἡροδίκου καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς (**πατὴρ τῆς ἱατρικῆς**) συγγραφᾶς πολλὰ ἱατρικὰ συγγράμματα.— **Πολύκλειτος**: οὗτος γεννηθεὶς ἐν Σικυῶνι ἐπολιτογραφήθη εἰς τὸ Ἄργος, διὸ καὶ Ἄργεῖος ἐνταῦθα ὀνομάζεται. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Περικλέους καὶ ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἄργείου Ἐργαστηρίου τῶν γλυπτῶν. Πρῶτος ὑπέβαλεν εἰς σταθεροὺς κανόνας τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κατὰ προτίμησιν δὲ εἰκόνιζε νεαροὺς ἀθλητάς, ὡς τὸν δορυφόρον, τὸν ἀποξυόμενον κλπ.— **Φειδίαν**: οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 488 π. Χ. καὶ ἀπέθανε τὸ 432 π. Χ. Ὑπῆρξεν ὁ περιφημότητος γλύπτῃς τῆς ἀρχαιότητος, εἰς αὐτὸν δὲ εἶχεν ἀναθέσει ὁ Περικλῆς τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἔργων κατὰ τὴν διακόσμησιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

ἐξικνουῖμαι = ἐξαρκῶ.— **οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας** = μετὸσον μεγάλον ζῆλον σπεύδοντας.— **ἄλλο**, ἐκτὸς δηλ. τοῦ κυρίου ὀνόματος.— **δή τοι** = ὡς γνωστόν.— **ὑπέφαινεν** = ἐγλυκοχάραξε.— **εἰ ἔοικε** (= ἐὰν τοῦτο ὁμοιάζῃ πρὸς τὰ προηγούμενα) = ἐὰν ἢ ἀπόκρισις μου δεόν νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ προηγούμενα.— **παρέχων σαυτὸν** = παρουσιαζόμενος.— **γραμματιστῆς** = ὁ διδάσκων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν.— **ἐπὶ τέχνῃ** = διὰ νὰ ἐξασκήσῃς αὐτὴν ὡς ἐπάγγελμα.— **παιδεία** = μόρφωσις.— **δημιουργός** = τεχνίτης, ἐπάγγελματίας.— **ἐλεύθερος** = ὁ τεχνίτης ὁ μὴ ἔχων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινού, ἐρασιτέχνης.

Κεφάλαιον Δ'.

θεραπεύω = 1) περιποιῶμαι· 2) μορφῶν (τὸ ἀπρμφ. σημαίνει σκοπόν). — ὅ τι δέ ποτε... οἶσθα = εἰ οἶσθα, ὃ τι... θαυμάζοιμ' ἄν. — παραδίδως = προτίθεσαι νὰ παραδώσῃς. — σοφιστής = κάτοχος σοφίας, γνώσεων (σοφά = γνώσεις — εἰδέναι, ἴστωρ). — τῶν τί σοφῶν = τῶν γνώσεων εἰς τί, (εἰς τί ἀφορῶσιν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας γνωρίζουν οἱ ζωγράφοι ;). — ἀπεργασία = κατεργασία, ἐκτέλεσις. — ἐκείνο: ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα. — ἐπιστάτης = ἐπιστήμων. — δεινόν, κτγρμ. εἰς τὸ ἐννοούμενον τινά. — ἦ γάρ ; = δὲν εἶναι ἔτσι ; — οὐκέτι ἔχω = δὲν δύναμαι πλέον.

— Πῶς τίθεται ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀξίας τῆς σοφιστικῆς ;

— Ποῖα σφάλματα περιέχουν οἱ δύο ὀρισμοὶ τοῦ Ἰπποκράτους ὡς πρὸς τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ ;

Κεφάλαιον Ε'.

οἶόν τινα : ἐπιτείνει τὸν κίνδυνον. — ὑποτίθημι = ὑποθηκέω, ἐκθέτω (εἰς κίνδυνον). — ἐπιτρέπω = ἐμπιστεύομαι — χρηστὸν = ὑγιές, ἰσχυρόν. — πονηρὸν = ἀσθениκόν. — περισκοπῶ = ἐξετάζω προσεκτικῶς. — εἰς συμβουλήν παρακαλῶ = προσκαλῶ διὰ νὰ συμβουλευθῶ. — περὶ πλείονος ἡγοῦμαι = θεωρῶ ἀνώτερον, τιμῶ περισσότερο. — ἐν ᾧ πάντα ἐστί... πράττειν = ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται (πάντα τὰ σὰ νὰ ἔχουν καλῶς, ἢ κακῶς), ὄλη σου ἢ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία. — ἐπικοινωνῶμαι = συμβουλεύομαι, συνώνυμ. τὸ κατωτέρω συμβουλήν ποιῶμαι. — διεγνωκῶς = ἀποφασισμένως. — συνεστῆ-
ον = δεῖ συνεῖναι : τὸ συνεῖναι, συγγίγνεσθαι καὶ ὁμιλεῖν μεταχειρίζονται οἱ ἄττικοὶ πρὸς δήλωσιν τῶν σχέσεων τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον. — ἔοικεν, ἐνν. ἀγνοεῖν με. — ἔμπορος = μεγαλέμ-
πορος. — κάπηλος = μικρέμπορος, μεταπράτης. — ἀγωγήμα = φορτία, ἐμπορεύματα. — ὦν... ἀγωγίμων... ὃ τι = ὃ τι τῶν ἀγωγίμων ἂ ἄγουσι. — χρηστὸς = χρήσιμος, ὠφέλιμος. — καὶ τούτων : ἐκ τοῦ
τινές. —

κυβεύω περὶ τοῖς φιλάτοις = διακινδυνεύω διὰ τὰ πολυτιμώ-

τατα, (ψυχὴν καὶ εὐεξίαν αὐτῆς).—κινδυνεύης: ἐρμηνεύει καὶ ἐπεξηγεῖ τὸ κυβεύης. —σιτία = τροφαί. —ἀποφέρω = μεταφέρω. —ἐν ἄλλοις ἀγγείοις, οὐχὶ δηλ. τῷ σώματι. —ἐπαίων = ὁ εἰδήμων, ὁ εἰδικός. —τιμὴ = ἀμοιβή, δίδακτρα. —ἡμῶν, β' ὅρος τῆς συγκρίσεως. —νέοι = πολὺ νέοι. —τοσοῦτο πρᾶγμα = τόσον σοβαρὸν ζήτημα. —διαιροῦμαι = χωρίζω, κρίνω, λαμβάνω ἀπόφασιν.

Κεφάλαιον 5'

δόξαν (ἡμῖν ταῦτα), αἰτ. ἀπόλ. ἀντί δόξαντα ταῦτα. —πρόθυρον = ἐπὶ τῆς θύρας ἐστεγασμένος χώρος ἔχων καὶ ἐδώλια. (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἀριθ. 1). —λόγος = ζήτημα. —οὕτως (= τότε μόνον): ἀνακεφαλαιώγει τὸ περιεχόμενον τῆς μτχ. —κατακούω = ἀκούω ἀκριβῶς, καλά. —κινδυνεύω (+ ἀπρμφ.) = δοκῶ, φαίνομαι. —γοῦν = τοῦλάχιστον, τέλος πάντων. —ἔα (ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεως) = οὐφ! —σοφισταί τινες: ἡ ἀντων. τινὲς ἐτέθη πρὸς περιφρόνησιν. —οὐ σχολὴ αὐτῷ = δὲν εὐκαιρεῖ ὁ κύριός μου. Ὁ εὐνοῦχος παρατηρῶν ὅτι οἱ σοφισταὶ ἐποιοῦν κακίην χρῆσιν τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ Καλλίου μισεῖ καὶ ἀποδιώκει αὐτοὺς φροντιζῶν διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ δεσπότη του. Διὰ δὲ τῆς ἀντων. αὐτὸς ἐκάλουν οἱ δοῦλοι τὸν δεσπότην καὶ οἱ μαθηταὶ τὸν διδάσκαλον. —ἐπήραξε, τοῦ ῥ. ἐπαράσσω = κλείω τὴν θύραν μὲ πάταγον. —προθύμως = μὲ ὀρμὴν. —ὧ ἄνθρωποι (ἀντί ἄνδρες), πρὸς περιφρόνησιν. —εἰσαγγέλλω = ἀναγγέλλω μέσα· λέγεται ὑπὸ τοῦ θυρωροῦ ἀναγγέλλοντος εἰς τὸν οἰκοδεσπότην τὴν ἀφιξίν τινος. —μόλις ποτε = μόλις καὶ μὲ δυσκολίαν τέλος πάντων.

Πῶς συντελεῖ εἰς τὴν δραματικότητα τοῦ ἔργου ὁ ὡς ἄνω ῥόλος τοῦ θυρωροῦ;

Κεφάλαιον 7'.

πρόστων = τὸ περιστύλιον τὸ περιβάλλον τὴν τετράγωνον αὐλήν τῆς οἰκίας (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἀριθ. 2). —ἐξῆς (ἔχομαι) = εἰς τὴν αὐτὴν σειράν. —ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα = ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

Φιλιππίδης: ἀνήκεν εἰς γνωστὸν καὶ ἀρχαῖον γένος τῶν Ἀθηναίων. —Μενδαῖος: ὁ ἐκ Μένδης, ἀποικίας τῶν Ἑρετριέων ἐπὶ τῆς

χερσονήσου Παλλήνης.—**εὐδοκιμῶ** = διακρίνομαι, φημίζομαι.—**ἑπακούω** = ἀκούω με προσοχήν.—**τὸ πολὺ** = ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.—**οὓς ἄγει**: νέοι θέλοντες γὰ διδασθῶν ἐπὶ μακρότερον χρόνον πλησίον τῶν σοφιστῶν ἠκολούθουν τούτους καὶ εἰς τὰς ἀποδημίας.—**κηλέω ὦ** = θέλγω, καταγοητεύω.—**φωνή** = διδασκαλία, ὁμιλία.—**Ῥοφεύς**: υἱὸς τῆς Μούσης Καλλιόπης· διὰ τῆς λύρας καὶ τοῦ ἄσματος ἔθελε καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία, ἐκίνει τὰ δένδρα καὶ τοὺς λίθους, ἀνεχαίτιζε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν καὶ ἐμάλαξε καὶ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον Πλούτωνα.—**κατὰ τὴν φωνὴν** = πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς.—**ὡς καλῶς** = πόσον καλῶς.

εὐλαβοῦμαι = προσέχω. — **εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ** = λίαν εὐπρεπῶς καὶ ἐν στρατιωτικῇ τάξει.—**καθίσταντο** = ἐλάβανον θέσιν, ἐτοποθετοῦντο. Πάντα ταῦτα γίνονται πρὸς τιμὴν τοῦ Πρωταγόρου, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Πλάτων ἐνταῦθα ὁμιλεῖ με λεπτήν εἰρωνεϊάν.—**τὸν δὲ μετ'** (ἀναστροφῇ) = μετὰ τὸν Σίσυφον. Ἐνταῦθα παραβάλλει τὸν Πρωταγόραν πρὸς τὸν Σίσυφον, τὸν δὲ Ἰππίαν πρὸς τὸν Ἡρακλέα.—**Ἰππίας ὁ Ἡλείος**: Οὗτος ἦτο σύγχρονος τοῦ Προδίκου καὶ κατεῖχεν ἔξοχον θέσιν εἰς τὴν πατρίδα του. Περιερχόμενος τὰς πόλεις ἐδίδασκεν ἐπὶ μισθῷ, σεμνυόμενος δὲ ἔλεγεν ὅτι ἀπέκτισε περισσότερα χρήματα ἢ δύο ἄλλοι τῶν σοφιστῶν ὁμοῦ λαμβανόμενοι. Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ ἐδίδασκε τοὺς νέους πάντα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, εἰς δὲ τὰς ἐπιδείξεις του μετεχειρίζετο γλῶσσαν πλήρη συνωνύμων, σχημάτων, καὶ ἀλληγορικῶν φράσεων.—**εἰσνοῶ** = ἀντιλαμβάνομαι. Ἡ φράσις ἐλήφθη ἐκ τῆς Ὅμ. Ὅδ. λ 601, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην περισκοπεῖ τὰς ἐν αὐτῷ ψυχάς. Ὁ φιλόσοφος σατιρίζων τοὺς σοφιστὰς παραβάλλει πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἄδῃ σικίας.—**θρόνος** = ἔδρα ἔχουσα ἐρείσματα καὶ ὑποπόδιον.—**βάθρα** = θρανία τῶν μαθητῶν.

Ἐρουξίμαχος: διαπρεπὴς ἰατρός, ὡς καὶ ὁ πατήρ του Ἄκουμηνός.—**Φαῖδρος**: ἐξ οὗ ὁ ὁμώνυμος πλατωνικὸς διάλογος, φίλος τοῦ Ἐρουξίμαχου.—**Μυρρινοῦς**: δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Πανδιονίδα φυλὴν.—**πολίται** = συμπολίται.—**διερωτῶ** = κάμνω λεπτομερεῖς ἐρωτήσεις.—**διακρίνω** = 1) ἐκδίδω ἀποφάσιν ὡς δικαστής· 2) λύω ἀπορίας.—**καὶ μὲν δή...** = ἀλλ' ἀλήθεια εἶδὼν ἀκόμη καὶ (Ὅμ. Ὅδ. λ 582). Τὸν Πρόδικον παραβάλλει πρὸς τὸν Τάνταλον διὰ τὸ ἀσθενηκὸν αὐτοῦ, παρωπῶν οὕτω τὸ «χαλὲπ' ἄλγε' ἔχων».—**Πρό-**

δικος ὁ Κεῖος: Οὗτος ἐγεννήθη περὶ τὸ 470 π. Χ. Νέος ἔτι ἐπέμφθη εἰς Ἀθήνας διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὅπου ἀπαγγείλας λόγον διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἄλλοτε ὁ Γοργίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας εὔρε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀκροατὰς, τὴν δὲ διδασκαλίαν του καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης δὲν ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον· διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸν παρέπεμπε τοὺς νέους, ὅσοι δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσουν εἰς τὴν διαλεκτικὴν.

Ὁ Πρόδικος ἔγραψε πολλὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος, ἦτοι περὶ συνωνύμων, καὶ τὰς ὥρας, σύγγραμμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλήφθη ὁ καλὸς περὶ Ἡρακλέους μῦθος, τὸν ὅποιον συχνὰ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν. Αἱ ἐπιδείξεις τοῦ σοφιστοῦ τούτου ἦσαν μὲν ἠθικαί, ἀλλὰ δὲν εἶχον φιλοσοφικὴν σπουδαιότητα.—**ἄρα**=πράγματι, ὅπως εἶχον εἰκάσει (314 Γ, Κεφ. Ε').—**οἴκημα**=δωμάτιον.—**ταμειεῖον**=ἀποθήκη.—**κατάλυσις**=κατάλυμα.—**κῶδιον**=προβειά.—**στρώματα**=σκεπάσματα.—**Πανσανίας:** γνωστότατον πρόσωπον τῆς τότε ἀνεπτυγμένης κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, μετασχὼν τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος.—**Κεραμεῖς:** δῆμος τῆς Ἀττικῆς, Β.Δ. τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς τοῦ περιθόλου τῶν τειχῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθησαν ἀμφότεροι οἱ Κεραμεικοί, ὁ ἐντὸς τοῦ Διπύλου καὶ ὁ ἔξω.—**Ἀγαθῶν:** γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις (448 π.Χ.) ἐγένετο τραγικὸς ποιητὴς μετασχὼν καὶ τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος· ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν ἀλλήν τοῦ Ἀρχελάου τῆς Μακεδονίας τὸ 401 π. Χ.—**Ἀδείμαντος** ὁ Κήπιδος, ἄλλοθεν ἄγνωστος, ὁ δὲ Λευκολοφίδου φανατικὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας, στρατηγῶν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἠχμαλωτίσθη καὶ κατηγορήθη ὡς προδότης τῆς πατρίδος.—**μαθεῖν**=νὰ ἐννοήσω.—**λιπαρῶς ἔχω**=ἐπιθυμῶ πολὺ (λιπαρῆς=πρόθυμος).—**Κριτίας:** συγγενὴς τῆς μητρὸς τοῦ Πλάτωνος, φανατικὸς ὀλιγαρχικὸς. Ὁ πατὴρ του Κάλλαισχος μετέσχε τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, ὁ ἴδιος δὲ ἦτο ἐπιφανέστατος τῶν τυράννων καὶ ἐφορεύθη εἰς τὸν πρὸς τὸν Θρασύβουλον ἀγῶνα.

— Πῶς κρίνετε τὸν ὑπαιγιμὸν τοῦ Σωκράτους διὲ ἡ ἐμφάνεισι τοῦ Ἰαπίου καὶ τοῦ Προδίκου ὑπενθύμιζε τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Τάνταλον;

— Ποῖαι ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐν Ἀθήναις διαφαίνονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ;

Κεφάλαιον Η'.

σμίκο' ἄττα διατρίψαντες = ἀργοπορήσαντες πολὺ λίγο. — πρὸς σέ τοι: τό τοι ἐξάγει τὴν ἀντωνυμίαν. — οἰκία (ἐνταῦθα) = οἰκογένεια. — φύσις = εὐφυΐα. — ἐνάμιλλος = ὅμοιος, ἴσος. — ἐλλόγιμος = ὁ ἐν λόγῳ ὢν, σπουδαῖος, ἐνδοξος. — οἱ (= οἱ) = ἑαυτῶ. — προμηθοῦμαι = λαμβάνω πρόνοιαν. — συνουσία = συναναστροφή, ἀκράσις. — ὄθνεϊος = ξένος. — εὐλαβεῖσθαι = προσέχειν ὑποκμ. δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸν ταῦτα πράττοντα. — δυσμένειαι = προσωπικαὶ ἔχθραι. — ἐπιβουλαί = ἐπίσημοι τῆς πολιτείας ἐπιθέσεις: ὡς λ. χ. δίκαι ἀσεβείας. — τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς = τὰ ἐκ ταύτης προκαλούμενα δυσάρεστα (φθόνοι καὶ μίση). — πρόσχημα = προκάλυμμα. Κατωτέρω λέγει παραπετάσμασι. — τελεταί = τελεταὶ μυστηρίων τοιαύτας ἐδίδαξεν ὁ Ὀρφεὺς καὶ οἱ ὀπαδοὶ του (οἱ ἀμφὶ Ὀρφεία), ὡς ἐπίσης καὶ ἀπέχεσθαι φόνων: ὁ δὲ Μουσαῖος ἐδίδαξε θεραπείας νόσων καὶ χρησμούς. — Ἴκκος: ἀθλητῆς ἐκ Τάραντος, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλέους, νικήσας ἐν Ὀλυμπία πένταθλον. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ὑπόδειγμα σωματικῆς ἐγκρατείας. — Ἡρόδικος: ἰατρός, ἰδρυτῆς τῆς διαιτητικῆς, ἤτοι τῆς θεραπευτικῆς γυμναστικῆς. — τὸ ἀρχαῖον Μεγαρεύς, διότι πιθανῶς ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα, μετοικήσας κατόπιν εἰς Σηλυμβρίαν τῆς Προποντίδος. — Ἀγαθοκλῆς καὶ Πυθοκλείδης: διδάσκαλοι τοῦ Περικλέους, ἦσαν θεωρητικοὶ μουσικοί. — ὥσπερ λέγω (= εἶπον), ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀνωτέρω φημὶ μὲν (316 Δ, Κεφ. 8). — κατὰ τοῦτο εἶναι = ὡς πρὸς τοῦτο.

ἔυμφέρομαι = συμφωνῶ.

οὔ τι: ἡ ἀντων. τι ἐπιτείνει τὴν ἄρνησιν. — τοὺς δυναμένους πράττειν, ἐνν. τὰ πολιτικὰ (ἢ ὅπως κατωτ. 319 Α, Κεφ. Θ'. τὰ τῆς πόλεως) = τοὺς ἔχοντας μεγάλην πολιτικὴν ἐπιρροήν. — οἱ πολλοὶ = τὸ πλῆθος. — οὔτοι, δηλ. οἱ δυνάμενοι πράττειν. — διαγγέλλω = θέτω εἰς κυκλοφορίαν. — ἀποδιδράσκοντα (μτχ. ἐνδοτ.): ὁ ἐγστ. σημαίνει ἀπόπειραν. — τὸ μὴ δύνασθαι, ἐνν. τινά. — καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος (γεν. ὑποκμ. ὁ δὲ καὶ ἐπιδοτικός): τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν δραπετεύσαντα μὲν, ἀλλὰ συλληφθέντα. — καὶ πολὺ... ἀνάγκη = καὶ πολὺ ἀναγκαῖα συνέπεια εἶναι. — παρέχομαι = φέρομαι. — πρὸς τοῖς ἄλλοις = ἐκτὸς τῶν ἄλλων (δυσμένειαι, ἐπιβουλαί, τὸ ἐπαχθές, βλ. ἀνωτέρω 316 Δ, Κεφ. 8). — ἅπασαν (ἐπιτείνει τὸ ἐναντίαν) = ὅλος διόλου.

—σοφιστής=(κατὰ τὸν Πρωτ.) σοφός, ὁ ὑπερέχων τῶν ἄλλων εἰς τέχνην ἢ ἐπιστήμην.—εὐλάβεια=τρόπος προφυλάξεως.—ἐκείνης, δηλ. τοῦ ἔξαρον εἶναι, ὅπως ἔπραττον οἱ πρὸ αὐτοῦ μεταχειριζόμενοι προσήματα.—ἄλλας εὐλαβείας = ἄλλα μέτρα προφυλακτικά.—σὺν θεῷ εἰπεῖν = μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι ὁσάκις ἐπήγουν ἑαυτοῦς, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὸν φθόνον τῶν θεῶν μετεχειρίζοντο τοιαύτας εὐσεβεῖς φράσεις.—εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ = ἀσκῶ τὴν τέχνην.—τὰ ξύμπαντα = τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας μου.—οὐδενὸς ὄτου οὐ : ἔλξης, ἀντὶ νὰ εἴπη οὐδεὶς (ἔστιν) ὄτου οὐ.—ἀπάντων ἐναντίον (= ἐνώπιον) . . . = ἐναντίον ἀπάντων τῶν ἔνδον ὄντων.—ἐνδείκνυμαι = ἐπιδεικνύομαι.—καλλωπίζομαι = καμαρῶνω.—ὄτι ἐρασταί : ἐκ τοῦ ἐνδείξασθαι.—ἐραστῆς = θαυμαστῆς.—τί . . . οὐ ἐκαλέσαμεν . . . : διὰ τοῦ τί οὐ μετὰ ἀορ. ὄριστ. ἐρωτῶμεν ἀνυπόμονοι, διατί δὲν ἐγινέ τι, τὸ ὁποῖον ἤδη ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνεῖ· σημαίνει λοιπόν : καλέσωμεν τάχιστα.—καὶ αὐτοὶ = καὶ μόνοι μας (χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν τοὺς δούλους).—ἀντιλαμβάνομαι = πιάνω.

κατεσκευάζομεν, ἐνν. συνέδριον = ἐτακτοποιοῦμεν (βάθρα καὶ κλίνας).

Κεφάλαιον Θ'.

νῦν δὴ ἂν λέγοις = τώρα πλέον δύνασαι νὰ λέγῃς.—ὕπερ τοῦ νεανίσκου = ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ νεανίσκου.—ἡ αὐτή μοι ἀρχή... ἀφικόμην = ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου μου, περὶ ἐκείνων διὰ τὰ ὁποῖα ἤλθον, εἶναι ἢ ἰδίᾳ πρὸς τὴν πρὸ ὀλίγου (= διὰ ποῖαν αἰτίαν ἤλθον ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα τὰ αὐτὰ ὅσα εἶπον πρὸ ὀλίγου).—βελτίων = ἑκανώτερος (θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς).—ταῦτά ταῦτα = ὁμοίως.—τοῦτο οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις = οὐδὲν θαυμαστὸν ἐστὶ τοῦτο, ὃ λέγεις.—εἰκὸς = φυσικόν.—μὴ οὕτως, ἐνν. ἀποκρίνου ἢ λέγε.—αὐτίκα, χρν.—νῦν νεωστὶ = τώρα πρὸ ὀλίγου.—Ζεῦξιππος : δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστός· πιθανῶς εἶναι τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ περιφήμου ζωγράφου τῆς ἀρχαιότητος Ζεῦξιδος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος π.Χ.—βελτίω ἔσσεσθαι, ἐνν. με.—κἂν = καὶ (ὥσπερ) ἂν.—Ὅρθαγόρας : Θηβαῖος ἀδελφῆς, διδάξας καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν τὴν ἀδελφικήν.—ἐκάστης, γεν. χρν.—εἰς τί... καὶ περὶ τοῦ = εἰς ποῖον ἐπάγγελμα καὶ εἰς ποῖαν εἰδικότητα (λ. χ. ἱατρὸς νευρολόγος).—γὰρ (διασαφ.) = λοιπόν.—

λωβῶμαι = λυμαίνομαι, βασανίζω.— πεφευγότας (ἐνδοτ. μτχ.), τοῦ φεύγω = ἀπαλλάττομαι.— τέχναι = τὰ σχολικὰ μαθήματα.— λογισμοί = λογαριασμοί, λογιστική.— μουσική = ἡ ὅλη ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις.— ἀπέβλεψεν = ἔρριψε βλέμμα· διότι ἡ γενικὴ αὕτη παρατήρησις ἐφαρμόζεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν Ἴππιαν.— εὐβουλία = σύνεσις.— ἄρα ἔπομαι σοι τῷ λόγῳ ; = ἄρα γε παρακολουθῶ τὸν λόγον σου, ἐννοῶ ὅ,τι λέγεις ; Ἡ φράσις περιέχει ἐλαφρὰν μομφήν, ὅτι ὁ Πρωτ. δὲν ἐξεφράσθη σαφῶς.— ποιεῖν, ἐνν. τοὺς συνόντας.— μὲν οὖν = βεβαιότατα.— τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι (σχῆμα ἐτυμολογικόν) = τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἔχω.

— Κρίνατε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πρωταγόρου :

α) Κατὰ πόσον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ Σωκράτους,

β) Ὡς πρὸς τὴν ἐκφραζομένην ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ αὐτοπεποίθησιν.

Κεφάλαιον Γ.

ἦ, ἐξαιρεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ καλόν.— τέχνημα = τέχνη, ἐπιστήμη. γάρ, αἰτιολογεῖ τὴν ἐν τῷ εἴπερ κέκτησαι ἀμφιβολίαν.— οὐκ ἔχω ὅπως = ἀδυνατῶ γὰ.— ὄθεν = διατί.— παρασκευάζω = μεταδίδω.— δίκαιός εἰμι = εἶμαι ὑποχρεωμένος.— πρᾶξι = νὰ διαπραγματευθῆ.— περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, δηλ. τοῦ σχεδίου, τῆς δαπάνης κλπ., οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος αὐτῶν, ὁπότε ἀρμοδιώτεροι νὰ συμβουλευοῦν ἦσαν οἱ πολιτικοὶ (πρβλ. Γοργ., κεφ. Γ').— οὕτως, δηλ. ποιοῦντας.— δημιουργὸς = ὁ μετερχόμενος ἔργον ὠφέλιμον εἰς ἄλλον τὸν λαόν, δημόσιος (ιατρός, μάντις κ.λπ.), τεχνίτης, (ἐνταῦθα) εἰδικός.— θορυβῶ = ἀποδοκιμάζω διὰ θορύβου.— οἱ τοξόται, ἦσαν δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἀποτελοῦντες ἀστυνομικὸν σῶμα (ἐκ 1200 ἀνδρῶν) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν πρυτάνεων ἐτήρουν τὴν τάξιν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας.— ἐξάρονται = ἀποβάλλου (τῆς ἐκκλησίας σηκώνοντες ἐπ' ὅμου).— ἐν τέχνῃ ἐστίν = στηρίζεται ἐπὶ τεχνικῶν γνώσεων, εἶναι ζήτημα τεχνικόν.— διαπράττομαι = διενεργῶ.— ναύκληρος = πλοιοκτήτης, πλοίαρχος.— ὅτι, ἐπεξ. τοῦ τοῦτο.— τούτοις... μαθὼν ἐκ τοῦ πληθ. ἦλθεν εἰς τὸν ἐνικόν, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ ὃ λέγων τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐνὸς τοῦ ὁμιλοῦντος ἀπὸ τοῦ θήματος.— ἔπειτα = ἐν τούτοις· ἐξαιρεῖ τὰς ἐνδοτικὰς μτχ.— μα-

θῶν-όντος.— μὴ τοίνυν (ἐνν. εἴπης ἢ λέγε) ὅτι... ἀλλὰ = οὐ μόνον... ἀλλὰ.— ἰδίᾳ = ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ.— οὕτως ἔχει = οὕτω φρονεῖ.— ἐπεὶ = π. χ.— ἅ διδασκάλων εἴχετο = ὅσα ἐξηρῶντο ἀπὸ διδασκάλους, δι' ὅσα ὑπῆρχον διδάσκαλοι.— ἐπαίδευσε, ἐνεργητικὸν διὰ-μεσον.— αὐτοὶ = μόνοι των (ἄνευ τινὸς ἐποπτείας).— περιούντες νέμονται = περιφερόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βόσκουν.— ἄφρατος = ὁ μὴ δεδεμένος, ἐλεύθερος (νὰ πηγαίνῃ ὅπου θέλει). Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἱερῶν κτηνῶν ἀφιεμένων ἐλευθέρων (ἄνευ ποιμένος) νὰ βόσκουν, ὅπου θέλουν.— ἐάν που... (πλαγία ἐρώτ. μετὰ πρότασιν ἀποπείρας) = ζητοῦντες μήπως... — αὐτόματοι = τυχαίως.— ἀρετὴ = πολιτικὴ τέχνη (πρβλ. 319 A, Κεφ. Θ').— εἰ δὲ βούλει, ἐνν. ἄλλο παράδειγμα εἰπεῖν.— κατατίθεμαι = παραδίδω πρὸς φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν.— ἐν Ἀρίφρωνος, ἐνν. οἰκίᾳ.— Ἀρίφρων : ἀδελφὸς τοῦ Περικλέους.— οὐκ ἔχων ὅτι χρῆσαιτο αὐτῷ = ὡς τελείως ἀνοικονόμητον.— κάμπτομαι = κλονίζομαι (εἰς τὴν γνώμην μου).— οἶμαί τί σε λέγειν = νομίζω ὅτι αὐτὸ πού λέγεις εἶναι ἄξιον προσοχῆς.— μὴ φθονήσης = ἀπὸ φθόνου μὴ στερήσης τῆς ἐπιδείξεως (μὴ ἀρνηθῆς).— ἐπίδειξον : ἡ ἐπίδειξις ἦτο τεχνικὸς ὄρος δηλῶν τὰς ὁμιλίας τῶν σοφιστῶν.— μῦθος = πλαστὴ διήγησις· λόγος = ἀληθινὴ ἱστορία.— μῦθον : ὅπως οἱ ἀρχαιότεροι φιλόσοφοι (Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης κτλ.) ἐξέθησαν ἐν ποιήσει τὰ δόγματα καὶ παραγγέλματα τῆς σοφίας των, οὕτω καὶ οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι μετεχειρίζοντο μῦθους πρὸς ἐρμηνείαν τῶν γνωμῶν των μετριάζοντες οὕτω τὴν αὐστηρότητα τῆς σοφίας διὰ τῆς χάριτος καὶ τερπνότητος τῶν μῦθων. Τὸ ἴδιον ἔπραττον καὶ οἱ σοφισταί, ἵνα διὰ τῶν θεληγῆτρων τοῦ μῦθου, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν ποιητικῶν κοσμημάτων γοητεύουσι καὶ κατακτοῦσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρατῶν.

Κεφάλαιον ΙΑ'.

θνητὰ γέννη = ζῆα.— καὶ τούτοις : ὅπως δηλ. καὶ διὰ τοὺς θεούς.— τυπῶ = δίδω τύπον (μορφήν), πλάττω.— γῆς ἔνδον = ἐντὸς τῆς γῆς· αὕτη κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ μητρικὸς κόλπος, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται μυστηριωδῶς ἡ κατεργασία παντὸς ὀργανισμοῦ (γῆ παμμήτωρ).— ἐκ γῆς καὶ πυρός : κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Παρμενίδου, κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Πρωταγόρας, ὁ κόσμος ἔγινεν ἐκ γῆς,

ὔδατος, πυρός καὶ ἀέρος.— τῶν ὅσα: τὸ ἄρθρον ἔχει δεικτικὴν σημασίαν.— ὅσα κεράννυται: τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν γῆν καὶ ὁ ἀήρ πρὸς τὸ πῦρ.— πρὸς φῶς = εἰς τὴν ζωήν.— κοσμησαί τε καὶ νείμαι: πρωτόστερον.— Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεὺς: ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ἰαπετοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἐκαλεῖτο ὁ σοφώτατος τῶν Τιτάνων, ὁ δὲ Ἐπιμηθεὺς ἀμαρτίνοος.— παραιτούμαι = παρακαλῶ.— αὐτὸς — μόνος.— προσάπτω = ἀπονέμω.— φύσις = ὄργανισμός.— ἀμπίσχω = περιβάλλω.— πτηνὸς φυγή = πτερωτὴ φυγή, πτερὰ πρὸς φυγὴν.— κατάγειος = ὑπόγειος.— τῷδε αὐτῷ = δι' αὐτοῦ τούτου (τοῦ μεγέθους).— οὕτως ἐπανισῶν = ἐξισῶνων μὲ τοιαύτην σύμμετρον ἀναλογίαν.— εὐλάβειαν ἔχω = προσέχω.— ἀϊστόω = καθιστῶ τι ἀφανές, ἐξαφανίζω.— αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε = ἐχορήγησεν ἐπαρκῶς εἰς αὐτὰ τὰ μέσα τοῦ νὰ διαφεύγουν τὸ ἀλληλοφάγωμα.— αἱ ἐκ Διὸς ὄραι = αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαί. Ὁ Ζεὺς ὡς θεὸς τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὁ αἴτιος πάντων τῶν φυσικῶν φαινομένων.— εὐμάθεια = διάφορα προστατευτικὰ μέσα.— καὶ καύματα, ἐνν. ἀμῦναι.— εὐνή = κλίνη, φωλεά.— στρωμνή = στρώμα καὶ σκέπασμα.— αὐτοφῆς = φυσική.— ὑποδέω-ῶ = ὑποδένω.— ἄναιμος = ἄνευ αἵματος, ἀναίσθητος.— τούντεϋθεν = μετὰ ταῦτα.— βορὰν (ἄλλων ζῴων), ὑπκμ., τροφήν, κτγρμ.— τῷ γενεῖ: ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐσκόπει νὰ σώσῃ τὸ γένος καὶ οὐχὶ τὰ άτομα.— οὐ πάνυ τι σοφὸς (λιτότης) = παντελῶς μωρός.

λοιπὸν ἦν = ὑπελείπετο.— ὁ τι χρῆσαιτο (δηλ. τῷ ἀνθρώπῳ γενεῖ) = πῶς νὰ τὸ οἰκονομήσῃ.— ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα = ἔτι ἦσαν ἐφωδιασμένα ἀπὸ θλα, ὅπως ἤρμοζεν.— ἄστρωτος = ἄνευ στρωμνῆς.— τὴν ἔντεχνον σοφίαν = τὰς τεχνικὰς γνώσεις (αἵτινες εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ὀλικοῦ πολιτισμοῦ). Ἀμέσως κατωτέρω λέγει τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν.— ἀμήχανον = ἀδύνατον.— ταύτη = ἔτσι.— τὴν πολιτικὴν (ἐνν. τέχνην, ἀρετὴν) = τὰς πολιτικὰς γνώσεις (αἵτινες εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου).— ἐνεχώρει = ἦτο δυνατόν.— οὐκέτι: διότι ἐπλησίαζεν ἤδη ἡ ὥρα νὰ ἐξέλθῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὸ φῶς.— αἱ φυλακαὶ τοῦ Διὸς = αἱ ὑπὸ τοῦ Διὸς τεταγμένοι φρουραὶ (ἦτοι τὸ Κράτος καὶ ἡ Βία).— τὸ κοινόν: ἐν τῷ Ἀττικῷ μύθῳ, ὁ Ἡφαίστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦσαν στενῶς συνδεδεμένοι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ διήγησις περὶ Ἐριχθονίου, ὅστις

ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Ἡραίστου καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς Ἀθηναῶς. Αἱ δύο θεότητες εἶχον κοινὰς ἐορτὰς (τὰ Χαλκεία καὶ τὰ Ἀπατούρια), κοινὸν ἱερὸν παρὰ τὴν Ἀγορὰν καὶ κοινὸν οἶκημα ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου.— **ἐφιλοτεχνεῖτην** = μετὰ σπουδῆς κατεγίνοντο εἰς τὴν τέχνην.— **ἔμπυρος τέχνη** = ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἐργαζομένη τέχνη.— **εὐπορία τοῦ βίου** = ἀφθονα τὰ μέσα πρὸς εὐζωίαν.— **δίκη μετέρχεται τινα** = καταδιώκεται τις δικαστικῶς. Ὁ Προμηθεὺς καθηλώθη ἐπὶ τοῦ θροῦ Κλυκάσου, ὅπου ἀετὸς κατέτρωγε τὴν ἡμέραν τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, τὸ ὅποιο ἀνεφύετο τὴν νύκτα.

Κεφάλαιον IB'.

Θεία μοῖρα = θεία φύσις (ἡ ἔντεχνος σοφία) μετασχὼν ταύτης ὁ ἄνθρωπος ἐγινε συγγενὴς τῶν θεῶν.— **πρῶτον μὲν... ἔπειτα... καί**: δὲν σημαίνουν χρονικὴν ἀκολουθίαν, ἀλλ' ἀπλὴν ἀπαρίθμησιν.— **νομίζω θεοὺς** = πιστεύω θεοὺς.— **φωνή** = γλῶσσα.— **ὀνόματα** = λέξεις.— **διαρρηθῶμαι** = συναρμόζω πρὸς ἄλληλα τὰ ἄρθρα, διαρθρώνω τὰς φωνὰς καὶ σχηματίζω συλλαβὰς καὶ λέξεις, σχηματίζω ἑναρθρον γλῶσσαν. Οἱ ἀρχαῖοι διεφώνουν περὶ τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης· ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἐγεννήθη φύσει, ἄλλοι δὲ θέσει. Ἐνταῦθα λέγων τὴν γλῶσσαν ἐπινόημα τοῦ ἀνθρώπου δέχεται τὸ δευτερον. Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπροκίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ καταλλήλων θείων δώρων πρὸς δημιουργίαν τῆς γλώσσης καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἔπλασε καὶ διεισώρθησεν αὐτὴν κατόπιν μακρῶν προσπαθειῶν πολλῶν γενεῶν. Ἀφορμὴ δὲ πρὸς δημιουργίαν αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ κοινωνικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου.— **πανταχῇ** = ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν.— **ἡ δημιουργικὴ τέχνη** = αἱ τεχνικαὶ γνώσεις.— **πολιτικὴν τέχνην** = κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ὀργάνωσιν.— **ἐξήτουν** = ἐπεθύμουν. Ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐγκρατεῖται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν τῇ ὁρμῇ πρὸς κοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος εἶναι φύσει κοινωνικὸν ζῷον.— **αἰδῶς** = ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀγράφους νόμους.— **δίκη** = ὁ σεβασμὸς τῶν γραπτῶν νόμων.— **συναγωγοὶ** = συνθετικοί. **Ἴν' εἶεν... συναγωγοὶ** = ἵνα παρέχουν εἰς τὰς πόλεις εὐκοσμίαν καὶ δεσμούς συνθετικῆς φιλίας.

οὖν = τέλος πάντων.— **ιδιώτης** = ὁ ἀπειρὸς τις.— **καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί**, ἐνν. ἔχοντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ τέχνην ἱκανοὶ πολ-

λοῖς ἰδιώταις.— καί... γε = καὶ μάλιστα.— νόμον θές: τὸ τιθέναι νόμον λέγεται ἐπὶ ἀπολύτου ἄρχοντος, ὁ ὁποῖος νομοθετεῖ διὰ τοὺς ἄλλους, τὸ δὲ τίθεσθαι νόμον λέγεται ἐπὶ ἐλευθέρων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι νομοθετοῦν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των.

ἀρετὴ τεκτονικὴ = ζητήματα εἰδικότητος ἀρχιτεκτονικῆς.— λόγος = συζήτησις.— μέτεστί μοί τινος = μετέχω τινός.— συμβουλή = 1) ἱκανότης πρὸς τὸ συμβουλεύειν (μετεῖναι συμβουλῆς)· 2) σύσκεψις· εἰς συμβουλήν = εἰς σύσκεψιν.— πολιτικῆς ἀρετῆς = περὶ πολιτικῆς ἀρετῆς.— διὰ δικαιοσύνης πᾶσα ἔρχεται = ἅπασα κινεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς δικαιοσύνης.— ἢ (ἐνν. ἐκ τοῦ προσῆκον τὸ ἀναγκαῖον ὄν, κατὰ ζεῦγμα) μὴ εἶναι = εἰ δὲ μὴ, εἶναι ἀνάγκη γὰρ μὴ ὑπάρχουν πόλεις. Εἰς ἀναρχομένην πολιτείαν τὸ ἄτομον ὑφίσταται μέγιστα κακά.— ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται: ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ λαβὲ τεκμήριον (ἵνα μὴ οἷη ... λαβὲ τεκμήριον... ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται...)— γάρ, ἐπεξηγημ.— ἢ ἄλλην... ἐστίν = ἢ (ἐνν. ἀγαθός) ἄλλην... τέχνην, ἢν μὴ ἐστίν (ἐνν. ἀγαθός).— ἐάν τινα καὶ = καὶ ἐάν τινα εἰδῶσι (ἐνν. οἱ οἰκεῖοι).— ἐάν οὗτος... ἢ β' ὑπόθ. προσδιορίζει τὴν πρώτην.— καθ' αὐτοῦ = εἰς βάρος του.— ἐκεῖ, δηλ. ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις.— ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ.— μανίαν, ἐνν. ἡγοῦνται.— ἢ μαίνεσθαι: τὸ ἢ = εἰδεμῆ, ἄλλως· τὸ δὲ μαίνεσθαι ἐκ τοῦ φασί.— προσποιοῦμαι = οἰκιοποιοῦμαι.— ὡς ἀναγκαῖον, ἐνν. ὄν = μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι...— οὐδένα ὄντινα οὐχί = πάντα.— ἀμῶς γέ πως = καθ' ἕνα οἰονδήποτε τρόπον.— ἢ (= ἄλλως) μὴ εἶναι: ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον ὄν.

Κεφάλαιον ΙΓ'.

ἀποδέχονται, ἐνν. οἱ τε ἄλλοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.— οὐ φύσει = οὐχὶ ἔμφυτον.— ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου = ἄνευ ἐξωτερικῆς ἐπενεργείας.— ἐξ ἐπιμελείας = μὲ φροντίδας καὶ κόπους.— παραγίγνομαι = γίνομαι κτῆμα.— ἀλλήλους (ἀντικεῖμ. τοῦ ἡγοῦνται καὶ ὑποκμ. τοῦ ἔχειν) = οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους.— ἢ τύχη: ὁ Πρωταγόρας δέχεται μὲν σκοπιμότητα ἐν τῇ φύσει οὐχὶ ὅμως καὶ θεῖαν πρόνοιαν.— διδάσκω = μετρίως ἐλέγχω, σωφρονίζω.— οὐδεὶς κολάζει... ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσι: ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα (πρβλ. καὶ κατωτ. 324 Β, Κεφ. 13) θεωρεῖ τὴν ποινὴν ὡς μέσον βελτιώσεως καὶ ἀποτροπῆς ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ἀνωτέρω δὲ

(322 E, Κεφ. ΙΒ') διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ φονεύεται ὡς νόσος τῆς κοινωνίας ὁ μὴ δυνάμενος «αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν». — αἰσχροῦς = ἄσχημος. — μικροῦς = μικρόσωμος. Οἱ Ἕλληνες στενωῶς συνέδεον τὸ κάλλος μὲ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος. — ὥστε τι τούτων, δηλ. τοῦ θυμοῦσθαι, νουθετεῖν. — τὰ καλὰ = καλλονή, υγιεία. — ἐπὶ τούτοις = διὰ ταῦτα. — ὦν, δηλ. κακῶν. — ὡς... οὔσης, ἐνν. αὐτῆς (δηλ. τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς). — δύναται = σημαίνει. — αὐτὸ = αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ (τὸ κολάζειν), ἄνευ ἄλλου τινός. — οἳ γε ἄνθρωποι: ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα ὄντα, ὡς τὰ θηρία (πρβλ. κατωτ. ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον). — πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων = προσέχων (τὸν νοῦν) τούτῳ. — ἠδίκησεν, ἐνν. ὁ ἀδικῶν. — ὅστις μὴ = ἐκτὸς ἐάν τις. — ἀγέννητον θεΐη = οὐ πραχθὲν (ἄπρακτον) ποιήσῃ. — διανοεῖται = νομίζει, πιστεύει. — γοῦν = τοῦλάχιστον. — δόξαν = ἰδέαν, γνώμην. — τιμωροῦνται... κολάζονται: Ὁ Ἀριστοτέλης Ῥητορ. 10,17 «διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν, ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῆ». Ὁ Πρωτ. ἀδιακρίτως ἔθηκε δύο φορές τὸ κολάζει καὶ ἅπαξ τὸ κολάζονται. Ὑποθέτει δὲ ὡς ὠμολογημένον ὅτι ὁ τιμωρῶν μετὰ λόγου δὲν σκοπεῖ εἰς ἐκδίκησιν, ἀλλ' εἰς διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτήματος.

— Ἀναπτύξατε τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Βουλῆς τῶν πεντακοσίων ἐν Ἀθήναις ὡς καὶ τὰ εἰδικὰ καθήκοντα τῶν προτύπων ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ (βλ. εἰς Ἀρχαίαν Ἑλλην. Ἱστορίαν σχετικὰ ἄρθρα Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ (λ. Βουλή, Πρόταις), Π. Δημοπούλου: Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σ. 29 κ. ἐξ.).

— Θίγεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Περικλέους δι' ὅσων λέγει ὁ Σωκράτης περὶ τῶν νῦν αὐτοῦ:

Κεφάλαιον ΙΔ'.

δή, ἀντὶ δέ, διὰ τὸ προηγηθῆν: ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται. — ἦν ἀπορεῖς, βλ. 319 E, Κεφ. 10. — οἱ ἀγαθοὶ = οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτικοὶ — ἃ διδασκάλων ἔχεται = ὅσα ὑπόκεινται εἰς διδασκαλίαν. — ἀρετὴν, δηλ. τὴν πολιτικὴν τέχνην. — βελτίους ποιοῦσι, ἐνν. ταύτην (αἰτ. ἀναφ.). — λόγον = ἀπόδειξιν (ἐξηγημένην μόνον ἐκ τῶνπραγμάτων). — (ἔστι) τι ἐν = μία ὠρισμένη ιδιότης. — ἐν τούτῳ =

διὰ τούτου λύεται ἡ ἀπορία σου.— **χαλκεία** = χαλκευτική.— **κεραμεία** = κεραμευτική.— **τὸ ὄσιον εἶναι** = ἡ οἰότης, εὐσέβεια.

καὶ συλλήβδην... ἀρετὴν = καὶ συλλήβδην προσαγορεύω αὐτὸ (ὕποκμ.) εἶναι ἓν (κατγρμ.), **ἄνδρὸς ἀρετὴν** (ἐπεξήγ.).— **μετὰ τούτου**, δηλ. τῆς ἀρετῆς.— **οὕτω**: ἐπαναλαμβάνει τὸ μετὰ τούτου.— **μὴ**, ἔνν. **πράττειν**.— **ἦ=εἰδεμὴ**.— **τὸν μὴ μετέχοντα**, ἔνν. τοῦ ἐνόου τῆς ἀρετῆς.— **διδάσκειν** (ἐκ τοῦ δεῖ) = σωφρονίζειν.— **οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος** = ἐνῶ δὲ ἐκ φύσεως αὐτὸ (δηλ. τὸ ἓν) εἶναι τοιοῦτον.— **τούτο**, δηλ. τὸ ἓν.— **σκέψαι**: κοινὴ ἀπόδοσις τῶν ὑποθ. προτ. **εἴ ἐστι... εἰ τοῦτ' ἐστι... εἰ οὕτω... εἰ διδάσκονται**, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἐπαναλαμβάνει τὴν προηγουμένην, παρατηρητέα δὲ ἡ ἐν αὐταῖς ἐπαναφορά.— **οἱ ἀγαθοὶ=οἱ πολιτικοί**, ὡς ὁ Περικλῆς.— **ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοὶ** = πόσον παράξενοι τύποι ἀποδεικνύονται (ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ) οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες.— **θεραπευτὸν** = τὸ δυνάμενον γὰρ τύχῃ καλλιεργείας, ἰδιαιτέρων φροντίδων καὶ περιποιήσεων.— **ἄρα**, εἰρων.— **ἐφ' ὧν, χάριν ποικιλίας**, ἵνα μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ ἐφ' οἷς.— **καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν συλλήβδην** = καὶ διὰ γὰρ εἶπω γενικῶς μὲ μίαν λέξιν.— **ἀνατροπαὶ οἴκων** = ἐξαφανισμοὶ οἰκογενειῶν. Ἀντιφῶν ὁ Ραμνοῦσιος καὶ ὁ Ἀρχεπτόλεμος, κατηγορηθέντες διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, κατεδικάσθησαν ὡς προδόται εἰς θάνατον, τὰ χρήματα ἐδημεύθησαν, αἱ οἰκίαι κατεσκάφησαν, δὲν ἐτάφησαν οὔτε ἐν Ἀθήναις, οὔτε ὅπου ἦρχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγένοντο ἄτιμοι αὐτοὶ τε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, γνήσιοι καὶ νόθοι· ὁ δὲ τολμήσας γὰρ κάμῃ τούτους ἐπιτίμους ἤθελε γίνεαι ἄτιμος.— **ταῦτα δ' ἄρα**: ὁ δὲ εἶναι ἐπανάληψις τοῦ ἐν τῇ ἀναφ. προτ. (ἐφ' ὧν δέ)· ὁ δὲ ἄρα κεῖται εἰρων. (=λοιπὸν κατὰ τὸν ἰδικόν σου παράξενον συλλογισμόν).— **οἶσθαί γε χρὴ**, ἔνν. αὐτοὺς διδάσκεισθαι ταῦτα τοὺς υἱεῖς. Ἀφοῦ τὰ ἤττον σπουδαῖα διδάσκουν τοὺς υἱοὺς των, πολὺ περισσότερον θὰ διδάσκουν τὰ μᾶλλον σπουδαῖα.

Κεφάλαιον ΙΕ΄.

ἀρξάμενοι, ἔνν. **οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες**.— **ἐπειδὴν θᾶπτον συνιῆ** = εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ γὰρ ἔννοη.— **τροφός**, αὕτη ἦτο συνήθως δούλη ἢ καὶ ἔμμισθος ἐλευθέρα. Αἱ **τροφαὶ** ἦσαν διτταί, α') ἢ **τίθη**, ἡ ὁποία ἐθήλαζε τὸ παιδί καὶ β') ἢ **τιθήνη** ἢ **τροφός**, ἡ ὁποία μέχρι τοῦ 6

ἢ 7 ἔτους ἀνέτρεφεν αὐτὸ παρέχουσα πᾶσαν περιποίησιν. — **παιδαγωγός**: οὗτος, συνήθως δούλος, διεδέχετο τὴν τροφὴν εἰς τὴν διαπαιδαγωγίαν τοῦ παιδὸς μέχρι τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας του, περιποιούμενος, συμβουλευών, προφυλάττων ἀπὸ παντὸς κακοῦ, τιμωρῶν αὐτόν, ἐνίοτε σκληρῶς, συνοδεύων εἰς τὸ σχολεῖον καὶ παριστάμενος συχὰ εἰς τὴν ἐν τῇ σχολείῳ διδασκαλίαν. — **διαμάχονται** = ἀμιλλῶνται, καταβάλλον μεγάλας προσπάθειας. — **παρ' ἕκαστον** = εἰς ἕκαστον. — **ἐνδείκνυμαι** = ἐξηγῶ. — **τὸ μὲν** = τοῦτο μὲν, ἐνν. ἐστί. — **ἐκὼν πείθεται**, ἐνν. εὖ ἔχει. — **ξύλον διαστρεφόμενον** = στραβόξύλον. — **εὐθύνοσι** = ἰσιάζουσι, σωφρονίζουσι. — **εἰς (οἴκου) διδασκάλων** = εἰς σχολεῖα. Ταῦτα ἦσαν ἰδιωτικὰ ἰδρύματα, ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥῆμα **ἐντέλλονται** (βλ. εἰκ. ὑπ' ἀρ. 3). — **αὐ̄**: ἐτέθη διὰ τὸ προηγούμενον **ἐπειδὴν θᾶττον συνιῆ τις τὰ λεγόμενα**. — **γράμματα** = γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. — **τὰ γεγραμμένα**, δηλ. τὰ βιβλία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φωνὴν (τὰ λεγόμενα) — **ὥσπερ τότε** (ἐνν. συνίεσαν) **τὴν φωνὴν** = ὅπως ἀκριβῶς πρότερον (ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ) κατενόουν τὴν διὰ στόματος διδασκαλίαν. — **παρατιθέασι** = τοποθετοῦν ἐμπρός. — **ποιητῶν**: Συνήθως οἱ παῖδες εἰς τὰ σχολεῖα ἀνεγίνωσκον τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἡσίοδον, τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Θέογνιν. — **ἐκμανθάνω** = ἀποστηθίζω. — **νουθετήσεις** = παραινήσεις, διδάγματα. — **διέξοδοι** = διηγήματα. — **ἕτερα τοιαῦτα** = καθ' ὅμοιον ὡσαύτως τρόπον. — **κακουργῶ** = κάμνω κακόν, παρεκτρέπομαι. — **μελοποιῶν** = λυρικῶν. — **ἐντείνω** = 1) μετατρέπω περὶ λόγον εἰς ἔμμετρον 2) μελοποιῶ. — **εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες** = προσαρμόζοντες (τὰ ποιήματα) εἰς μουσικὴν κιθάραν. — **ῥυθμὸς** = πᾶσα ὁμαλῶς ἐπαναλαμβανομένη κίνησις τάξις, μέτρον (ἐν τῇ βίῳ). — **ἁρμονία** = συμφωνία (ἤχων). — **οἰκειοῦσθαι** = γὰ ἐντυπώνονται (γὰ συνηθίζουσι αἱ ψυχαὶ τῶν παίδων εἰς τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς ἁρμονίας). — **εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοσσότεροι γιγνόμενοι** = συνηθίζοντες σὺν τῇ χρόνῳ περισσότερον εἰς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν. — **εὐρυθμία** = συμμετρία. — **εὐαρμοσσία** = συμφωνία, κανονικότης. — **πᾶς γὰρ ὁ βίος... δεῖται**: ἡ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ Πρωτ., ἐρχομένη ὡς κατακλείς τῶν περὶ τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως τῶν παίδων λεχθέντων, ἐξυψώνει αὐτὸν πολὺ, διότι ἐμφανίζει αὐτὸν οὐχὶ ὡς ταπεινὸν ἔναντι ἀντιμισθίας διδάσκαλον, ἀλλ' ὡς παιδαγωγὸν καὶ ἐνθερμον ὑποστηρικτὴν τῆς παιδείας. — **τοίνυν** = δὲ (μτθ.). — **βελτίω** = ὑγιᾶ. — **χρηστῆ** = ὑγιᾶς. — **πονηρία** =

ἀσθένεια, καχεξία. — οἱ μάλιστα δυνάμενοι = οἱ ἔχοντες τὰ περισσότερα μέσα (μάλιστα ποιούσι). — πρωιαίτατα... τῆς ἡλικίας = ἐνωρίτατα. — ἀπαλλάττονται = διακόπτουν τὰς σπουδὰς των. Ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα λέγει ὅτι οἱ παῖδες ἄλλος κατ' ἄλλο ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχιζε νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον ὡς καὶ κατ' ἄλλο ἔτος διέκοπτε τὰς σπουδὰς. Τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἄλλοι μὲν συνίστων νὰ ἀρχίζῃ ἡ φοίτησις τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἄλλοι τὸ ἕβδομον, ὁ δὲ Πλάτων τὸ δέκατον, διότι μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου δύνανται οἱ παῖδες νὰ ἐννοοῦν τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ ὑπομέγουν τοὺς κόπους· μέχρι τοῦ δεκάτου δὲ νὰ ὑποβάλλωνται μόνον εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις.

αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν = μόνοι των. — εἰκῆ = ἀσκόπως. — ἀτεχνῶς ὡσπερ = ἀπαράλλακτα ὅπως. — γραμματιστῆς = γραμματοδιδάσκαλος, ὁ διδάσκων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. — ὑπογράφω γραμμάς = χαρᾶκῶν, ἵνα τὰ γράμματα ἀκολουθοῦν τὴν διεύθυνσιν τῶν γραμμῶν. — γραμματεῖον = τὸ πινακίδιον (ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἔγραφον), ἢ πλάκα. ὑφήγησις = ὁδηγία, κατεύθυνσις. — ὑπογράψασα = χαράξασα, ἀναγράψασα ὡς ὁδηγὸν τοῦ βίου. — εὐρήματα, παράθεσις εἰς τὸ νόμους. — ἐκτὸς βαίνει τούτων = παραβαίνει τούτους. — εὐθύναι (καὶ εὐθύνασι) = 1) ἡ λογοδοσία τῶν ἀρχόντων, τὴν ὁποίαν ἔδιδον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς αὐτῶν· 2) ἡ ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐν περιπτώσει ἐνοχῆς τῶν ἀρχόντων. — ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης = διότι ἡ τιμωρία ποιεῖ τὸ διάστροφον εὐθύ, τὸν παρεκτραπέντα φέρει εἰς τὴν εὐθειαν ὁδόν.

Κεφάλαιον ΙΓ'.

γὰρ, ἐπεξ. τοῦ τούτου. — οὐδὲν θαυμαστόν, ἐνν. ὡς ὑποκμ. τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὺς υἱεῖς φαύλους γίνεσθαι. — ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, (βλ. 323 Α, Κεφ. 12 καὶ 324 Δ, Κεφ. 14). — ἰδιωτεύω (μετὰ γεν.) = εἶμαι ἰδιώτης, ἀπειρος. — εἰ γὰρ δὴ = διότι ἐὰν πράγματι. — ὁ λέγω, δηλ. ὅτι οὐδὲν θαυμαστόν. — ἐνθυμούμαι = ἔχω τι ἐν θυμῷ, συλλογίζομαι. — προελόμενος ἄλλο ὅτιοῦν = λαμβάνων ὡς παράδειγμα ἐν ἄλλο ὁλονδήποτε. — εἰ μὴ οἶόν τ' ἦν: ἡ ὑπόθ. διακοπεῖσα διὰ τοῦ λυσιτελεῖ γὰρ, ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοῦ εἰ οὖν οὕτω καὶ ἔχει ὡς ἀπόδ. τὸ οἶει ἄν τι... γίνεσθαι. — εἰ μὴ πάντες = ἐκτὸς ἐὰν πάντες. — ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος (ἐνν. αὐλητῆς εἶναι) =

ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του.— καὶ μὴ ἐφθόνηι τοῦ-
 του = καὶ ἂν δὲν ἀπέκρυπτεν ἀπὸ φθόνου τοῦτο (τὸ αὐλεῖν).— ἡ ἀλ-
 λήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ = ἡ δ. καὶ ἀ. τὰς ὁποίας ἀσκοῦμεν
 ἀμοιβαίως.— ἀφθονία, τὸ ἀντίθετον τοῦ φθονεῖν.— προθυμία καὶ
 ἀφθονία = ἄνευ φθόνου (ἀνιδιοτελεῖς) προθυμία.— οἶει ἂν τι... μάλ-
 λον = οἶει ἂν μᾶλλον τι· τὸ τι μετριάξει τὴν ἔννοιαν τοῦ μᾶλλον.—
 εὐφυνέστατος, δηλ. εἰς τὴν αὐλητικὴν.— ἀκλεῖς καὶ κατωτ. φαῦλος
 = ἄσημος, ἀφανής.— αὐξάνομαι = προάγομαι.— ἄλλ' οὖν γε = ἄλλ'
 ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦλάχιστον (θὰ ἦσαν αὐληταί).— οὕτως, δηλ.
 ὅπως καὶ ἐν τῇ πόλει τῶν αὐλητῶν,— ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις
 (ἐν διὰ δυοῖν) = ἐν μέσῳ πεπολιτισμένων ἀνθρώπων.— δίκαιον αὐτὸν
 εἶναι = ὅτι εἶναι δίκαιος.— δημιουργός = 1) ὁ μετερχόμενος ἔργον
 ὠφέλιμον εἰς τὸν λαόν, δημόσιος (ιατρός, μάντις κλπ.) 2) τεχνίτης·
 3) διδάσκαλος.— τοῦ πράγματος, δηλ. τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτι-
 κῆς ἀρετῆς.— κρίνομαι = συγκρίνομαι.— διὰ παντός = εἰς πάσας τὰς
 περιστάσεις.— ἄλλ' εἶεν = ἄλλ' οἱ εἶεν.— οἰοί περ, ἐνν. ἦσαν
 ἐκεῖνοι.— Φερεκράτης: κωμικὸς ποιητής, διδάξας τοὺς Ἀργίους
 (420 π. X.), ἐν οἷς ἔσκωπτε τὴν τότε βροπὴν πρὸς ἐπάνοδοον εἰς τὸν
 φυσικὸν βίον.— Λήναιον = 1) ἱερὸν τοῦ Διονύσου· 2) ὁ χῶρος, ὅπου
 ἐσωρτάζοντο τὰ Λήνια (Διονύσια), κατὰ τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο δραμα-
 τικοὶ ἀγῶνες.— μισάνθρωποι = πολιτισμένοι ἄνθρωποι, ἀηδιάσαντες
 ὅμως τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμὸν διὰ τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων
 ὅπως Τίμων ὁ μισάνθρωπος. Ἐκ τοιούτων ἀπετελεῖτο ὁ χορὸς τῶν
 Ἀργίων τοῦ Φερεκράτους.— σφόδρα... ἀγαπήσαις ἂν = ἤθελες μεί-
 νει πολὺ εὐχαριστημένος.— γενόμενος = εὐρεθεῖς.— Εὐρύβατος: ἦτο
 Ἐφέσιος, ἐστάλη δὲ εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ Κροίσου μὲ πολλὰ
 χρήματα ἵνα στρατολογήσῃ ξενικὸν διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κύρου πόλεμον·
 ἀλλὰ λαθῶν τὰ χρήματα ἀπῆλθε πρὸς Κύρον καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν
 τὰ σχέδια τοῦ κυρίου του. Ἐκ τούτου ἐγένετο περιβόητος καὶ πᾶς
 φαῦλος ἐκαλεῖτο Εὐρύβατος. Ὁ δὲ Φρυνῶνας ἦτο Ἀθηναῖος διαβόη-
 τος διὰ τὴν ἀχρειότητά του. Ἀμφότεροι ἦσαν παροιμιώδεις διὰ τὴν
 ὑπερβολικὴν των φαυλότητα.

τρυφῶ = 1) ἀπόνως καὶ ἀνέτως ζῶ· 2) εἶμαι ἰδιότροπος, (ἀπὸ τὴν
 πολλὴν τρυφήν)· 3) μεμφμοιρῶ.— οὐδὲ γ' ἂν, ἐνν. εἰς φανεῖη.—
 ἡμῖν, δοτ. ἠθικῆ.— οἶος τ' ἦν, ἐνν. τούτους διδάσκειν.— ὄντες
 ὁμότεχνοι, ἡ μτχ. ὑποθ.— τούτους ἔτι... = τούτους τίς ἂν δι-

δάξειεν ἔτι—τίς εἰσέτι δύναται νά διδάξῃ (ἐκτός τῆς διδασκαλίας τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων του)· ἢ ἐρώτ. αὕτη ἐπαναλαμβάνει τὸ **τίς ἄν ἡμῖν διδάξειε**, δίδει δὲ εἰς αὐτὴν ὁ μόνος του τὴν ἀπόκρισιν διὰ τοῦ **οὐ ῥάδιον...**—**τούτων**, δηλ. τῶν υἱῶν τῶν χειροτεχνῶν.—**παντά- πασι** : δύναται νά ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἀπείρων καὶ εἰς τὸ ῥάδιον.—**οὕτω δέ**, εἶναι ἀπόδοσις τοῦ προηγουμένου ὥστερ ἄν, συμπληροῦται δὲ διὰ τοῦ **οὐ ῥάδιον εἶναι διδάσκαλον φανῆναι**.—**κἄν εἰ...** = **καὶ εἰ ἔστι τις ὅστις ὀλίγον διαφέρει ἡμῶν...** ἀγαπητὸν ἄν (ἐνν. εἴη) = **καὶ ἔάν τις ὑπάρχῃ**, ὅστις ὀλίγον ὑπερτερεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νά βελτιώγῃ τοὺς ἄλλους εἰς ἀρετὴν, πρέπει νά μένωμεν εὐχαριστημένοι.—**ἄν... ὀνήσαι**, τοῦ β. ὀνίημι = ὠφελῶ.—**καὶ ἀξίως**, συνδέεται πρὸς τὸ **διαφερόντως**.—**καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι** : ὁ καὶ ἐπιδοτικός. Ταῦτα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους σοφιστάς, οἱ ὅποιοι παρεπονοῦντο διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν μαθητῶν των εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν διδάκτρων (πρβλ. Γοργ. 519 Γ),—**τοιούτον πεποίημαι** = ἔτσι ἔχω κανονίσει.—**ἀποδέδωκεν**—πληρώνει ἀμέσως.—**κατέ- θηκε**, γνωμ. ἀόρ.—**ἐπεὶ** = π. χ.—**πρὸς τὸν πατέρα** = ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πατέρα.—**δημιουργῶν**, ἐνν. υἱεῖς οὐδέν εἰσι πρὸς τοὺς πατέρας (οἷτινες ἦσαν παρόντες).

— Ποῖος ἀναχρονισμὸς ὑπάρχει εἰς τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας τῶν «Ἀγρίων» ἐν σχέσει μὲ τὸν χρόνον τῆς συνθέσεως τοῦ διαλόγου;

— *Εὐρίσκετε εὔστοχα τὰ παραδείγματα διὰ τῶν ὁποίων ὁ σοφιστὴς ὑποστηρίζει τὴν γνώμην του;*

Κεφάλαιον ΙΖ'.

τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος = ἀφοῦ ἔκαμε τόσον μακρὰν καὶ τόσον λαμπρὰν ἐπίδειξιν.—**κεκηλημένος** = (βλ. 315 Α, κεφ. Ζ').—**ὡς ἐροῦντά τι** = μὲ τὴν προσδοκίαν ὅτι θὰ εἴπῃ τι.—**μόγις πως** = μὲ πολλὴν δυσκολίαν.—**ὥστερ εἰ ἑμαυτὸν συναγείρας** = τρόπον τινὰ συνελθὼν εἰς ἑμαυτόν.—**πολλοῦ ποιοῦμαι** = θεωρῶ μέγα κέρδος.—**ἐπιμέλεια** = παιδείυσις, ἀγωγή.—**ἦ, δοτ. ὄργ.**—**ἐπεκδιδάσκω** = ἐπέξηγῶ πρὸς τούτοις· ἢ ἐπὶ σημ. προσθήκη, ἢ δὲ ἐκ τελείως.—**καὶ γάρ**, αἰτιολ. **τὸ ῥάδιως**, ὁ δὲ καὶ εἰς τὸ ὅτφουν.—

συγγίγνομαι = συζητώ. — δημηγόρος = πολιτικός ρήτωρ. — οὐκ ἔχουσιν οὔτε ἀπ. οὔτε ἐρέσθαι = οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι, — ἐὰν... ἐπερωτήση = ἐὰν καὶ μικρὰν τινα ἐπεξηγήσιν ζητήσῃ ἐπὶ τῶν ρηθέντων. — χαλκεία (καὶ ὀρθότ. χαλκία) = χάλκινα σκεύη. — μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει = ἀποδίδουν μακρὸν καὶ παρατεταμένον ἤχον. Παροιμιῶδες ἦτο τὸ δωδωναῖον χαλκίον (= χάλκινος λέβης, τοῦ ὁποῦ ο ἤχος ἤρμηγεύετο ὡς φωνὴ τοῦ Διός)· τοῦτο κρούμενον ἐλαφρῶς ἠδύνατο νὰ ἤχη ὀλόκληρον ἡμέραν. — κατατείνω δόλιχον τοῦ λόγου = παρατείνω τὸν λόγον εἰς μακρότατον μῆκος. — ἱκανὸς μὲν... ἱκανὸς δέ : διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς ἐξαιρῶνται αἱ δύο ἱκανότητες τοῦ σοφιστοῦ. — ἄ, δηλ. αἱ δύο ἱκανότητες, τὰ δύο χαρίσματα. — σμικροῦ τινος... ἔχειν = ὀλίγον τι ἀκόμη μοῦ χρειάζεται, διὰ νὰ ἔχω πάντα (= νὰ εἶμαι ἱκανοποιημένος καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν). — εἶπερ ἄλλω τῷ = ὑπὲρ πάντα ἄλλον. — ἀποπληρῶ = ἀπογεμίζω. — ὃ δ' ἐθαύμασα... ἀποπλήρωσον = τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον μὲ ἀπορίαν παρετήρησα εἰς τὸν λόγον σου, τοῦτο εἰς τὴν ψυχὴν μου συμπλήρωσον (κάμε πλήρες καὶ τέλειον). — πολλαχοῦ : βλ. 323 Α καὶ Ε, Κεφ. 12-13 καὶ 325 Ε, Κεφ. 15. — ἀρετῇ, ἐπεξηγήσεις τοῦ ἔν τι. — ἄ... ἔλεγον, δηλ. δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ὁσιότης.

— Ποίας διαφορὰς διακρίνετε μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐρωτήσεων τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς δημηγορικῆς ἀποδείξεως, τὴν ὁποῖαν ἀνέπτυξεν ὁ Πρωταγόρας ;

Κεφάλαιον ΙΗ΄.

Ἄλλὰ : ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ φιλοσοφικὴ συζήτησις περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἀρετῆς. — ἄλλ' ἢ (πάντοτε μὲ ἀρνητ. ἔκφρασιν) = παρά. Τὰ μόρια τοῦ προσώπου διαφέρουν ποιοτικῶς, τὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ ποσοτικῶς. — ἄλλο... ἄλλο : ἐπὶ τῶν μετοχῆς καὶ μεταλήψεως σημαντικῶν ρημάτων τὸ μέρος, κατὰ τὸ ὁποῖον μετέχομέν τινος, τίθεται κατ' αἶτ. — καὶ δίκαιοι αὖ = καὶ ἄλλοι πάλιν δίκαιοι. — ἔστι γὰρ οὖν... (ὃ γὰρ βεβαιωτικός, ὃ δὲ οὖν δηλοῖ συμπέρασμα ἐξαγόμενον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πρωτ.) = λοιπὸν ἀλήθεια καὶ ταῦτα (ἀφοῦ τὰ ἠρίθμησες, δηλ. ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι μόρια ἀρετῆς ; — ἄλλο = τὸ μὲν ἄλλο. — δύναμιν = λειτουργίαν, ἐνέργειαν. — οὐκ ἔστιν : δὲν συνδέεται ὡς

ἐπεξ. τοῦ ὡσπερ τὰ τοῦ προ.— οὐδὲν (δηλ. μόριον τοῦ προσώπου ἐστὶ (τοιούτου) οἶον.— ἢ δὴλα δὴ (ἐνν. ἐστὶν) ὅτι=ἢ εἶναι αὐτονόητον ὅτι. Ὁ ἢ εἶναι ἐπανορθωτικός, — εἴπερ τῷ παραδείγματι ἔοικεν = ἐὰν ἢ ἀμοιβαία σχέσις τῶν μορίων τῆς ἀρετῆς ἰσομοιάζῃ πρὸς τὸ παράδειγμα (τοῦ προσώπου καὶ τῶν μορίων αὐτοῦ). — οὐδὲν ἄρα... = οὐδὲν ἄλλο ἄρα τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων πλὴν τῆς ἐπιστήμης ἐστὶ τοιούτου, οἶον ἐπιστήμη (= σοφία). — οὐκ ἔφη (= ἔφη οὐκ εἶναι) = ὄχι, εἶπε. — δοκεῖ, ἐνν. πρᾶγμα τι εἶναι. — τί οὖν, ἐνν. δοκεῖ σοι; αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστι; = εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ἕπερ δεικνύει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δηλ. δίκαιον (ἢ ἀφηρημένην ἐννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ὡς ἰδιότης); — οἶον δίκαιον εἶναι = ὥστε δ. εἶναι. — εὐφημῶ = 1) λέγω καλὰ, αἰσία λόγια· 2) σιωπῶ. Εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, ἵνα ἀποδοῦν αὐταὶ αἰσίως, ἦτο ἀνάγκη νὰ λέγουν λέξεις εὐοίωνους· ἐπειδὴ ὁμοῦς ἦτο δυνατόν νὰ εἴπη τις ἀκουσίως δυσειώνον τινα λέξιν, προτιμότερα ἦτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐλαβῆς σιγῇ· ἐντεῦθεν ἢ β' σημασία τοῦ ῥήματος. — σχολῆ = δυσκόλως. — ἄλλο τι, (ὑποκμ.) ὄσιον, (κτγρμ.).

Κεφάλαιον ΙΘ'.

εἰ οὖν εἴποι, ἢ ἀπόδ. εἴποιμ' ἂν ἔγωγε. — εἶναι ἔχοντα = ἔχειν. — οὕτως... ὡς = οὕτως ὥστε. — λόγος = γνῶμη. — ἄδικον ἄρα: κατ' ἀναγκαίαν λογικὴν συνέπειαν. — τὸ δὲ = ἢ δικαιοσύνη. — ὑπὲρ ἑμαυτοῦ = ἐξ ὀνόματός μου. — ἦτοι... ἦ = ἦ... ἦ. — δικαιοσύνη: ἐλέχθη κατὰ τὸ δαιμόνιον, εἶναι δὲ σπάνιος τύπος. — ὅ τι ὁμοιότατον: τὸ ὅ τι ἐπιτακτικόν. — εἰ διακωλύεις (πλ. ἐρώτ.) = ἐὰν μοῦ ἀρνεῖσαι τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκριθῶ καὶ ἐξ ὀνόματός σου. — συγχωρῶ = ὁμολογῶ. — ἐν αὐτῷ = εἰς τὴν σχέσιν δικαίου καὶ ὀσίου. — διαφέρει = ἐνδιαφέρει. — μή μοι, ἐνν. λέγε τοῦτο. — τὸ εἰ βούλει... εἰ σοι δοκεῖ: αἱ δύο ὑποθέσεις διὰ τοῦ ἄρθρου γίνονται οὐσιαστικὰ καὶ εἶναι ὑποκμ. τοῦ ἐλέγχεσθαι. — ἐμέ τε καὶ σέ, ἐνν. ἐλέγχεσθαι = νὰ ἐλέγχωνται αἱ προσωπικαὶ ποιθήσεις ἐμοῦ καὶ σοῦ (καὶ ὄχι ὑποθέσεις καὶ ἀοριστίαν). — τὸ δ' ἐμέ... λέγω... εἰ τις... αὐτοῦ = με τὸ ἐγὼ δὲ καὶ με τὸ σὺ τοῦτο ἐγνοῶ, ἐὰν δηλ. ἀποκλείσωμεν (ἀπὸ αὐτῶ) ἀπὸ τὴν συζήτησιν τὸ ἐὰν (τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀοριστίαν). — οἰόμενος... ἐλέγχεσθαι = διότι φρονῶ ὅτι μόνον οὕτω δύναται ἄριστα τὸ ζήτημα νὰ ἐξετασθῇ. — μέντοι = βε-

βαίως, πράγματι.—**προσέοικε** = ὁμοιάζει.—**ἀμῆ γέ πη** = καθ' ἕνα οἰονδήποτε τρόπον (βλ. καὶ 323 Γ. Κεφ. 13).—**ἔστιν ὅπη** = κατὰ τινα σχέσιν.—**ἐναντιώτατα ἀλλήλοις**: Ὁ Πρωτ. ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τῆς σχετικότητος τῶν ἀντιθέσεων: «τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνεται, καρφαλέον νοτίζεται· καὶ πάλιν: Ταῦτό τ' ἔστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐγγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεινα πάλιν μεταπεσόντα τάδε».—**τότε ἔφαμεν**, βλ. 330 Α καὶ Β, Κεφ. 18.—**τὰ τοῦ προσώπου**, παράθεσις εἰς τὸ ἄ.—**κἄν ταῦτα ἐλέγχοις** = καὶ ταῦτα (τὰ τοῦ προσώπου μόρια) δύνασαι νὰ ἀποδείξῃς.—**κἄν πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὅμοιον**, ἐνν. ὡς ὑποκμ. **τὰ ὅμοιον τι ἔχοντα** = καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ μεταξὺ τῶν ὁμοιότης εἶναι ἐλαχίστη.—**ἢ γὰρ** = ἀλήθεια λοιπόν.—**σοὶ** = κατὰ τὴν κρίσιν σου.—**οὐ πάνυ οὕτως**, ἐνν. **δοκεῖ μοι ἔχειν** = δὲν νομίζω ὅτι τόσον ὀλίγον ὁμοιάζουν (ὅσον τὸ λευκὸν πρὸς τὸ μέλαν).—**οὐ μέντοι αὖ** (ἐνν. ἔχει) **οὐδὲ ὡς...** = ἀλλ' ὄχι καὶ πάλιν τόσον πολὺ, ὡς...—**δυσχερῶς ἔχειν** = ὅτι δυσαρεστεῖσαι, στενοχωρεῖσαι.—**ἐπισκεψόμεθα**: ὁ Σω. βλέπων ὅτι ὁ σοφιστὴς στενοχωρεῖται καταλείπει τὴν προκειμένην συζήτησιν καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία ταυτίζονται.

—²**Αναγνωρίσατε τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ συλλογισμῶν τούτων.**

—**Προσέξατε τὸ εὐφρὲς σόφισμα τοῦ Σωκράτους χρησιμοποιοῦντος τὸ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος δί και ο ν ὡς οὐσιαστικόν, ἐνῶ ὁ Πρωταγόρας τὸ μετεχειρίσθη ὡς ἐπίθετον, ἐννοῶν ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι δίκαιον (πρᾶγμα).**

Κεφάλαιον Κ'.

σωφρονῶ = ἐνεργῶ μὲ νοημοσύνην, σύνεσιν.—**πράττοντες**, μτχ. αἰτλγ. ἢ τροπική.—**τούναντίον** = ἀφρόνως πράττειν.—**σωφροσύνη**, δοτ. αἰτίου.—**ὡσαύτως**: ἐνταῦθα ἐκ τῶν μερικῶν ἀνυψοῦται εἰς τὰ γενικά κατὰ τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον.—**ἀναλογισώμεθα** = ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν.—**τῷ σωφρόνως πραττομένῳ**, δοτ. συγκριτική.—**πράττοιτ' ἄν**: τὸ πρᾶγμα εἶναι ὅλως βέβαιον, ἀλλὰ μεταχειρίζεται εὐκτικὴν πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν.—**λύω** = ἀναίρω, ἀνακαλῶ.—

τῶν λόγων = τῶν (δύο) ἰσχυρισμῶν.— τὸ ἐν ἐνί... εἶναι (βραχυλογία) = τοῦτον τὸν λόγον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἐν ἐνί... εἶναι.— πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι = ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι διάφορον (ἢ σοφία τῆς σωφροσύνης).— αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν = αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν.— οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται = εὐρίσκονται εἰς πολὺ μεγάλην παραφωνίαν.— συνάδω = συμβιβάζομαι.— συναρμόττω = εὐρίσκομαι ἐν ἀρμονίᾳ.— ὄντι, ἀντὶ οὔση: ἡ μτχ. συνεφώνησε πρὸς τὸ ἐνὶ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἀφροσύνη.— διασκοπῶ = διερευνῶ.— ὅτι ἀδικεῖ = ἐφ' ὅσον διαπράττει ἀδικίαν.— ἐπεὶ = μολοντί.— διαλέχθητι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον = στρέψον τὴν συζητήσιν πρὸς τοῦτον τὸν ἰσχυρισμὸν (γνώμην).— οὐδέν μοι διαφέρει = οὐδὲν μὲ ἐνδιαφέρει (τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἡ οὐσία τῆς συζητήσεως).— ἐὰν μόνον = ἀρκεῖ μόνον νά.— ταῦτα, δηλ. ἂ οἱ πολλοὶ φασι.— τὸν λόγον... ἐξετάζω = προτίθεμαι (ἐνδιαφέρομαι) νὰ διερευνήσω τὰ λεγόμενα (τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος).— ἐξετάζεσθαι = νὰ υποβαλλώμεθα εἰς ἔλεγχον.— ἐκαλλωπίζετο = ἔκαμνε μορφασμοὺς (πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συζητήσεως).— λόγος δυσχερῆς = ζήτημα ἀνιερὸν καὶ δυσάρεστον.

— Ποῖοι εἶδους εἶναι τὰ σοφίσματα τοῦ Σωκράτους;

— Κατὰ τίνα μέθοδον προχωρεῖ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς, διὰ νὰ περιπλέξῃ τὸν ἀντίπαλον;

— Διατυπώσατέ τινας τῶν συλλογισμῶν τούτων.

— Εἰς ποίαν λογικὴν ἀρχὴν ὑπάγεται τὸ «ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον ἐστὶ»;

Κεφάλαιον ΚΑ΄.

ἔστω: διὰ τούτου ὁ σοφιστὴς δὲν ἀποκηρύττει τὴν ἐν 333 Γ, Κεφ. 20 γνώμην του, ἀλλὰ θέλει νὰ ἀκούσῃ τὸν Σω. ἀνασκευάζοντα τὴν γνώμην τῶν πολλῶν.— ὅτι ἀδικοῦσι, βλ. 333 Β, Κεφ. 20 = ὅτι ἀδικεῖ.— φρονῶ = ἔχω τὸ λογικόν μου, σκέπτομαι.— βουλευόμεαι = διανοοῦμαι, σκέπτομαι, ἀποφασίζω.— πότερον, (ἐνν. εὐ βουλευόνται), εἰ εὐ πράττουσι... κακῶς; = ποῖον ἐκ τῶν δύο, σκέπτονται ὀρθῶς, ἐὰν εὐτυχοῦν ἀδικούντες ἢ ἐὰν δυστυχοῦν;— τραχύνομαι = ἐκτραχύνομαι, ἀγριεύω.— ἀγωνιῶ (ἐφεκτ.) = ἐπιθυμῶ νὰ ἀγωνισθῶ.— παρατετά-

χθαι = ὅτι ἔλαβε στάσιν ἐτοιμοπολέμου καὶ ἐφ' ἔπλου λόγχην πολεμιστοῦ.—εὐλαβούμενος = μὲ προσοχὴν καὶ διάκρισιν.—λέγεις, ἔνν. ἀγαθὰ εἶναι.—καὶ τὰ τοιαῦτα, δηλ. ἃ μὴδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα· ὁ καὶ εἶναι ἐπιδοτικός.—πολλά, ἔνν. ἀγαθὰ.—ἵπποις δέ, ἔνν. ὠφέλιμα.—ἀγαθὰ = ὠφέλιμα.—βλάσται = βλαστοί.—πτόρθος = τρυφερὸς βλαστός.—ἀρωγὸν = ὠφέλιμον.—παντοδαπὸν = παντοειδές.—ἐνταῦθα = εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, δηλ. εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐλαίου ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου.—ἀλλ' ἢ = βλ. 329 Δ, Κεφ. 17.—οἷς, ἔλξις.—μέλλει, δηλ. ὁ ἀσθενῶν.—ὅσον = τοσοῦτον μόνον ὥστε.—τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι = νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀηδίαν (τὴν προκαλουμένην εἰς τὴν ὀσφρησιν).—ὄψον = προσφάγιον.

Κεφάλαιον ΚΒ΄.

ἀναθορυβῶ = κάμνω θόρυβον ἐπιδοκιμασίας, ἐπιδοκιμάζω. ἀντίθ. καταθορυβῶ.—ὑπόκωφος = ὀλίγον κωφός.—μειζόν = δυνατώτερα.—πῶς βραχέα ἀποκρίνεσθαι; = ποίου εἶδους βραχείας ἀποκρίσεις ἔχεις τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμνω;—ἀλλ', ἔνν. ἀποκρίνωμαι.—γούν = γε = τῷ ὄντι.—ὥστε τὸν λόγον μῆδέποτε ἐπιλιπεῖν = ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ ποτε ἢ συζήτησις.—μακρὰ λέγειν... καὶ αὐ βραχέα: οἱ σοφισταὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν ἠδύναντο νὰ εἴπουν καὶ διὰ βραχυτάτων καὶ διὰ μακροτάτων.—εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικνουῦμαι = ἀγωνίζομαι (τινι) συζητῶν.—(εἰ) οὕτω διελεγόμην, ἐπεξήγησις τοῦ εἰ τοῦτο ἐποίουν.—οὐδ' ἂν ἐγένετο... = καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πρωτ. δὲν θὰ εἶχε διαφημισθῇ μεταξύ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πρωτ. νομίζει ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν λόγων οὐδένα εὐγενέστερον σκοπὸν ἔχει ἢ τὴν ἀπόκτησιν δόξης.—οὐκ ἤρρεσεν... ταῖς ἀποκρίσεσι = δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὰς ἀποκρίσεις.—ἐν ταῖς συνουσίαις = εἰς τὰς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου.—τὰ μακρὰ ἀδύνατος = δὲν δύναμαι νὰ παρακολουθῶ τὰς μακρολογίας.—ἐπεὶ = βλ. 333 Γ, Κεφ. 20.—καὶ ταῦτ', δηλ. τοὺς μακροὺς λόγους.—τρίβων = τριμμένο καὶ παλαιὸ κοντὸ ἐπανώφορι. Τοιοῦτον ἐφόρουσιν οἱ πτωχοί, οἱ Σπαρτιάται, οἱ Λακωνίζοντες καὶ ἀπὸ τοῦ Σω. οἱ αὐστηρότερον βίον ἀγοντες φιλόσοφοι, οἱ κυνικοὶ καὶ στωικοί.—οὐχ ὁμοίως ἔσσονται = δὲν θὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον.—ὥς, αἰτιολ.—φιλοσοφία = φιλομάθεια.—Κρίσων: ἐξ Ἰμέρας τῆς Σικελίας, νικήσας

στάδιον ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ 448, 444 καὶ 440. — **δολιχοδρόμος** = ὁ δρομεὺς ὁ δωδεκάκις διατρέχων τὸ στάδιον. — **ήμεροδρόμος** = ταχυδρόμος. — **διαθῆω** = δρόμῳ ἀγωνίζομαι. — **σοῦ**, β'. βρ. συγκρ. — **ἐν τῷ αὐτῷ** = εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν, συγχρόνως. — **συγκαθῆναι**, τοῦ **συγκαθῆμι** = χαλαρώνω τὸ βῆμα. — **αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα** = εἰς αὐτὰς μόνας τὰς ἐρωτήσεις. — **τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων;** = ποῖον θὰ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν διαλόγων; (ὅταν δηλ. ἀπεραντολογοῦν). — **χωρὶς... εἶναι** = ὅτι εἶναι διάφορα πράγματα. — **δημηγορεῖν** = μακρὰ λέγειν. — **ἀλλ' ὄρα** = ἀλλὰ καὶ μόνος σου βλέπεις τὸ δίκαιον.

— Ἀναγνωρίσατε τὸ ἦθος τῶν διαφορῶν προσώπων ἐν τῷ Κεφ. τούτῳ.

Κεφάλαιον ΚΓ'.

μὴ μετεῖναι οἱ μακρ. = ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ μακρολογῇ. — **παραχωρεῖ** = ὑποχωρεῖ (εἰς τὸν Πρωταγόραν, ὡς πρὸς τὴν μακρολογίαν). — **τοῦ οἴός τ' εἶναι διαλέγεσθαι** (= ἐν τῇ ἱκανότητι τοῦ ...) καὶ **τοῦ ἐπίστασθαι** (= ἐν τῇ δεξιότητι τοῦ ...). — **λόγον τε δοῦναι καὶ δεῖξασθαι** = νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ δέχεται ἀπάντησιν. — **φανλότερος** = ἀδεξιώτερος. — **ἀντιποιεῖται** (δηλ. τοῦ διαλέγεσθαι) = ἀμιλλᾶται. — **ἐκκρούων τοὺς λόγους** = ἀποφεύγων (διὰ μακροῦ λόγου) τὸ θέμα τῆς συζητήσεως. — **ἐπεὶ** = διότι. — **οὐχ ὅτι** = οὐ (ἐνν. λέγω) **ὅτι** = ἂν καί. — **ἐπιεικέστερα λέγειν** = ὅτι ἀπαιτεῖ δικαιότερα — **πρὸς Πρωτ.** εἶναι = ὅτι εὐνοεῖ τὸν Πρωτ. — **φιλόνομικος** = φίλερις. — **πρὸς ὃ ἂν ὀρηγήσῃ** = εἰς ὅ,τι καταπιασθῇ. — **συμφιλονικῶ** = ἀναμειγνύομαι εἰς τὴν φιλονικίαν ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου. — **μὴ διαλύσαι μεταξὺ** = νὰ μὴ διακόψουν εἰς τὸ μέσον (τὴν συζητήσιν). — **κοινὸς** = ἀμερόληπτος. — **ἴσος** = ὁ ἐξ ἴσου καταμερίζων τὴν ἐκτίμησιν. — **συχωρεῖν** = νὰ κάμνητε ἀμοιβαίως παραχωρήσεις. — **ἀμφισβητεῖν** = νὰ διαφωνῆτε συζητοῦντες. — **δι' εὖνοιαν** = ἀπὸ ἀγαθὴν προαίρεσιν (ἵνα διαφωτισθοῦν). — **εὐδοκιμῶ** = ἐκτιμῶμαι εὐκρινῶς. — **ἐπαινοῦμαι** = ἀπολαύω ἐγκωμίων (πολλάκις ἀπατηλῶν). — **ἐν ἡμῖν**: ὡς κριταῖς. — **ἐν λόγῳ** = μετ' ἐλάττω. — **εὐφραίνομεθα**: τὸ εὐφραίνεσθαι περὶ πνευματικῆς ἀπολαύσεως, τὸ δὲ ἠδῆσθαι περὶ ὕλικῆς ἠδονῆς. — **αὐτῇ τῇ διανοίᾳ** = διὰ μόνῃς τῆς ψυχῆς. — **ἠδὺ πάσχειν** = ἀπολαύειν.

Κεφάλαιον ΚΔ΄.

φύσις = φυσικός νόμος.— **νόμος** = θετός, γραπτός νόμος.— **τύραννος**: ὁ Ἰππίας λέγων τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοὺς Πινδαρικούς στίχους «Νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων ἄγει δικαίων τὸ βιαιότατον ὑπερτάτα χερί· τεκμαίρομαι ἔργοισιν Ἡρακλέους».— **πολλά**.. **βιάζεται** = συχνὰ ἐκβιάζει (= ἐπιβάλλει βιαίως) σχέσεις παρὰ τοὺς φυσ. νόμους.— **τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων**, δηλ. τὴν κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον συγγένειαν ἡμῶν.— **κατ' αὐτὸ** = δι' αὐτὸ (διότι εἴμεθα σοφώτατοι).

Πρυτανεῖον = τὸ ἀρχεῖον τῶν πρυτάνεων μετὰ τῆς ἱεράς ἐστίας τῆς πόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκαie καὶ τὸ ἄσθεστον πῦρ. Ἐθεωρεῖτο τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο ἐν αὐτῷ δημοσίᾳ δαπάνῃ οἱ πρυτάνεις καὶ ἄλλοι ἀξιόυμενοι σιτήσεως διὰ τὰς ἑαυτῶν ὑπηρεσίας ἢ τῶν προγόνων των. Ἐν Ἀθήναις ἀρχικῶς ἦτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τὸ βόρειον τεῖχος πλησίον τῆς Ἀγορᾶς.— **Πρυτανεῖον τῆς σοφίας** = πνευματικὸν κέντρον. Χρησμός τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐκάλει τὰς Ἀθήνας ἐστίαν καὶ πρυτανεῖον τῶν Ἑλλήνων.— **μέγιστον**, διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρχαιότητα.— **ὀλβιώτατον**, διὰ τὸν πλοῦτον.— **ἀξίωμα** = τιμή.— **συμβαίνω** (παθ.) = συμβιβάζομαι.— **εἰς τὸ μέσον** = εἰς μέσην τινα γραμμὴν.— **τὸ ἀκριβές** = τὸ αὐστηρόν, τὸ σχολαστικόν.— **ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡν. τοῖς λόγοις** = νὰ ἀπολύσω καὶ χαλαρώσω τὰς ἡνίας εἰς τοὺς λόγους (νὰ ἄρω τοὺς περιορισμοὺς εἰς τὸ μήκος τῶν λόγων).— **εὐσχήμων** = κομψός, χαρῖεις.— **ἐκτείνω πάντα κάλων** (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων) = λύω ὅλα τὰ σχοιινιά, μεταχειρίζομαι πάντα τρόπον.— **ἐφέντα**, τοῦ ἐφήμι (οὐρία, ἐνν. πνοῇ) = παραδίδω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς οὐριον ἄνεμον.— **πέλαγος τῶν λόγων** = πέλαγος ἀπεραντολογίας.— **ἀποκρῦπτω γῆν** = χάνω τὴν γῆν ἀπὸ τὰ μάτια μου, ξεχάνω τὸ θέμα τῆς συζητήσεως.— **μέσον τέμνω** = τηρῶ μέσην ὁδόν, (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν ναυτῶν, αἱ ὁποῖοι περικυκλωμένοι ὑπὸ σκοπέλων τέμνουν μέσην ὁδόν, ἵνα μὴ προσαράξουν οὔτε εἰς τὸ ἐν οὔτε εἰς τὸ ἄλλο μέρος),— **ὡς** = οὕτω.— **ποιήσετε**, ὁ μέλλ. ἀντὶ προστακτικῆς πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν.— **ῥαβδούχοι**, ὠνομάζοντο οἱ κριταὶ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, οἱ ἀγωνοδίκαι ὡς φέροντες ῥάβδον.— **ἐπιστάτης** = ἐπιμελητῆς ἀγώνων, κοσμήτωρ.—

πρῦτανις = πρόεδρος τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς.—**ὄς**, ἀναφ. τελικὴ πρότασις.

— Ὅρισατε εἰδικῶς τὰ πνευματικὰ διαφέροντα τῶν κυρίων προσώπων τοῦ διαλόγου καὶ διαπιστώσατε ποία συγγένεια ὑπάρχει μεταξὺ των.

— Τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν Ἀθηῶν ὡς «*πρυτανείου τῆς σοφίας*», παραβάλετε πρὸς τὸ ἐν Περικλέους Ἐπιταφίῳ «*Ἑλλάδος παίδευσιν*» καὶ ἀναπτύξατε προφορικῶς τὸ θέμα: Αἱ Ἀθηναὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος.

Κεφάλαιον ΚΕ'.

βραβευτής=ἀγωνοδίκης.— **ἐκ περιττοῦ** ἠρήσεται = ἡ ἐκλογὴ τοῦ θά εἶναι περιττή.— **ἀλλὰ δὴ** (ὑποφορᾶ) = ἀλλὰ θὰ προβάλλῃ τις τὴν παρατήρησιν ὅτι.— **ἐπεὶ τό γ' ἐμόν**=διότι ὅσον ἀφορᾶ ἐμέ.— **οὕτως** (= ὥδε), ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ κατωτ. εἰ μὴ βούλεται.— **προθυμείσθε** = ζωηρῶς ἐπιθυμεῖτε.— **ὡς... φημί**=κατὰ ποῖον τρόπον ἐγνωῶ.— **ὑπέχω λόγον** (= δίδωμι λόγον) = ἀποκρίνομαι.— **ὕμεις**, ἐνν. ἐδεήθητε.— **διαφθείρω τὴν συνουσίαν**=ματαιώνω τὴν συζήτησιν.— **πάνυ μὲν οὐκ ἤθελε**=τόσον πολὺ δὲν ἤθελε.

— Ποίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα τοῦ διαλόγου τὸ ἐπεισόδιον τῶν Κεφ. 22—26;

Κεφάλαιον ΛΓ'.

διασκοπῶ = ἐξετάζω λεπτομερῶς.— **πάνυ... τὸ** = τὸν Ὀμηρον λέγειν τὸ (ἀντικμ.) **πάνυ τι** (κτγρμ.) = ὅτι ὁ Ὀμηρος ὀρθότατα λέγει τὸ «*σύν τε... ἐνόησε*» (Ἰλ. Κ 224, ἐνθα ὁ Διομήδης δικαιολογεῖ τὴν πρόσληψιν καὶ ἐτέρου ἥρωος πρὸς κατασκόπευσιν).— **σὺν**=συγχρόνως.— **(ἐρχομένω) ὄ**, ἐπιμερ.— **πρὸ ὃ τοῦ** (ὑπερδ.), ἀντὶ ὃ **πρὸ τοῦ**. Ὁ ὄλος σ.— ὅταν δύο βαδίζουν μαζί, συνήθως ὁ ἕνας ἀντιλαμβάνεται κάτι πρὸ τοῦ ἄλλου καὶ ὁ ἕτερος πρὸ τοῦ ἐτέρου.— **εὔπορος** = ἐφευρετικὸς, ἐπιγονητικὸς.— **γὰρ** = διότι τότε (ὅταν ἐρχώμεθα ἀνὰ δύο).— **ζητεῖ ὄτω**=ζητεῖ ἄλλον ὄτω ἐπιδείξεται.— **βεβαιούμαι** = ἐξακριβώνω.— **ἐντύχη**, ἐνν. τοιοῦτω, μεθ' ὅτου βεβαιώσεται.— **ἐπιεικῆς**=λογικὸς, σπουδαῖος.— **ἢ σέ**, ἐνν. **περὶ ἀρετῆς βέλτιστ' ἂν**

ἐπισκέψασθαι ; — ὄς, ἀναφ. αἰτιολ. — ὑποκηρύττομαι (μέσ.) = διαφρημίζω τὸν ἑαυτὸν μου διὰ κηρύκων. — σεαυτὸν ἀπέφηνας = παρουσιάσθης δημοσίᾳ. — ἄρνυμαι = λαμβάνω. — σκέψις = ἔρευνα. — τούτων = τῆς ἀρετῆς. — οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ = δὲν εἶναι ἄλλως δυνατὸν νὰ γίνῃ. — ἀναμνησθῆναι (παθ.) τὰ μὲν (ἀντικμ.) παρὰ σοῦ = νὰ μὲ βοηθήτης τὰ μὲν νὰ ἐνθυμηθῶ. — τὸ ἐρώτημα : τὸ ζήτημα ἐτέθη ἐν 329 Γ, Κεφ. 17. — ἐπὶ ἐνί... ἐστι = ἀνήκουν εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. — ἢ ἐκάστω... ὑπόκειται = ἢ εἰς ἕκαστον ὑπόκειται ἰδιαιτέρα τις οὐσία. — οὐκ ὄν... τὸ ἕτερον = τὸ ἕτερον αὐτῶν οὐκ ὄν (τοιοῦτον) οἶον τὸ ἕτερον ; — ἐπικεῖσθαι = εἶτι ἔχει τεθῆ ὡς ὄνομα. — οὐχ, ἐνν. ὁμοία ὡς τὰ τοῦ.. ὁμοία ἐστι. — ἀλλ', ἐνν. ἀνόμοια, ὡς τὰ τοῦ προσώπου... ἀνόμοιά ἐστι. — δύναμις = ἐνέργεια.

Κεφάλαιον ΛΔ'.

μὲν = ἀληθῶς. — καὶ ἴτας γε (ἐκ τοῦ ἰέναι) = καὶ μάλιστα ἀπτοήτους (εἰς τὸ νὰ ὀρμῶν πρὸς...). — μὲν οὖν = βεβαιότατα. — τὸ μὲν τι αὐτοῦ = ἐν μὲν μέρος αὐτοῦ. — κολυμβῶσι = καταβαίνουσι εἰς τὰ φρέατα (ἵνα καθαρίσουν ἢ ἐξαγάγουν πεσόντα ἀντικείμενα). — πέλτας ἔχοντες, ἐνν. θαρραλέοι εἰσὶ πολεμεῖν. — ἑαυτῶν, γεν. συγκρ. — ἢ πρὶν μαθεῖν, πλεοναστικῶς. — μεντᾶν... εἴη = ἀληθινὰ τότε θὰ ἦτο ἀηδία ἢ ἀνδρεία. — μαινόμενοι : διότι τολμοῦν εἶτι ἀγνοοῦν. — οἱ οὕτω θαρραλέοι = οἱ τοιοῦτοι θαρραλέοι, δηλ. οἱ ἀνεπιστήμονες. — καὶ ἐκεῖ (350 Α, Κεφ. 34), ὅπου ἐλέγετο : οἱ ἐπιστήμονες τῶν μῆ... θαρραλεώτεροι. — ὄντες, μτχ. αἰτιολ. — τοὺς δὲ ἀνδρείους... (πρόληψις) = ὡς δὲ οἱ ἀνδρείοι οὐ θαρραλέοι εἰσὶ — τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα (παράθεσις) = τοῦτο τὸ ἑποῖον ἐγὼ παρεδέχθην· ἀλλ' ὁ Πρωτ. ἀντιθέτως εἶχεν ὁμολογήσει ὅτι οἱ ἀνδρείοι θαρραλέοι εἰσὶν· ὅθεν τὸ οὐ πλεονάζει. — ἔπειτα = μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐταῦτίσα τὸν ἀνδρεῖον πρὸς τὸν θαρραλέον. — τούτῳ τῷ τρόπῳ μετιῶν = μὲ τὴν μέθοδον αὐτῆν. — ἰσχύς = σωματικὴ δύναμις. — ἔπειτα, ἐνν. εἴ με ἔροιο. — τοῖς αὐτοῖς... τούτοις = τὰς αὐτὰς ταύτας ἀποδείξεις, τὴν αὐτὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδόν σου. — γίγνομαι ἀπὸ = προέρχομαι ἀπὸ. — θυμὸς = ἀψιθυμία. — ἐκεῖ, δηλ. εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα. — συμβαίνει = προκύπτει. — τέχνη = τεχνικὴ ἄσκησις. — εὐτροφία τῶν ψυχῶν = ἡ καλὴ ἀνατροφή.

Κεφάλαιον ΛΕ'.

ἡδομαι τοῖς καλοῖς = εὐχαριστοῦμαι μὲ τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα.—
ἀνιαρά, ἔνν. ἄττα.—λέγω = ἐννοῶ τὸ ἐξῆς.—**ὄ** = ἐφ' ὅσον.—**κατὰ**
 τοῦτο (=ὡς πρὸς τοῦτο), ἔνν. **τὰ ἡδέα**, ὡς ὑπκμ.—**μὴ εἴ τι... ἀποβή-**
σεται; = χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ἕψιν, ἂν θὰ προκύψουν ἀπὸ αὐτὰ δια-
 φορετικὰ ἀποτελέσματα (ἀνεξαρτήτως τῶν συνεπειῶν); — **οὐ κακά**; =
 ἐφ' ὅσον εἶναι λυπηρὰ δὲν εἶναι κακά; — **ἀπλῶς οὕτως** = σαφῶς καὶ
 ὠρισμένως.— **πρὸς τὴν... ἀλλὰ καὶ πρὸς...** = διὰ τὴν νῦν ἀπόκρι-
 σιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἄλλον μου βίον.— **ἔστι δ' ἄ ἐστι**: τὸ πλήρες·
ἔστι δ' ἄ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀγαθὰ, ἔστι δ' ἄ τῶν ἀνιαρῶν
κακά. Ἡ τριχοτομία τῶν ἡδέων καὶ ἀνιαρῶν πιθανῶς ἀνήκει εἰς
 τὸν Πρωτ.— **τοῦτο τοίνυν λέγω... ἐρωτῶν...** = ὅταν λοιπὸν ἐρωτῶ,
 ἔὰν ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν (χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνε-
 पेίας τῆς) δὲν εἶναι ἀγαθόν, τοῦτο ἐννοῶ, ἔὰν τὰ ἡδέα, ἐφ' ὅσον εἶναι
 ἡδέα, δὲν εἶναι ἀγαθὰ.— **πρὸς λόγον εἶναι** = ὅτι εἶναι ὠφέλιμον
 διὰ τὴν συζήτησιν, προάγει τὴν συζήτησιν.— **τὸ σκέμμα** = τὸ προῖδόν
 τῆς ἐρεύνης.— **ἡγεμονεύω τῆς σκέψεως** = διευθύνω τὴν ἐρευναν.—
δίκαιος (εἰ) σὺ = δίκαιόν ἐστι σέ.— **κατάρχω τοῦ λόγου** = ἔχω
 προκαλέσει, εἶμαι ὁ αἷτιος τῆς συζήτησεως.— **γένοιτο**, δηλ. τὸ ζητούμε-
 νον.— **ὥσπερ εἴ τις...**: ἀσυνδέτως, διότι εἶναι ἐπεξ.— **ἐκ τοῦ εἴδους**
 = ἐκ τῆς ἐξωτ. ὄψεως.— **τὰ τοῦ σώματος ἔργα** = αἱ σωματικαὶ λει-
 τουργίαι.— **τὰς χεῖρας ἄκρας** = τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν.— **μετάφρενον**
 = ὠμοπλάτη.— **καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι** (= οὕτω καὶ ἐγώ): εἶναι τὸ
 δεικτικὸν τοῦ ὥσπερ, ἡ δὲ ὑπόθ. εἰ εἴποι ἔμεινεν ἀνανταπόδοτος.—
θεασάμενος (ἐπεξ. τοῦ τοιοῦτον), **ὅτι οὕτως ἔχεις** = ἀφοῦ ἀντε-
 λήφθην (ἐκ τῆς ἀποκρίσεώς σου) ὅτι τοιαῦτα φρονεῖς (περὶ τοῦ ἀγα-
 θοῦ...).— **καὶ τότε ἀποκάλυψον** = ἀποκάλυψον τὰς σκέψεις σου καὶ
 εἰς τοῦτο ἐδῶ τὸ σημεῖον.— **τοῦτο**, δηλ. ἡ ἐπιστήμη.— **οὐδὲ διανο-**
οῦνται = οὐδὲ σκέπτονται περὶ αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου ὄντος = καὶ δὲν
 θέλουν νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὴν (τὴν ἐπιστήμην) ὡς τοιαύτην.— **ἐνού-**
σης (ἐνδοτ. μτχ.) **ἀνθρώπῳ** = ἐνφ' ὃ ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἐπιστήμην.
 — **ἄρχειν**, ἔνν. **φασί**.— **ἀτεχνῶς...** ὥσπερ = ἀκριβῶς ὅπως.— **ἀπάν-**
των, δηλ. ψυχικῶν παθῶν.— **οἶον** = τοιοῦτον ὥστε = κατάλληλον νά...
 — **εἶπερ τῷ ἄλλῳ** = βλ. 329 Β, Κεφ. 17.— **κράτιστον** = ἰσχυρότατον.
 — **μὴ οὐχί**, μετ' ἀπρμφ., βλ. Συντ.— **καλῶς λέγων**, ἔνν. **φῆς τοῦτο**

— ὦν = ὑπό τινος τούτων τῶν παθῶν, ἄ...— ὄ... ἔστιν... πάθος = τί λογῆς ψυχολ. φαινόμενον εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον παθαίνουιν.— ἐπεὶ (= ἂν καὶ) γινώσκειν: συνεχίζεται ὁ πλάγ. λόγος.— τὸ πάθημα (ὕπκμ.), δηλ. γινώσκοντας τὰ βέλτεστα οὐκ ἐθέλειν...— ἠττάσθαι, κατγρμ.— σκοπεῖσθαι=να λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν.— εἶναί τι ἡμῖν = ὅτι θὰ μᾶς υποβοηθήσῃ.— ἐμὲ ἠγήσασθαι: ἐπεξ. τοῦ ἐμμένειν — ἦ.., ἔπου=ἔπου ἦ = ἀκολουθεῖ με εἰς τὸν δρόμον διὰ τοῦ ὁποίου.— ἐὼ χαιρεῖν, ἐνν. τὸν λόγον = παραιτῶ τὴν συζητήσιν.

Κεφάλαιον ΛΓ'.

ἠττω εἶναι = ἠττάσθαι (κατγρμ.).— ἄλλο τι (τὸ πλήρες: ἄλλο τί ἐστὶν ἦ) = δὲν εἶναι ἀληθὲς (ὅτι).— φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι = λέγετε ὅτι σᾶς συμβαίνει τοῦτο (δηλ. τὸ ἠττάσθαι).— ἐν τοῖσδε = εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις.— κρατούμενοι, μτχ. αἰτιολ.— πράττειν, ἐκ τοῦ φατέ.— πῆ = κατὰ τί.— ἠδὺ, ἐνν. ἐν τῷ παραχορήμα (= πάραυτα).— ὄ τι παθόντα (ἐνν. ταῦτα, ὡς ὕπκμ.) = ποῦ δὲν ξεύρω καὶ ἐγὼ τί ἔπαθαν (καὶ ἐμποιοῦν) = διότι ὅπωςδὴποτε (ἐμποιοῦν).— ἦ κἂν... ὀπηοῦν; = ἦ καὶ ἂν τίποτε ἐκ τούτων δὲν παρασκευάζουιν κατόπιν, χαρὰν δὲ μόνον προκαλοῦν, ἕμως θὰ ἦσαν κακά, διότι ὅπωςδὴποτε καὶ ἐξ οἰασδὴποτε ἀφορμῆς προκαλοῦν χαρὰν;— κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς παραχορήμα ἠδονῆς = διότι προκαλοῦν στιγμιαίαν ἠδονῆν.— ποιοῦντα, μτχ. αἰτιολ.— φαίνεται = εἶναι φανερόν.— γυμνάσια (ἐνταῦθα) = σωματικαὶ ἀσκήσεις.— καῦσις = καυτηρίασις.— φαρμακεῖαι = χρήσεις φαρμάκων.— λιμοκτονίαι = τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἰατρικῆς διαίτης.— ἀρχαὶ ἄλλων = ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ ἄλλων (πόλεω).— ἔχει = παρέχει.— κατ' ἄλλο τι = δι' ἄλλον τινὰ λόγον.— ἄλλο τι (ἐνν. ἦ)... ὁ αὐτὸς τρόπος; = δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὑπάρχει ἢ αὐτὴ ἀναλογία καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν λύπην;— ἀπαλλάττω = ἀποδιώκω.— ἦ πρὸς ὄ: β' ὅρος συγκρ. τοῦ ἄλλο.— πολλαχῆ = κατὰ πολλοὺς τρόπους.— ἐν τούτῳ εἰσὶ = ἐδῶ στηρίζονται.— ἀνατίθεμαι = μεταβάλλω θέσιν· ἀνακαλῶ ἰσχυρισμόν, ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πεσῶν· «ἀναθέσθαι ἐπὶ τῶν πεσῶν» ἔλεγον οἱ παίζοντες· «οὐ; γὰρ μὴ κατὰ τὸ δέον ἐκίνησαν, τούτους ἀνετίθεσαν» Σχολ.— (εἰ)πη=κάπως.— ὄ μή, ἐπεξ. τοῦ ἄλλο.— ταῦτα, δηλ. ἠδονῆν καὶ λύπην.— γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι=ὅτι καταντᾷ γελοῖον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον

λέγετε.—ἐκπληττόμενος=τυφλούμενος.— αὐθις αὐ = ἀντιστρόφως πάλιν.

Κεφάλαιον ΛΖ΄.

θέμενοι (= ὑποθέμενοι) οὕτω = θέσαντες τοῦτο ὡς βάσιν.— ἠττώμενοι, μτχ. αἰτιολ.— τοῦ ἀγαθοῦ = ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ.— ὑβρι-
στης = σκώπτης.— δέον, μτχ. ἐνδοτ.— ἄρα, ἐνν. πρᾶττει τις κακά,
ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν.— ἐν ὑμῖν = κατὰ τὴν κρίσιν ὑμῶν.—
ἂν ἐξημάρτανεν, ἐνν. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἄξια ἦν νικᾶν τὰ κακά.— ἀνάξια
= κατὰ τὴν ἀξίαν κατώτερα.— ὅταν = καθ' ὅσον.— οὕτω, ἐνν. ἔχει.—
μεταλάβωμεν... τούτοις = ἄς ἀλλάξωμεν τώρα τὰ ὀνόματα καὶ
ἄς λάβωμεν ἀντιστρόφως... δι' αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα.— (ἄλλη)
ἀνάξια (οὐσ.) = ἔλλειψις ἀξίας, ἀδυναμία: τὸ ὄλον = εἰς τί ἄλλο θὰ
στηρίζεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἡδονῆς συγκρινομένης πρὸς τὴν λύπην παρὰ
εἰς τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλην;— ταῦτα
δ' ἐστὶ = τοῦτο δὲ σημαίνει.— γιγνόμενα = ἂν δηλ. ἡ μία γίνεται
μεγαλύτερα ἢ μικρότερα ἀπὸ τὴν ἄλλην.— μᾶλλον καὶ ἥττον = ἰσχυ-
ροτέρα καὶ ἀσθενεστέρα.— μῶν, ἐνν. διαφέρει (βλ. 310 Δ, Κεφ. 2).—
ἔσθ' (ἐνν. ἄλλο τι) ὄτω, ἐνν. διαφέρει.— ἀγαθὸς ἰστάναι = ἔμπει-
ρος ζυγιστῆς (ἴστημι = ζυγίζω).— συνθεῖς = συμμαζεύσας.— ὑπερ-
βάλληται ὑπὸ... = εἶναι ὀλιγώτερα καὶ μικρότερα ἀπὸ τά... —
πρακτέα = πρακτέον, ἐνν. τὴν πρᾶξιν. Ὁ Σω. θέλει ἐνταῦθα νὰ δείξῃ
ὅτι τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχουν εἰς τὴν ἐκλογὴν
τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ ἀνιαροῦ.— μή πη ἄλλη ἔχει; = μήπως ταῦτα ἔχουν
κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον;

ὅτε = ἐπειδὴ.— τὰ μεγάλα μήκη = πράγματα μεγάλου μήκους.—
λαμβάνειν = προτιμᾶν.— ἡ δύναμις τοῦ φαινομένου = ἡ ἐκ τοῦ
ἔξωτερ. κόσμου προερχομένη ἐντύπωσις.— καὶ ἐποίει... μεταλαμβά-
νειν = καὶ μᾶς ἔκαμνε νὰ ἐκλαμβάνωμεν τὰ αὐτὰ πράγματα διαφο-
ροτρόπως καὶ ἄνω κάτω.— ἄκυρον ἂν ἐποίησε τὸ φάντασμα = θὰ
καθίστα ἀνίκανον τὸ φάντασμα (τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα τῶν αἰσθήσεων)
νὰ ἐξαπατήσῃ ἡμᾶς.— πρὸς ταῦτα = ὡς πρὸς ταῦτα, ἀπὸ τῆς ἀπό-
ψεως αὐτῆς.— αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ = ἕκαστον (ἄρτιον ἢ περιττόν) θεω-
ρούμενον ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸ (δηλ. ἄρτιον πρὸς ἄρτιον...)— ὑπερ-
βολῆς καὶ ἐνδείας ἐστὶν = ἀσχολεῖται μὲ μείζονα καὶ ἐλάσσονα πο-

σά.—φαίνεται, ἔνν. ἡ αἴρεσις.—σκέψις=ἔρευνα.—ἐπεὶ δὲ μετρητικῆ=ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἡ αἴρεσις εἶναι μετρητικῆ.—εἰσαυθις=ἄλλοτε (ἐν τῇ Γοργία, ἔθνα πραγματεύεται περὶ τῆς ἠθικῆς, ὡς ἐπιστήμης τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ).—τοῦτο, δηλ. τὴν ἐπιστήμην.—ἔφατε, (352 Δ, Κεφ. 35).—εἰδὼς ἄνθρωπος = ὁ γινώσκων τὰ βέλτιστα (352 Δ, Κεφ. 35).—τότε εὐθύς, δηλ. ὅτε ἔγινεν ἡ ἐρώτησις.—καὶ γὰρ ὑμεῖς = διότι καὶ σεῖς, ὅπως ἐγὼ καὶ ὁ Πρωτ.—ταῦτα δέ, δηλ. αἱ ἡδοκαὶ καὶ αἱ λύπαι.—ἐπιστήμης... μετρητικῆς, ἔνν. ἐνδείξ.—ἀμαθία ἢ μεγίστη, ἐπεξ. τοῦ τοῦτ'.—αὐτοί, ἔνν. ἴτε (κατὰ ζευγμα).—τούτων, δηλ. τῆς ἐπιστήμης ταύτης.—ὄντος, δηλ. τῆς ἐπιστήμης.—κακῶς πράττετε (= ἀτόπως πράττετε) = δημιουργεῖτε δυστυχίαν.—δημοσίᾳ : διότι ἡ πολιτεία δὲν ἀποκτᾷ ἀγαθοῦς πολίτας.

Κεφάλαιον ΛΗ'.

κοινὸς... ὑμῖν = ἄς μετέχετε καὶ σεῖς τῆς συζητήσεως.—ὑπερφυῶς... ἀληθῆ = ἀληθέστατα.—παραιτοῦμαι (ἐνταυθα) = δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν (τὴν συνωνυμικὴν τοῦ Προδ.).—εἴτε ὀπόθεν... ὀνομάζων = εἴτε ἀπὸ οἰανδήποτε ἀφορμῆν καὶ ὀπωσδήποτε ἀρέσκεσαι γὰρ ὀνομάζης.—τοῦτό μοι ἀπόκριναι = γὰρ ἀποκριθῆς περὶ τούτου περὶ τοῦ ὀποίου θέλω γὰρ ἀποκριθῆς.—αἱ ἐπὶ τούτου = αἱ εἰς τοῦτο τείνουσαι.—ἐπὶ τοῦ... ζῆν (ἐπεξ.) = δηλ. γὰρ ζῶμεν.—ἔπειτα = ὅμως.—ἐξόν, ἔνν. ποιεῖν.—ἐψεῦσθαι = διατελεῖν ἐν πλάνῃ.—ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν (βραχυλογία) = ἀντὶ τοῦ ἰέναι ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ.—ἀναγκασθῆ, ἔνν. τίς.—τί οὖν : διὰ τούτου μεταβαίνει εἰς τὴν ἀνδρείαν.—οὐδὲν διαφέρει = δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει.—τόδε, ἔνν. διαφέρει.—ἃ μῆ, ἔνν. δέδοικεν.—ἰέναι... λαμβάνειν, ἐκ τοῦ ὀμολόγηται.

Κεφάλαιον ΛΘ'.

οὕτω τούτων ὑποκειμένων = ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων.—τὸ πρῶτον παντάπασι = πρῶτα πρῶτα (βλ. 329 Δ, Κεφ. 18 καὶ ἐξ.).—τὸ ὕστερον, βλ. 349 Δ, Κεφ. 34 καὶ ἐξ.—ᾧ = ἐκ τούτου λοιπόν.—δ' οὖν = τέλος πάντων.—ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί, ἔνν. ἴται εἰσί.—πότερον : τὸ β' μέλος τῆς ἐρωτήσεως, τὸ ὀποῖον νοεῖται καὶ ἐκφράζεται κατωτέρω (359 Ε, Κεφ. 39), ἔπρεπε γὰρ ἔχῃ : ἢ ἐπὶ τὰ αὐτὰ

ἔρχονται οἱ δειλοί τε καὶ οἱ ἀνδρεῖοι.—ἐπὶ τὰ θαρραλέα = (ἐπὶ ᾧ θαρροῦσι 359 Β, Κεφ. 39) = εἰς τὰ ἀκίνδυνα.—τοῦτό γε = ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινὰ... δεινὰ εἶναι.—ἐν οἷς... τοῖς λόγοις = ἐν τοῖς λόγοις οὕς... — ἄρτι, (Κεφ. 38).— ταύτη γε = ἀπὸ ταύτης τοῦλάχιστον τῆς ἀπόψεως.— πᾶν τούναντίον... οἱ ἀνδρεῖοι = πᾶν τούναντίον (κτγρμ.) ἐστὶ ἐκεῖνα (ὕποκμ.) ἐπὶ ᾧ οἱ τε δ. ἔρχονται καὶ οἱ... — αὐτίκα = π. χ.— ὄν, αἰτ. ἀπόλ. αἰτιολ.— ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, (Κεφ. 38).— αἰσχροὺς φόβους : καὶ οἱ ἀγαθοὶ αἰσθάνονται φόβον ἀλλὰ εὐγενῆ, ὡς λ.χ. πρὸ αἰσχροῦς πράξεως.— οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι αἰσχροῦ θάρρη θαρροῦσι καὶ κατὰ τοῦτο ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς δειλοὺς, οἱ ὅποιοι αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται· οἱ μαινόμενοι δηλ. ἔχουν θάρρος μὴ στηριζόμενον εἰς τὴν ἐπιστήμην.— αὐτὸς = μένος σου.— ἐρόμενος, ἐνν. περὶ αὐτῶ.— τὸ πρῶτον, (349 Δ, Κεφ. 34).— φιλονικῶ = ἐπιμένω μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην εἰς τι, θέλω σώνει καὶ καλὰ γά...

— Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν διακοπεῖσαν συζήτησιν (Κεφ. ΚΑ') συνοψίσατε τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ μόρια τῆς ἀρετῆς δοσιότης, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, σοφία, ἀνδρεία δὲν εἶναι διάφορα ἀλλήλων.

— Εἶναι δικαιολογημένη καὶ ἀξία σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ σιάνεις τοῦ Πρωταγόρου κατὰ τὸ τέλος τοῦ συλλογισμοῦ ;

— Ἀναφέρατε παραδείγματα ἀνδρείας ὀφειλομένης εἰς γνῶσιν καὶ δειλίας ὀφειλομένης εἰς ἀμάθειαν.

Κεφάλαιον Μ'.

τὰ περὶ ἀρετῆς = τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴν (δηλ. τὰ μόρια αὐτῆς καὶ ἡ ἀμοιβαία σχέσις των).— ἔξοδος τῶν λ... = τὸ συμπέρασμα.— ἄτοπος = παράξενος.— σεαυτῶ τάναντία σπεύδεις = σπεύδεις εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου.— πάντα χρήματα = πάντα τὰ πράγματα, δηλ. πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρ. (εἶναι ἐπιστήμη).— ᾧ τρώπω = καθ' ὃν τρόπον, ὅτε (δηλ. ἂν πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ἐπιστήμην).— ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη : ὁ Πρωτ. ἐδέχετο κατ' ἐξοχὴν τὴν φυσικὴν προδιάθεσιν (Κεφ. 16 καὶ 34).— ὄλον = καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη.— ὀλίγου, ἐνν. δεῖν = σχεδὸν (νὰ φανῇ αὐτὸ κάθε ἄλλο μᾶλλον παρὰ ἐπιστήμη).— καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι = νὰ ἐπιχυθῇ